

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิด
สร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

โดย
นางสาววัชรี จารุสาร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2551
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิด
สร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

โดย
นางสาววัชรี จารุสาร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2551
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING BY USING THE CONCEPT OF ORFF -
SCHULWERK TO THAI DANCING IN GRADE 1

By
Watcharee Jarusan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree
MASTER OF EDUCATION
Department of Education Foundation
Graduate School
SILPAKORN UNIVERSITY
2008

49260205 : สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ : การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะ/คาร์ล ออร์ฟ/ความคิดสร้างสรรค์

วิจัย จารุสาร : การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ.ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม,อ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา และอ.ดร.ธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ.125หน้า.

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ให้มีประสิทธิภาพ 2)เปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ 3)ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา สังกัดสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 20 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ แบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์และแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้มี 3 ระดับ ได้แก่ ชอบ เฉยๆ ไม่ชอบ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกันและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1)แผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.37/90.62 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 75/75

2)คะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3)ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ อยู่ในระดับชอบการเรียน ($\bar{x} = 2.82$, S.D. =0.52)

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. .... 2. .... 3. ....

49260205 : MAJOR : DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORD : THE DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT THAI DANCING
/ORFF-SCHULWERK /CREATIVE THINKING

WATCHAREE JARUSAN : THE DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING BY
USING THE CONCEPT OF ORFF - SCHULWERK TO THAI DANCING IN GRADE 1. THESIS
ADVISORS : ASST. PROF. CHAIYOS PAIWITHAYASIRITHAM, Ed.D, NARIN SUNGRUGSA,
Ed.D. AND THIRASAK UNAROMLERT, Ph.D.125pp.

This research study based on Research and Development of qualitative research
purposed for: 1) To develop the plan of Thai dancing management by using Carl Orff concept
efficiently.2)To compare the creative thinking of the students grade 1 before and after learning
the Thai dancing by using Carl Orff concept. 3)Studying the opinion of first graders with Thai
dancing lesson plan through Carl Orff concept. A case study for this research were 20 first
graders of first semester academic year 2008, Satitpattana school, Klongsamwa district,
Office of Private Education Commission. Research instruments were the planning of Thai
dancing management by using Carl Orff concept, observation behavior of creative thinking
form, questionnaire towards learning management is divided into 3 levels such as satisfy
average unsatisfy. The statistical analysis employed were percentage, mean, standard
deviation, t-test dependent and content analysis.

The results of this research were as follow :

1. The planning of learning Thai dancing by Carl Orff was successful at the level of
89.37 / 90.62 and the efficiency higher than the select efficient standard criterion of 75 / 75

2. The students' creative thinking scores after taught by Carl Orff concept were
higher than before and the statistically significant different at .01 level.

3. The students' opinion toward the learning Thai dancing by Carl Orff concept
was much perspective. ($\bar{x} = 2.82$, S.D. =0.52)

Department of Education Foundation Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2008
Student's signature .....
Thesis Advisors' signature 1. .... 2. .... 3. ....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาดูแลเอาใจใส่ อบรมสั่งสอน ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม อาจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา และอาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่ณารมย์เลิศ ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและควบคุมวิทยานิพนธ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ลุง วีระนาวิน ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์วิทยา ไส้ทอง ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมช่วยแก้ไขให้งานวิจัยถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับความเมตตาของ รองศาสตราจารย์ สมศรี เพ็ชรยิ้ม ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรรณารถ วัชรารุ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิทยา ไส้ทอง อาจารย์ ดร. ศุภชัย จันท์สุวรรณและอาจารย์ธิดา พิทักษ์สินสุข ที่ได้สละเวลาให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ให้สมบูรณ์มีประสิทธิภาพ กราบขอบพระคุณ อาจารย์กรรทอง บุญประคอง ที่อบรมสั่งสอนช่วยเหลือและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้รู้จักการเรียนการสอนดนตรีแนวทางคาร์ล ออร์ฟ

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร ครูและนักเรียนโรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาคิวิชาพื้นฐานทางการศึกษาและสาขาอื่นๆ ทุกท่านที่ได้กรุณาอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่ดี ซึ่งมีคุณค่ายิ่งต่อผู้วิจัย ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาพัฒนศึกษาทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจเสมอมา

ท้ายที่สุดนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาและครอบครัวของผู้วิจัยที่ได้ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยมาโดยตลอด คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณบิดา มารดา ที่ได้อบรมเลี้ยงดูให้การศึกษาและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้วิจัย และขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
คำถามของการวิจัย.....	6
สมมติฐานของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544	9
การจัดหลักสูตรและการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ	9
การจัดการเรียนรู้และแนวการจัดการเรียนรู้ของช่วงชั้นที่ 1	11
สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ	13
สาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.....	14
คำอธิบายรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1..	15
แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์	16
ความหมายของความคิดสร้างสรรค์.....	16
ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์.....	17
ความจำเป็นในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์.....	21
ความสำคัญของการแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์.....	22

บทที่	หน้า
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์	30
ทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของกิลฟอร์ด	30
ทฤษฎีความคิดสองลักษณะ	33
ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอริคสัน	34
ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์	41
องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์	43
ความคิดริเริ่ม	43
ความคิดคล่องแคล่ว	44
ความคิดยืดหยุ่น	45
ความคิดละเอียดลออ	46
แบบการแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์	47
กระบวนการคิดสร้างสรรค์	48
ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์	51
ลักษณะผลผลิตสร้างสรรค์	52
หลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	53
อุปสรรคของความคิดสร้างสรรค์	55
การศึกษานาฏศิลป์ตามแนวของคาร์ล ออร์ฟ	59
ประวัติและการพัฒนาระบบ	59
ปรัชญาการศึกษาและหลักการของคาร์ล ออร์ฟ	60
ระบบการสอนดนตรีตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ	64
คำพูด	67
การร้องเพลง	67
การเคลื่อนไหว	68
การใช้ร่างกายทำจังหวะ	68
การคิดแต่งทำนองหรือทำทางแบบทันทีทันใด	68
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	70
กรอบแนวคิดในการวิจัย	74

บทที่	หน้า
3	75
วิธีดำเนินการวิจัย	75
ระเบียบวิธีการวิจัย.....	75
ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	77
ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย.....	77
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา.....	79
ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย.....	87
ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา.....	90
4	91
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	91
ตอนที่ 1 การพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้	91
ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์	93
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่อการจัดการเรียนรู้	94
5	96
สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	96
สรุปผลการวิจัย	96
อภิปรายผล.....	97
ข้อเสนอแนะ.....	100
บรรณานุกรม	102
ภาคผนวก.....	108
ภาคผนวก ก.....	108
ภาคผนวก ข.....	110
ภาคผนวก ค.....	115
ภาคผนวก ง.....	117
ประวัติผู้วิจัย	124

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้มาตรฐาน ศ.3.1	14
2	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้มาตรฐาน ศ.3.2	15
3	ตัวอย่างความสามารถตามทฤษฎีโครงสร้างสติปัญญาของกิลฟอร์ด.....	32
4	แสดงลักษณะของความคิดและแสดงลำดับความคิด.....	47
5	เปรียบเทียบกระบวนการคิดสร้างสรรค์	50
6	หน่วยการเรียนรู้สาระวิชานาฏศิลป์.....	76
7	ค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ชั้นรายบุคคลและกลุ่มย่อย.....	81
8	ค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ชั้นทดลอง	93
9	เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้	93
10	สรุปความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.....	94
11	การประเมินของผู้เชี่ยวชาญต่อแผนการจัดการเรียนรู้.....	111
12	การประเมินของผู้เชี่ยวชาญต่อแบบสังเกตพฤติกรรม	113
13	การประเมินความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้.....	116

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	74
2	ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	78
3	ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้	82
4	ขั้นตอนการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์	84
5	ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น	85

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความคิดสร้างสรรค์ มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง ประเทศใดที่ประชากรส่วนใหญ่มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำศักยภาพเหล่านั้นมาพัฒนาสู่สังคมได้ ย่อมนำพามาซึ่งความเจริญของประเทศชาติ ตัวอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่นมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและความสามารถสูง จึงสามารถพาประเทศให้ผ่านวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมหลังสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ สำหรับประเทศไทยนั้นรัฐบาลควรเร่งสนับสนุนปลูกฝังและฝึกฝนให้บุคคลภายในชาติ ตั้งแต่เยาวชนและประชาชนทั่วไปมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่และการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดไป (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ 2546 : 184-185) ซึ่งสอดคล้องกับ อารี พันธุ์มณี (2544 : 33) ที่กล่าวไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความมุ่งหมายที่ดีที่มีเจตนารมณ์ และมุ่งปรารถนาอย่างแน่วแน่ที่จะให้งานสำเร็จลงด้วยดี และมีผลสืบต่อไปด้วย จุดเน้นที่สำคัญของการสร้างสรรค์ คือ เกิดผลดีมีประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวมและมีผลสืบเนื่องต่อไป

ความคิดสร้างสรรค์ ถือว่าเป็นผลผลิตของกระบวนการและทักษะทางการคิดขั้นสูงของมนุษย์อย่างหนึ่ง ดังที่ได้ศึกษาทางจิตประสาทวิทยา (Neuropsychology) พบว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการในสมองที่ต้องอาศัยการรู้คิด (Cognition) อื่นๆ ประกอบเป็นรากฐานร่วมกันในการคิดสร้างสรรค์ อันได้แก่ เซาว์นปัญญา ภาษาและความจำ เป็นต้น แม้ว่าความคิดสร้างสรรค์จะเป็นเพียงความสามารถในการคิดอย่างหนึ่งในความสามารถในการคิดหลายๆ แบบของมนุษย์ แต่ความคิดสร้างสรรค์ก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับทั้งบุคคล สังคม รวมทั้งองค์กรด้วย สำหรับบุคคลแต่ละคนสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ในการทำงาน สำหรับสังคม ความคิดสร้างสรรค์ทำให้สังคมเกิดความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดศิลปะ วรรณกรรม สิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรม (อารี รังสินันท์ 2532 : 5) ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์จึงมีประโยชน์เป็นอย่างมากที่ควรปลูกฝังให้เกิดกับบุคคลในชาติต่อไป

ทอแรนซ์ (Torrance, อ้างถึงใน อารี รังสินันท์ 2532 : 14) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน การฝึกฝนและการปฏิบัติที่ถูกวิธีและจะได้ผลดีที่สุดหากเริ่มสอนได้ในวัยเด็ก เพราะในวัยเด็กเป็นระยะที่เด็กมีจินตนาการสูง

ศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์กำลังพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ โรเจอร์ (Rogers 1970 : 124) ที่กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณสมบัติที่ล้ำค่าของมวลมนุษยชาติ เด็กจึงควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาตั้งแต่เยาว์วัย เด็กทุกคนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จินตนาการ และสามารถพัฒนาให้เจริญงอกงามได้เหมือนกับต้นไม้ ถ้าได้รับการรดน้ำ พรวนดิน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ได้รับอากาศ ได้รับแสงแดดและอยู่ในที่อุณหภูมิพอเหมาะ เมล็ดพันธุ์นั้นก็งอกและเจริญเติบโต พร้อมที่จะออกดอกออกผลต่อไป เมล็ดพันธุ์พืชบางเมล็ดหากปล่อยทิ้งไว้นานแล้วค่อยมารดน้ำพรวนดิน อาจพบว่าเมล็ดนั้นฝ่อ ไม่สามารถเจริญเติบโตเป็นต้นพืชได้ หรืออาจงอกและเจริญเติบโตได้แต่ไม่สมบูรณ์ ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก็เช่นกัน ถ้าได้รับการส่งเสริมในช่วงเวลาที่เหมาะสมและด้วยวิธีการที่ถูกต้องแล้ว ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก็จะพัฒนาไปอย่างรวดเร็วเพราะฉะนั้น หากความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้รับการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็กแล้ว อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสูญเสียโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาตามความสามารถในด้านนี้ ซึ่งสตรอม (Strom 1969 : 247) กล่าวว่า ทุกคนมีศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์แต่อาจมีปริมาณแตกต่างกัน ถ้าศักยภาพได้รับการส่งเสริมก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับ เกล (Gale 1960 : 430) เชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นสมรรถภาพที่อาจส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นได้ แต่ถ้าไม่ได้รับการเอาใจใส่ตั้งแต่เยาว์วัยแล้ว ความสามารถด้านนี้ก็จะไม่พัฒนาขึ้น อาจหยุดชะงัก หรือฝ่อไปในที่สุด ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ควรจะได้ฝึกฝนพัฒนามาตั้งแต่ระยะแรกๆ และถ้ามิได้รับการช่วยเหลือส่งเสริมด้วยวิธีการที่ถูกต้องในช่วงเวลาที่เหมาะสมแล้ว จะเป็นการยากต่อการฝึกภายหลัง และตามทฤษฎีพัฒนาการของอีริคสัน (Erikson) วัย 3-6 ปี เป็นระยะที่เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ถ้าเด็กได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการคิดและทำกิจกรรมต่างๆ อย่างเสรีจะทำให้เด็กพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในทางตรงข้ามหากเด็กถูกจำกัดควบคุมการคิดและการกระทำ เด็กจะเกิดความรู้สึกอาย และไม่กล้าที่จะคิดทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งจะมีผลเสียต่อพัฒนาการในขั้นต่อไป (Richard and Norman 1977 : 199-202) ดังนั้นจึงควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับเด็กไทย เพื่อเป็นอนาคตของชาติที่มีคุณภาพ สร้างสังคมดีให้กับบ้านเมืองสืบไป

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน และเพิ่มศักยภาพผู้เรียนให้สูงขึ้นสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทยและเป็นสากล รวมทั้งความสามารถในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล (กองเทพ เคลือบพณิชกุล 2545 : 1) การจัดการเรียนรู้ตาม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณแล้วยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่างๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้ง ทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทงแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษ ด้วย (กองทัพ เคลือบพณิชกุล 2545 : 36)

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่างๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน (กองทัพ เคลือบพณิชกุล 2545 : 36-37) โดยใช้สาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระนาฏศิลป์ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจ เห็นคุณค่าและแสดงออกนาฏศิลป์ไทยที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติได้อย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย

ในปัจจุบันการหลงไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างๆ จากภายนอกส่งผลต่อกระทบต่อการดำเนินชีวิต ทำให้จำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของการดำรงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมในสังคมตนเอง การพัฒนาเด็กที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทางสังคมของเด็กซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกันไปจึงมีความสำคัญ (กรมวิชาการ 2546 : 1) อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในโลก ที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการแสดง ซึ่งล้วนเป็นสิ่งแสดงออกให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ทั้งตามคติชาวบ้านและตามแบบ

บทแห่งวัฒนธรรมที่มีอยู่ของสังคมนั้นๆ จึงเป็นสิ่งผูกพันกับชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ตลอดช่วงชีวิตของคนรุ่นต่อๆ มาตั้งแต่เกิดจนตาย อาจกล่าวได้ว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้นเป็นผู้บรมสั่งสอนเรา การแสดงนาฏศิลป์ไทย จึงมีส่วนตกแต่งสังคมให้เด่นงามเป็นตัวของตัวเอง โดยแสดงเอกลักษณ์เฉพาะของชาติออกมาโดยตรง (เรณู โกศินานนท์ 2545 : 1) นาฏศิลป์ของไทย คือสิ่งที่ถ่ายทอดอากัปกริยามารยาทแบบคนไทย การแสดงท่าทางเยื้องกรายอ่อนนุ่ม ละเมียดละไม ท่าทางที่สง่างาม มีทั้งที่เป็นระดับท้องถิ่นและระดับเมือง ทั้งสองนี้ล้วนแต่บังเกิดขึ้นจากการรังสรรค์บรรพบุรุษของไทยทั้งสิ้น เป็นการประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นมาอย่างมีมาตรฐาน เทียบได้กับอารยประเทศทั้งหลายในโลก (เรณู โกศินานนท์ 2545 : 3) ดังนั้นการปลูกฝังค่านิยมและรสนิยมทางไทยควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย เพราะเป็นช่วงวัยที่พัฒนาการด้านต่างๆ พัฒนาอย่างรวดเร็วและเต็มที่ ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมการแสดงออกด้านนาฏศิลป์ไทย เพื่อธำรงรักษาวัฒนธรรมที่งดงามของประเทศให้คงอยู่สืบต่อไป

การนำการสอนที่หลากหลายเข้ามามีบูรณาการเข้าด้วยกันจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสอนนาฏศิลป์ เพราะการเรียนรู้ในแต่ละสิ่งนั้นมีได้แยกขาดจากกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งรูปแบบการสอนรูปแบบหนึ่งที่มีความน่าสนใจและน่าที่จะนำมาเป็นวิธีที่ช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ดี คือระบบการสอนดนตรีแบบออร์ฟ (Orff - Schulwerk) ที่มีพื้นฐานบนความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะพยายามพัฒนาเลือกสรรวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเด็ก คาร์ล ออร์ฟ (Carl Orff) วางรากฐานในการสอนดนตรีว่า ดนตรี (Music) การเคลื่อนไหว (Movement) และการพูด (Speech) เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ ทั้งสามสิ่งรวมกันเป็นเอกภาพ (Unity) ซึ่งมีรูปแบบของทำนองและจังหวะเป็นอย่างดี ถูกกับจริตของเด็กเป็นธรรมชาติและมีการใช้ร่างกายประกอบเหมือนกับการเล่นของเด็ก ในระบบการสอนของออร์ฟการสร้างสรรค์ (Creativity) ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด หลักสูตรของออร์ฟจะเปิดโอกาสให้มีการสร้างสรรค์แบบต่อเนื่องหลายแบบ ตั้งอยู่บนรากฐานของการปฏิบัติการสื่อสารในเด็ก (Communicative Performance) และเน้นความเป็นตัวของตัวเองอย่างมาก เป้าหมายหลักของของโปรแกรมการสอนแบบออร์ฟคือ การที่เด็กแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ด้วยการสร้างท่าทาง การแต่งทำนองหรือจังหวะขึ้นใหม่และการแต่งเพลง (ธวัชชัย นาควงษ์ 2542 : 1-3) ออร์ฟ (Orff 1966 : 386) กล่าวว่า คนทั้งหลายที่ติดกับรูปแบบและความเชื่อจะสามารถหาความเพลิดเพลินได้น้อยนิด แต่ผู้ที่เป็นศิลปินและนักสร้างสรรค์ โดยธรรมชาติจะหาความเพลิดเพลินได้มากกว่า ทุกกระยะของระบบการสอนดนตรีแบบออร์ฟ เชื้ออำนาจสิ่งเร้าที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาความเป็นอิสระเสมอ เพราะฉะนั้น วิธีการสอนนาฏศิลป์ในขั้นพื้นฐาน จึงควรใช้วิธีฝึกหลายอย่างบูรณาการเข้าด้วยกัน ทั้งดนตรี การขับร้อง

จังหวัด การเคลื่อนไหว ดังนั้น การปูพื้นฐานเพื่อการเคลื่อนไหว ต้องอาศัยการฝึกร่างกายทุกส่วน ให้คล่องแคล่วฉับไวในการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ การใช้กล้ามเนื้อและทำให้ประสาทสัมผัสรับรู้เพิ่มขึ้น (หม่อมดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา 2546 :1) แนวการสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ มีจุดมุ่งหมายให้เด็กมีโอกาสคิดเองเป็นสำคัญ เพื่อช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยให้เป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งยังถือเป็นนวัตกรรมหรือวิธีการถ่ายทอดวิชานาฏศิลป์ในรูปแบบใหม่ ซึ่งต่างจากการสอนแบบเก่าโดยมีครูเป็นสำคัญ จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น การบ่มเพาะให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง คิดเอง ได้ซึมซับคุณค่าและความงามด้านนาฏศิลป์อย่างไทยผ่านบรรยากาศที่เป็นกันเอง สนุกสนานกล้าแสดงออกและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์น่าจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมเพื่อช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทางด้านนาฏศิลป์ไทยให้เกิดกับเด็กไทยได้ในอนาคต

ดังนั้นจากกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย ตั้งแต่วัยเด็ก จึงมีความจำเป็นและเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง หากแต่ครูผู้สอนควรคำนึงถึงรูปแบบและวิธีการสอนที่ส่งผลต่อพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็กด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำความรู้เชิงสหวิทยาการของนักพัฒนาศึกษา ที่มีมุมมองอย่างหลากหลายมาพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนและส่งเสริมบริบททางวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ไทยให้เหมาะสมกับเด็กไทยต่อไปและเป็นการสร้างเด็กไทยให้รักความเป็นไทยและเรียนรู้ของไทยบนความสร้างสรรค์ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ให้มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

คำถามของการวิจัย

- 1.แผนการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 หรือไม่
- 2.คะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ก่อนและหลังแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- 3.หลังจากที่นักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะโดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับใด

สมมติฐานของการวิจัย

- 1.แผนการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
- 2.นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ มีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

- 1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
  - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 4 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 20 คน รวมทั้งสิ้น 80 คน
  - 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 20 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)
- 2.ตัวแปรที่ศึกษา
  - 2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ วิธีการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ
  - 2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์และความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

3. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เนื้อหาตามหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 1 หน่วยวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และใช้เกณฑ์การวัดความคิดสร้างสรรค์ตามทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของทอเรนซ์ ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นและความคิดละเอียดลออ

4. ระยะเวลาในการทดลอง การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โดยใช้ช่วงเวลาการเรียนการสอนชั่วโมงดนตรี - นาฏศิลป์ ตั้งแต่เวลา 12.30น. - 13.20น. วันพุธและวันพฤหัสบดีของทุกสัปดาห์ ทำการทดลองเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที รวมทำการทดลองทั้งสิ้น 16 ครั้ง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การเรียนรู้นาฏศิลป์** หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับการละครหรือการฟ้อนรำที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เป็นการใช้ร่างกายแสดงออกในการเคลื่อนไหว มีจังหวะ มีแบบแผน เพื่อสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของมนุษย์ในชุมชนนั้นๆ โดยทำให้เกิดความสุข ความเข้าใจและความงดงามแก่ตนเองและผู้อื่น

2. **การสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ (Carl - Orff)** หมายถึง การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบนาฏศิลป์ไทยที่ผ่านการลงมือกระทำอย่างมีชีวิตชีวาและสร้างสรรค์ บนพื้นฐานความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กโดยผสมผสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างผสมกลมกลืนซึ่งประกอบด้วย

2.1 คำพูด (Speech) หมายถึง วลีหรือประโยคที่ใช้ในการพูดติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน เช่น ฉันไปโรงเรียน พวกเรารักคุณครู เป็นต้น

2.2 การร้องเพลง (Singing) หมายถึง การเปล่งเสียงร้องออกมาในลักษณะที่มีสูงต่ำประกอบด้วยจังหวะ ทำนองและเนื้อร้องแบบไทยและสากล

2.3 ลีลาและการเคลื่อนไหว (Movement) หมายถึง การเคลื่อนไหวร่างกายตามธรรมชาติเช่น การวิ่ง กระโดด หมุนตัว ไถล เป็นต้น และการใช้ท่าทางตามแบบนาฏศิลป์ไทย เช่น การจับ การตั้งวง กระดกเท้า ประเท้า เป็นต้น

2.4 การใช้ร่างกายทำจังหวะ (The Use of Body in Percussion) หมายถึง การใช้อวัยวะหรือส่วนต่างๆ ของร่างกายเคลื่อนไหวทำจังหวะอย่างง่าย เช่น การตีดนนิ้ว การปรบมือ การย่าเท้า เป็นต้น

2.5 การคิดแต่งทำนองหรือทำทางแบบทันทีทันใด (Improvisation) หมายถึง การคิดหรือดัดแปลงทำนองเพลง คำพูดหรือลีลาทำทาง ท่วงทำนองเคลื่อนไหวด้วยตนเองอย่างอิสระในทันทีทันใด

3. **ความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง กระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอเนกนัยอันนำไปสู่การคิดค้นพบสิ่งแปลกใหม่ด้วยการคิดดัดแปลง ประยุกต์จากความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ซึ่งวัดจากแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ในขั้นนี้ ได้แก่

3.1 **ความคิดริเริ่ม** หมายถึง ความคิดที่ถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ตามเงื่อนไขที่กำหนด

3.2 **ความคิดคล่องแคล่ว** หมายถึง ความคิดที่ถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมที่รวดเร็ว ทันทีทันใด ไม่ซ้ำกันและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมทุกครั้ง

3.3 **ความคิดยืดหยุ่น** หมายถึง ความคิดที่ถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมในการดัดแปลงทำทางมีอยู่แล้วให้เกิดทำทางใหม่หลายรูปแบบหรือใช้วัสดุอุปกรณ์สร้างสรรค์ทำทางแปลกใหม่ตามเงื่อนไขที่กำหนด

3.4 **ความคิดละเอียดลออ** หมายถึง ความคิดที่ถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมในการแสดงออกที่มีลำดับขั้นตอน มีรายละเอียด เป็นเรื่องราวอย่างต่อเนื่อง หรือสร้างแบบการเคลื่อนไหวได้อย่างชัดเจน

4. **การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง การเปิดโอกาส การกระตุ้นและสร้างเงื่อนไขในการจัดการเรียนรู้ เพื่อฝึกฝนความคิดของนักเรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

5. **นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1** หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงผลของการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งจะช่วยให้ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องได้เลือกใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยโดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามรายละเอียด 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

ตอนที่ 2 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

ตอนที่ 3 แนวคิดเบื้องต้นการศึกษานาฏศิลป์ตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

1.1 การจัดหลักสูตร (กรมวิชาการ 2544 : 15-17)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคนทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอก ระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้างๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อเรียนจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาใหม่ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่มในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 –

6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชานั้นๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ยังไม่ควรให้เลือกเรียนวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกช่วงชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปีและชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 และปีที่ 4 – 6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานด้านความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้พื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ มุ่งเน้นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตนสามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนด้านต่างๆ

ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิต เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนทั้งทางด้านวิชาการ และวิชาชีพ

1.2 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ (กรมวิชาการ 2544 : 19)

การจัดการศึกษาบางประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านต่างๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่างๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบและการศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่างๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

1.3 การจัดการเรียนรู้และแนวการจัดการเรียนรู้ของช่วงชั้นที่ 1 (กรมวิชาการ 2544 : 35-38)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 32 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่างๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้ง ทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่างๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1 การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่างๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริง หรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม นำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2 การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทาง โดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่างๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่างๆ หรือ อีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3 การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้ นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชา หรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครูผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4 การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครู ผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่างๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

แนวการจัดการเรียนรู้ในช่วงชั้นที่ 1 มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองต่อต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้น ไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระ ในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

1.4 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (กรมวิชาการ 2544 : 20-32)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ศิลปะ

สาระที่ 1 : ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอด ความรู้สึก ความคิด ต่องานศิลปะอย่างชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 2 : ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 : เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่า ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.5 สารการเรียนรู้ศิลปะสาระที่ 3 นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์
คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 1 แสดงผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ของมาตรฐาน ศ 3.1

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้	เวลาเรียน
1. ใช้การเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ และเคลื่อนไหวตามจังหวะต่างๆ / ใช้ร่างกาย เสียง และภาษาแสดงบทบาทสมมติตามจินตนาการหรือโครงเรื่องง่ายๆ / กล้าแสดงออกอย่างมีความสุข มั่นใจ และเคารพกติกา	การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 / การเคลื่อนไหวตามจินตนาการอย่างอิสระ / การรับรู้จังหวะง่ายๆ / การแสดงออกผ่านการใช้เสียง / การค้นหาคำตอบและการใช้ภาษาในการแสดงออกถึงความต้องการของตน / การแสดงออกตามจินตนาการ โดยใช้ร่างกาย เสียง และภาษา / การสำรวจและรู้จักร่างกายของตนเองที่ใช้ในการแสดงออก / การแสดงบทบาทสมมติสั้นๆจากเรื่องราว นิทานที่กระตุ้นจินตนาการ / การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมอย่างเต็มที่ รับรู้และยอมรับกติกา	40 คาบ
2. รู้และเข้าใจการฝึกปฏิบัติเบื้องต้น / สามารถเคลื่อนไหวอย่างอิสระและมั่นใจ	การเคลื่อนไหวอย่างอิสระ / การเคลื่อนไหวอย่างมีรูปแบบ / การใช้ภาษาท่า / นาฏยศัพท์	
3. ประดิษฐ์ท่าประกอบการแสดงอย่างอิสระ	การแสดงนาฏศิลป์ประเภทรำ ละคร ระบำ เต้น	
4. เป็นผู้ชมที่ดีและมีสมาธิยอมรับความสามารถของผู้อื่นขณะร่วมกิจกรรม / แสดงออกถึงความรู้สึกเกี่ยวกับการแสดงออกทางละครสร้างสรรค์ของผู้อื่น	การเป็นผู้ชมที่ดีและมีมารยาท / การรับรู้ด้านความรู้สึกและการแสดงความรู้สึกอย่างสร้างสรรค์	
5. แสดงความรู้สึกชื่นชมการแสดงออกทางนาฏศิลป์	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับรำ ละคร ระบำ ฟ้อน / รูปแบบและวิธีการนำเสนอการแสดง	
6. ระบุว่านาฏศิลป์และละครสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับการเรียนกลุ่มสาระอื่นๆและชีวิตประจำวัน	การประดิษฐ์ท่าประกอบเพลง / การฝึกร่างกายให้เคลื่อนไหวอย่างสง่างาม / การทำงานกลุ่มและวินัยเบื้องต้นในการพัฒนางานกับเพื่อน	

มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ตารางที่ 2 แสดงผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ของมาตรฐาน ศ 3.2

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้	เวลาเรียน
1. รับรู้ว่าการแสดงบทบาทสมมติที่มีที่มาจากการเล่นแบบธรรมชาติและพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์	การแสดงบทบาทสมมติเลียนแบบธรรมชาติและพฤติกรรมของมนุษย์อย่างง่าย	40 คาบ
2. รับรู้นาฏศิลป์อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสากล	สุนทรียะของนาฏศิลป์ / การสื่อความคิด ความรู้สึทางนาฏศิลป์ / การเข้าชมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม หรือการละครของชุมชน ท้องถิ่น ที่เหมาะสมกับวัย	

1.6 คำอธิบายรายวิชาสาระการเรียนรู้นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

การเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระและเคลื่อนไหวตามจังหวะต่างๆ โดยใช้ร่างกายเสียงและภาษาแสดงบทบาทสมมติตามจินตนาการหรือโครงเรื่องง่ายๆ กล้าแสดงออกอย่างมีความสุขมั่นใจ และเคารพกติกา รู้และเข้าใจการฝึกปฏิบัติเบื้องต้น สามารถเคลื่อนไหวอย่างอิสระและมั่นใจ ประดิษฐ์ท่าประกอบการแสดงอย่างอิสระการเป็นผู้ชมที่ดีและมีสมาธิ ยอมรับความสามารถของผู้อื่นขณะร่วมกิจกรรม การแสดงออกถึงความรู้สึกเกี่ยวกับการแสดงออกทางละครสร้างสรรค์ของผู้อื่น แสดงความรู้สึกชื่นชอบการแสดงออกทางนาฏศิลป์ ความสัมพันธ์ของนาฏศิลป์และละครสร้างสรรค์มีการเรียนกลุ่มสาระอื่นๆ และชีวิตประจำวัน การแสดงบทบาทสมมติที่มีที่มาจากการเล่นแบบธรรมชาติและพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านสติปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณแล้วยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยใช้สาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระนาฏศิลป์จึงมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจ เห็นคุณค่าและแสดงออกนาฏศิลป์ไทยที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติได้อย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตอนที่ 2 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

ในปัจจุบันพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เริ่มยอมรับกันแล้วว่า การพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตเป็นเด็กที่สมบูรณ์ในวันนี้ เพื่อจะได้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในวันข้างหน้า นั้น จะต้องพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตควบคู่กันไปทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่ควรส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นในเด็กทุกคน (กรมวิชาการ 2546 : 31) ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู หรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับเด็ก จึงควรจะได้ศึกษาเรื่องความคิดสร้างสรรค์ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ จนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไปได้

2.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ความคิดสร้างสรรค์” ส่วนมากมักจะคิดถึงสิ่งประดิษฐ์หรือผลงานแปลกๆ ใหม่ๆ การคิดดังกล่าวนั้นเป็นการคิดถึงความคิดสร้างสรรค์ในแง่ของผลผลิตเท่านั้น ตามความหมายที่ถูกต้องแล้ว ความคิดสร้างสรรค์ยังมีความหมายในแง่อื่นๆ อีกด้วย ดังเช่นที่มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

กิลฟอร์ด (Guilford 1959 : 389-470) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นความสามารถทางสมอง เป็นความสามารถที่จะ “คิดได้หลายทิศทาง” หรือ “คิดแบบอเนกนัย” และความคิดสร้างสรรค์นี้ยังประกอบด้วยความคล่องในการคิด ความคิดยืดหยุ่น และความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะ คนที่มีลักษณะดังกล่าว จะต้องเป็นคนกล้าคิด ไม่กลัวถูกวิพากษ์วิจารณ์ และมีอิสระในการคิด

ทอร์เรนซ์ (Torrance 1962 : 16) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการคิดสร้างสรรค์ผลิตผลหรือสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ที่ไม่รู้จักมาก่อน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ อาจเกิดจากการรวมเอาความรู้ต่างๆ ที่ได้จากประสบการณ์แล้วเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่มีสมบูรณ์อย่างแท้จริง อาจออกมาในรูปของผลผลิตทางศิลปะ วรรณคดี วิทยาศาสตร์ หรืออาจเป็นเพียงกระบวนการคิดเท่านั้น

แอนเดอร์สัน (Anderson 1970 : 90) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นพฤติกรรมของบุคคลซึ่งแสดงความคิดใหม่ๆ อันเป็นการกระทำที่บุคคลเลือกจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อสร้างรูปแบบใหม่ ความคิดใหม่หรือผลิตผลงานใหม่ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนเป็นเจ้าของในระดับต่างๆ กันและความคิดสร้างสรรค์นี้ สามารถพัฒนาได้ทุกระดับอายุ ถ้าจัดสภาพการณ์ให้เหมาะสม

อารี รังสินันท์ (2532 : 5) ได้อธิบายความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการคิดได้กว้างไกล หลายทิศทาง อันนำไปสู่การ

คิดค้น พบสิ่งแปลกใหม่และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ด้วยการคิดดัดแปลง ปรับแต่ง ผสมผสาน ความคิดเดิมให้เกิดเป็นสิ่งใหม่และในการคิดจำเป็นต้องคิดจินตนาการด้วย แล้วมานะบากบั่น ตั้งใจมั่นที่จะทำให้ความคิดจินตนาการเป็นความจริง และเกิดผลงานสร้างสรรค์ได้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533 : 4) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง นอกเหนือไปจากลำดับขั้นของการคิดอย่างปกติ เป็นลักษณะภายในของบุคคลที่จะคิดหลายแง่หลายมุมประสมประสานกันจนได้ผลผลิตใหม่ที่ถูกต้องสมบูรณ์

ประชุมพร สุวรรณตรา (2543 : 10) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นผลรวมของความสามารถทั้งหมดของสติปัญญา ซึ่งให้ผลลัพธ์ออกมาหลายรูปแบบ อาจจะถูกมองว่าเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ วิธีการใหม่ หรือกระบวนการใหม่ก็ตาม เป็นการทำงานของทุกส่วนของสมองที่ประสานสัมพันธ์กันอย่างมีระบบ หรือจะพูดให้เข้าใจง่ายขึ้น คือ เป็นความสามารถในการรับรู้ปัญหา ใช้ความรู้ ความสามารถทำความเข้าใจที่เท่าที่ไปของปัญหานั้น รู้จักแยกแยะความยากง่าย หาหนทางแก้ไข ตรวจสอบผล และขยายผลเมื่อสำเร็จ

รติรัตน์ พวงทวี (2544 : 117) อธิบายว่าความคิดสร้างสรรค์ คือ คุณสมบัติของความคิดอันเป็นผลรวมสุดท้ายของกระบวนการภายในสมองของเรา ทำให้เกิดความคิดที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณภาพ แปลก แตกต่าง และส่งผลให้เกิดคุณค่าในวงแคบ (ต่อตนเอง) และวงกว้าง (ต่อผู้อื่น)

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถของบุคคลในการผสมผสานความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ปัญหาหรือคิดค้นสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ ด้วยวิธีการที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบเดิม ซึ่งอาจอยู่ในรูปของกระบวนการคิดหรือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา หรืออาจอยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์ ความสามารถด้านนี้มีอยู่ในตัวบุคคลของแต่ละคนในระดับที่แตกต่างกัน และสามารถพัฒนาขึ้นได้ด้วยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม

2.2 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ นับเป็นคุณลักษณะที่มีคุณภาพมากกว่าความสามารถด้านอื่นๆ และเป็นคุณสมบัติที่พึงปรารถนาในทุกสังคม สังคมใด ประเทศใด ที่สามารถแสวงหา พัฒนาและดึงเอาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของประชาชนในชาติมาใช้ประโยชน์มากเท่าใด ก็ยังมีโอกาสพัฒนาและเจริญก้าวหน้าได้มากเท่านั้น ทั้งนี้เพราะความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1 ก่อให้เกิดสิ่งแปลกใหม่

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถด้านหนึ่งของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดการกระทำ อันเป็นการบุกเบิกความก้าวหน้า ทั้งทางเทคโนโลยีและวิทยาการทั้งปวง ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของทอร์เรนซ์ (Torrance 1962 : 17) ที่ว่า ในบรรดาความคิดทั้งหลาย ความคิดสร้างสรรค์ช่วยให้เกิดการค้นพบสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์มาก เพราะลักษณะที่ดีเด่นของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์นั้นมีอยู่หลายประการ และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือการมีความคิดริเริ่มเกิดขึ้นในสมองแล้วถ่ายทอดความคิดนี้ออกมาในรูปของการกระทำ ความคิดสร้างสรรค์จึงก่อให้เกิดความรู้และประดิษฐ์กรรมใหม่ๆ ตลอดจนการนำความรู้และประดิษฐ์กรรมนั้น ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทุกๆ ด้าน ความรู้และประดิษฐ์กรรมใหม่ๆ หรือสิ่งมหัศจรรย์ที่อำนวยความสะดวกอย่างใหญ่หลวงให้แก่มนุษย์ในปัจจุบันนี้ อาจเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมายในเวลาต่อมา เมื่อมนุษย์ได้ใช้ความสามารถสร้างสรรค์ค้นพบความรู้ใหม่ๆ ค้นพบสิ่งแปลกใหม่ที่ทันสมัยกว่า มีประโยชน์มากกว่าชิ้นแทน

ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันที่พยายามพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า หากขาดเสียซึ่งสิ่งแปลกใหม่แล้วโอกาสที่จะล้ำหลัง ด้อยพัฒนาที่จะตามมา

2 อำนาจประโยชน์สุขให้แก่บุคคล

ลักษณะอีกประการหนึ่งของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ คือ เกิดความคิดริเริ่มขึ้นในสมองแล้วถ่ายทอดความคิดนี้ออกมาในรูปของการกระทำ หรือผลงาน ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความรู้และประดิษฐ์กรรมใหม่ๆ ตลอดจนนำความรู้ และประดิษฐ์กรรมนั้นไปใช้ประโยชน์ ใช้อำนวยความสะดวก อำนาจประโยชน์สุขแก่ตนเอง ตัวอย่างผลผลิตสร้างสรรค์ ได้แก่ โทรทัศน์ ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ช่วยให้ผู้ชมได้รับทั้งความรู้ และความบันเทิง ต่อมาได้มีการคิดค้นและประดิษฐ์โทรทัศน์ สามารถรับได้ทั้งภาพและเสียง จากโทรทัศน์ขาวดำ พัฒนามาเป็นโทรทัศน์สี พัฒนามาเป็นระบบรีโมตคอนโทรล (Remote control) อีกตัวอย่างหนึ่ง ได้แก่ โทรศัพท์ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อสารอีกชนิดหนึ่ง ในสมัยแรกๆ มีการคิดค้นเครื่องโทรเลขซึ่งต้องใช้เวลาในการติดต่อสื่อสาร ทั้งยังไม่สามารถโต้ตอบได้ในทันที จึงพัฒนาขึ้นมาเป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่ โทรศัพท์ไร้สาย สามารถนำติดตัวไปและสื่อสารกันได้ในทุกที่ เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของผลผลิตสร้างสรรค์ มีการพัฒนานำเครื่องคอมพิวเตอร์ไปใช้ในงานต่างๆ ตั้งแต่ เครื่องคิดเลข จักรเย็บผ้า นาฬิกา รถยนต์ เครื่องปรับอากาศ เครื่องมือเอกซเรย์ หรือแม้แต่เครื่องมือประกอบอาหาร เช่น เตาไมโครเวฟ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่ต้องการเอาชนะอุปสรรคปัญหาและความลำบากต่างๆ เพื่อให้การดำรงชีวิตของตนมีความสุข สะดวก สบาย รวดเร็ว

ปลอดภัยมากยิ่งขึ้น จึงกล่าวได้ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคล

3 ช่วยให้ผู้คนเข้าใจปัญหาและแก้ปัญหาได้ดี

ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีปัญหาใหม่ๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเช่นปัจจุบัน บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ย่อมเป็นที่ต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้น เพราะบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถพินิจ พิจารณา ไตร่ตรองสิ่งต่างๆ ได้หลายแง่หลายมุม สามารถเข้าใจปัญหาต่างๆ มองเห็นแนวทางในการแก้ไข และคาดการณ์ล่วงหน้าถึงปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นได้ดี มีความสามารถในการเผชิญปัญหา และแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อารี รังสินันท์ (2532 : 15-32) กล่าวว่า คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะเป็นผู้ที่สามารถคิดได้ปริมาณมาก ชอบคิดหาทางแก้ปัญหาไว้หลายๆ ทางเตรียมทางเลือกสำหรับแก้ปัญหาไว้มากกว่าหนึ่งวิธีเสมอ ทั้งนี้เพื่อจะช่วยให้มีความคล่องตัว และประสบผลสำเร็จมากขึ้น เพราะการเตรียมทางแก้ปัญหาไว้หลายๆ ทางย่อมสะดวกในการเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ นอกจากนี้ยังเป็นการประหยัดเวลา และเพิ่มกำลังใจในการแก้ปัญหาด้วย จะเห็นได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่ช่วยให้บุคคลเข้าใจปัญหาและสามารถเผชิญปัญหา แก้ปัญหาได้ดี ซึ่งการเผชิญปัญหาและการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น และไม่อาจคาดเดาได้ว่าจะเกิดเมื่อไหร่ แง่ไหน ในสิ่งแวดล้อมอย่างไรนั้น เป็นสิ่งที่สอนกันได้ยาก บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะสามารถใช้วิจารณญาณในเรื่องนี้ได้ดี

4 ช่วยให้ผู้คนประสบความสำเร็จ

ความคิดสร้างสรรค์เป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะนำบุคคล นำสังคม นำประเทศชาติไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลย่อมต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องสัมพันธภาพของบุคคล ปัญหาการทำงาน ปัญหาการเงิน ฯลฯ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ มักเป็นผู้ที่มองโลกในแง่ดี ไม่ค่อยอับจนต่อปัญหา ทั้งยังมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งท้าทาย ดังนั้นจึงมักหาทางออกให้แก่ปัญหาที่ตนเองเผชิญอยู่ได้

ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพสาขาวิชาต่างๆ มักมีจุดขายที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น เช่น ร้านอาหารที่ประสบความสำเร็จ มักมีอาหารที่รสชาติอร่อย สะอาด มีรูปลักษณ์ของอาหารและบรรยากาศในร้านที่ดี มีความแปลกใหม่ นักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในการขายมักต้องมีเทคนิควิธีการพูดและรูปแบบวิธีการเสนอสินค้า การโฆษณาสินค้าที่ดึงดูดลูกค้า ครูที่ประสบความสำเร็จในการสอนก็ต้องมีเทคนิควิธีการสอน มีสื่อ อุปกรณ์ที่ทำให้ผู้เรียนประทับใจ เรียนรู้ได้ดีและมีความสุขกับการเรียน ครอบครัวที่ประสบความสำเร็จ พ่อบ้าน

แม่บ้านต้องรู้จักที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ สามารถบริหารจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย การกิน การอยู่ การเงินภายในบ้านให้สมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

นอกจากนี้ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมองเห็นปัญหาต่างๆ ที่ประสบเป็นสิ่งท้าทาย ดังนั้นเมื่อปัญหาเกิดขึ้น จึงสนุกกับการคิดค้นหาวิธีแก้ปัญหา จะไม่ท้อถอยในการทำสิ่งต่างๆ แต่จะพยายามคิดและประสานความคิดจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ยกตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางด้านดนตรี จะไม่เพียงแต่ชอบฟังและเล่นดนตรีเท่านั้น แต่ชอบที่จะสร้างสรรค์ และประสานความคิดออกมาเป็นท่วงทำนองเพลงใหม่ๆ และจะพยายามคิดสร้างสรรค์ปรับปรุงงานของตนให้ดังงามโดยใส่ลูกเล่น รายละเอียดต่างๆ ให้แก่จังหวะและท่วงทำนองที่สร้างสรรค์ขึ้นเรื่อยๆ จนกว่าจะได้ผลงานเพลงที่มีความไพเราะและเป็นที่น่าสนใจ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ด้านการเดินร่ำ จะไม่เดินร่ำด้วยท่าพื้นฐานธรรมดา เขาก็จะคิดและพัฒนาท่าเดินพื้นฐานให้มีความแปลกใหม่ ตื่นตาตื่นใจ ขณะเดียวกันก็มีความสอดคล้องกลมกลืน ผสมผสานเข้ากับจังหวะจะมีความพยายามบากบั่น ไม่ท้อถอย จะพยายามคิดและทดลองท่าเดินร่ำของเขา จนกว่าจะได้การเดินร่ำที่ดังงามตามความพอใจของเขา

บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะพิเศษที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการทำสิ่งต่างๆ ตามเป้าหมายและประสบความสำเร็จในชีวิตได้

5 ช่วยให้คุณปรับตัวได้ดี

คนที่มีความสร้างสรรค์มักเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีจินตนาการควบคู่กับความอดทนพยายาม จึงมักจะประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งด้านการทำงานและชีวิตครอบครัว แต่หากว่าความพยายามนั้นยังไม่เกิดผล ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ก็จะไม่ท้อถอยหรือเลิกล้ม จะไม่อับจนความคิด แต่กลับพยายามขวนขวาย คิดดัดแปลง ปรับปรุงและมีความยืดหยุ่นพอที่จะปรับสถานการณ์ให้เหมาะสมในลักษณะที่เป็นไปได้มากที่สุด และมักจะยอมรับและพอใจในสภาพนั้น เมื่อประสบความสำเร็จล้มเหลวคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ก็จะสามารถอดทนอดกลั้น กล่าวหาญ และยอมรับต่อสภาพการณ์ที่เป็นจริง และสามารถปรับตัวให้อยู่ในภาวะแวดล้อมนั้นได้อย่างปกติ (อารีรังสินนท์ 2532 : 59)

ทั้งห้าประการนี้ คือ คุณประโยชน์ของความคิดสร้างสรรค์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคล ทำให้บุคคลและครอบครัวมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข เมื่อบุคคลและครอบครัวมีความสุขก็ย่อมจะมีเวลาที่จะหันมาสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคม สังคมก็จะเจริญก้าวหน้าและมีความสุข เมื่อสังคมเล็กมีความสุขสังคมใหญ่ก็มีความสุข ประชาชาติก็ย่อมมีความสุข ประเทศชาติก็จะมีแต่ความเจริญก้าวหน้า โลกก็จะมีแต่ความเจริญก้าวหน้า ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความสงบสุขย่อมเกิดขึ้น

2.3 ความจำเป็นในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวเด็กทุกคน ถ้าได้รับการส่งเสริมด้วยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมและในช่วงเวลาที่เหมาะสม ความคิดสร้างสรรค์ก็สามารถจะพัฒนาขึ้นมาได้

ในอดีตจะพบว่า ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทยส่วนใหญ่มักสอนให้เด็กประพฤติตนอยู่ในกรอบตามคำสอนของผู้ใหญ่ ให้เด็กเป็นคนว่านอนสอนง่าย ให้เด็กคิดและทำตามแบบผู้ใหญ่ หากเด็กไม่เชื่อฟัง คิดและทำสิ่งที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ ก็มักถูกมองว่าเป็นเด็กดื้อ ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาวิจัยที่พบว่าผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้อิสระทางความคิดแก่เด็ก มักสอนให้เด็กเชื่อฟังและเลี้ยงดูโดยผู้ปกครองที่มีอำนาจเหนือเด็ก ด้วยเกรงว่าเด็กจะได้ใจและกระด้างกระเดื่องต่อพ่อแม่ (บุญเย็น ประกอบแสง 2528 : 95) และเมื่อเปรียบเทียบเด็กวัยรุ่นไทยกับเด็กชาติอื่น คือ เติโฮเปีย ใต้หวัน อิสราเอล อินเดีย และสหรัฐอเมริกา พบว่าเด็กวัยรุ่นไทยจะมีความมั่นคงทางจิตใจน้อยที่สุด และพ่อแม่ไทยมีความคาดหวังให้ลูกเป็นอิสระจากครอบครัวน้อยที่สุดเช่นกัน (Ryback 1980 : 153-162) สภาพการจัดการศึกษาของไทยในอดีตที่ผ่านมา มีการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาพบว่า ทักษะกระบวนการคิดเป็นทักษะที่ครูให้ความสำคัญน้อยที่สุดหรือไม่ให้ความสำคัญเลย และการเรียนการสอนในห้องเรียนครูเป็นผู้กำหนดกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา พฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนเกือบไม่มีเลย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2527 : 96-103) และจากการศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัยพบว่า การจัดประสบการณ์ให้เด็กยังเน้นครูเป็นศูนย์กลาง เด็กมีโอกาสคิดริเริ่มและตอบสนองน้อย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2528 : 117-184) ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กของไทย ทั้งจากที่บ้านและทางโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ได้สอนให้เด็กคิดและกระทำสิ่งต่างๆ อย่างอิสระด้วยตนเองเท่าที่ควร ลักษณะดังกล่าวทำให้ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไทยในอดีตไม่ได้รับการพัฒนามาแต่ปฐมวัย

การที่ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้รับการพัฒนามาแต่ปฐมวัยนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสูญเสียโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาตามความสามารถในด้านนี้ ซึ่งสตรอม (Strom 1969 : 247) กล่าวว่า ทุกคนมีศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์แต่อาจมีปริมาณแตกต่างกัน ถ้าศักยภาพได้รับการส่งเสริมก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับ เกล (Gale 1960 : 430) เชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นสมรรถภาพที่อาจส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นได้ แต่ถ้าไม่ได้รับการเอาใจใส่ตั้งแต่เยาว์วัยแล้ว ความสามารถด้านนี้ก็จะไม่พัฒนาขึ้น อาจหยุดชะงัก หรือฝ่อไปในที่สุด ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาความคิด

สร้างสรรค์ควรจะได้ฝึกฝนพัฒนามาตั้งแต่ระยะแรกๆ และถ้ามิได้รับการช่วยเหลือสร้างเสริมด้วยวิธีการที่ถูกต้องในช่วงเวลาที่เหมาะสมแล้ว จะเป็นการยากต่อการฝึกภายหลังและตามทฤษฎีพัฒนาการของอีริคสัน (Erikson) วัย 3-6 ปี เป็นระยะที่เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ถ้าเด็กได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการคิดและทำกิจกรรมต่างๆ อย่างเสรีจะทำให้เด็กพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในทางตรงข้ามหากเด็กถูกจำกัดควบคุมการคิดและการกระทำ เด็กจะเกิดความรู้สึกอายและไม่กล้าที่จะคิดทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งจะมีผลเสียต่อพัฒนาการในขั้นต่อไป (Richard and Norman 1977 : 199-202)

ความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่ในตัวเด็กแต่ละคนเปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์พืช ถ้าได้รับการรดน้ำ พรวนดิน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ได้รับอากาศ ได้รับแสงแดดและอยู่ในที่อุณหภูมิพอเหมาะ เมล็ดพันธุ์นั้นก็งอกและเจริญเติบโต พร้อมทั้งจะออกดอกออกผลต่อไป เมล็ดพันธุ์พืชบางเมล็ดหากปล่อยทิ้งไว้นานแล้วค่อยมารดน้ำพรวนดิน อาจพบว่าเมล็ดนั้นฝ่อ ไม่สามารถเจริญเติบโตเป็นต้นพืชได้ หรืออาจงอกและเจริญเติบโตได้แต่ไม่สมบูรณ์ ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก็เช่นกัน ถ้าได้รับการส่งเสริมในช่วงเวลาที่เหมาะสมและด้วยวิธีการที่ถูกต้องแล้ว ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก็จะพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และช่วงเวลาที่เหมาะสมก็คือช่วงปฐมวัย เด็กปฐมวัยจึงควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่เล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัย 3-6 ปี

ในปัจจุบันพ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กไทยเริ่มมองเห็นความสำคัญของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น เนื่องจากการจัดการศึกษาพัฒนาและขยายมากขึ้นกับทั้งมีสื่อที่เผยแพร่และให้ความรู้เรื่องการพัฒนาเด็ก ทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารต่างๆ รัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา รวมทั้งโรงเรียนและครูต่างก็ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กระดับปฐมวัยศึกษากระทรวงศึกษาธิการก็ได้กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ด้วย (กรมวิชาการ 2546 : 31) จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยที่จะต้องร่วมกันส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เพื่อให้เด็กเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ และเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมไทย สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติได้

2.4 ความสำคัญของการแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์

การแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กมีหลายวิธี อาทิ การให้เด็กเล่นกับของเล่นสร้างสรรค์ การเล่นนิทานให้เด็กฟัง การให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะ การให้เด็กฟังเพลงและ

เคลื่อนไหวหรือทำท่าทางให้เข้ากับเพลงและดนตรี การให้เด็กคิดในสิ่งที่แปลกใหม่ เป็นต้น หลักสำคัญของวิธีการเหล่านี้ คือ การเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดจินตนาการ และแปรความคิดและจินตนาการเหล่านั้นออกมาในรูปของการแสดงออก ไม่ว่าจะเป็นการพูด การกระทำ หรือผลงาน ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ช่วยส่งเสริมและพัฒนาเด็กในหลายๆ ด้าน ดังนี้คือ

1 การสังเกต

ในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เด็กจะใช้ความคิดจินตนาการ การที่เด็กจินตนาการเด็กจำเป็นต้องมีข้อมูลอยู่ในสมอง การจะมีข้อมูลในสมองได้ เด็กต้องใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ในการสังเกต เพื่อการรับรู้ และเก็บข้อมูลต่างๆ มาจินตนาการและแปรจินตนาการนั้นออกมาเป็นรูปธรรม ซึ่งอาจเป็นการพูด การกระทำ หรือผลงาน ในการนี้เด็กก็ต้องใช้การสังเกต สังเกตสิ่งแวดล้อม สังเกตวัสดุอุปกรณ์ สังเกตรายละเอียดต่างๆ สังเกตสิ่งที่เกิดขึ้น แล้วนำสิ่งต่างๆ เหล่านั้นมาทดลอง ทดสอบเพื่อสร้างจินตนาการของเขาให้เป็นจริงขึ้นมา การให้เด็กได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์จึงช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะการสังเกตของเด็ก

2 การค้นคว้า สืบค้น ทดลอง

ในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เด็กจะชอบทำกิจกรรมที่ใช้วัสดุต่างๆ ในการประดิษฐ์ เพื่อสร้างสิ่งที่เขาคิดขึ้นมา ซึ่งเด็กจะต้องใช้ความสามารถในการค้นคว้า สืบค้น วัสดุต่างๆ แล้วใช้ความคิดจินตนาการเข้าไปผนวก เพื่อทดลอง ทดสอบความคิด และสร้างสิ่งใหม่ๆ ตามความคิดของตนเอง

3 การพัฒนากล้ามเนื้อ

ในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ นอกจากเด็กจะสังเกตด้วยตาแล้ว เด็กยังจะต้องใช้มือสัมผัส หยิบ จับ ถือก ยก ชีดเขียน สืบค้น ค้นคว้า เพื่อทดลอง เพื่อสร้างและประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ตามความคิดของตนเอง การทำกิจกรรมสร้างสรรค์จึงทำให้เด็กได้ฝึกการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกาย ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อของร่างกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อเด็ก เช่น มือ นิ้วมือ แขน ไหล่ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529 : 59) ได้ระบุไว้ว่า กิจกรรมสร้างสรรค์ทุกประเภทที่เด็กได้ทำด้วยมือ จะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมือ เช่น การวาดภาพด้วยสีน้ำ เด็กจะได้ฝึกการใช้นิ้วมือจับพู่กัน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการจับดินสอดต่อไป การใช้กรรไกรตัดกระดาษจะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมือ และความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา และการปั้นต่างๆ จะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมือทั้งหมด จึงควรนำกิจกรรมสร้างสรรค์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เด็กมีโอกาสฝึกความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเด็กอย่างที่สุด

4 การสำรวจความสามารถของตนเอง

การที่เด็กได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมวาดภาพระบายสี การเล่นกับสีในรูปแบบต่างๆ การร้องเพลง การเคลื่อนไหว การเล่นสมมติ หรือกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ ก็ตาม เด็กจะได้ทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ ทดลองใช้ความสามารถของตนเอง แม้ว่าในระยะแรกๆ ของการทำกิจกรรมจะเป็นเพียงการลองผิดลองถูกก็ตาม แต่เด็กก็จะเกิดความเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น หลังจากที่ได้ทำกิจกรรมหลายๆ ครั้ง เด็กจะเรียนรู้ว่าวัสดุต่างๆ ใช้ทำอะไรได้ ใช้ทำอะไรไม่ได้ ตัวเขาเองต้องทำอะไรจึงจะควบคุมมันได้ เด็กจะได้สำรวจและเรียนรู้ว่าเขาสามารถทำอะไรได้บ้าง เขาชอบอะไร เขาอยากทำอะไร อะไรที่เขาทำได้

5 ความเป็นอิสระ

กิจกรรมสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เด็กสามารถทำตามความคิดและจินตนาการของตนเอง ความคิดและจินตนาการของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป ดังนั้นการแสดงออกตามความคิดและจินตนาการของเขา ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของผลงานหรือพฤติกรรมที่แสดงออกก็ตาม ก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์จะมีอิสระทางความคิดและการกระทำ โดยไม่ต้องกังวลว่าผลงานหรือการแสดงออกของตนจะถูกใจผู้ใหญ่หรือไม่ และเขาก็ไม่จำเป็นต้องผลิตผลงานเพื่อใคร จำเป็นที่จะต้องผลิตผลงานออกมาให้เหมือนใคร

6 ความคิด จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

หลักในการให้เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ คือ การเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดจินตนาการ แล้วแปรความคิด จินตนาการนั้นออกมาเป็นผลงานหรือการกระทำ ซึ่งเมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เด็กจะได้ใช้ความคิด จินตนาการของตนเองอย่างอิสระและแปรความคิดและจินตนาการของตนเองออกมาเป็นการพูด เป็นการกระทำหรือเป็นผลงาน การเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดจินตนาการนี้จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

7 การมีนิสัยที่ดีในการทำงาน

ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เด็กจะต้องสร้างงานให้ออกมาตามความคิดและจินตนาการของเขา ในการทำงาน เด็กจะรู้จักพัฒนาความมีระเบียบ การจัดระเบียบการทำงานตามแบบของเขา ไม่ว่าจะเป็นการทำงานด้วยตัวของเขาเองคนเดียวหรือสร้างสรรค์งานเป็นกลุ่มก็ตาม การทำงานที่ดี มีระเบียบ รู้จักจัดเก็บแยกประเภท รู้จักเลือกใช้วัสดุต่างๆ อย่างคุ้มค่า จะช่วยให้งานของเขาประสบความสำเร็จ อันเป็นการฝึกนิสัยการทำงานให้มีระเบียบ และฝึกนิสัยการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

8 การเรียนรู้การเข้าสังคม

ในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์บางครั้งเด็กอาจทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ หรือเล่นสร้างสรรค์ด้วยกัน จะทำให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน การทำงานกลุ่ม เรียนรู้ปฏิริยาของเพื่อนและกลุ่มเพื่อน จากการใช้ปฏิสัมพันธ์ทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งช่วยให้เด็กเรียนรู้การเข้าสังคม

9 ความเชื่อมั่นในตนเอง

เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นประจำอย่างต่อเนื่องจะเรียนรู้ระบบ ระเบียบในการทำงาน มีนิสัยการทำงานที่ดีและประสบความสำเร็จในการสร้างสรรค์งาน ซึ่งผลงานของเด็กแต่ละคนย่อมมีแบบฉบับหรือเอกลักษณ์ของตนเอง ที่เด็กสามารถที่จะภาคภูมิใจได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้แล้วในการสร้างสรรค์งานแต่ละชิ้นขึ้นมา เด็กจะพบและตระหนักในความสามารถของตนเอง เข้าใจว่าตนเองมีความคิดที่ดี มีความสามารถ ทำให้เขามีกำลังใจ เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความสามารถ หรือผลงานของเขาเองและเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

10 ความพอใจและความสนุกสนาน

การที่เด็กได้แสดงออกตามความคิด จินตนาการของตนเองอย่างอิสระ โดยไม่ต้องกังวลว่าจะเหมือนหรือไม่เหมือนใคร จะถูกใจใครหรือไม่ นั่น ย่อมทำให้เด็กพอใจ มีความสุข สนุกสนาน และเพลิดเพลิน ในเรื่องนี้ เฮอร์ล็อก (Hurlock 1972 : 327-328) ได้กล่าวไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ให้ความสุข ความสุข และความพอใจแก่เด็กมากและสิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเขา ไม่มีอะไรที่จะสร้างความพอใจ และสนุกสนานเท่ากับได้สร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาด้วยตัวของเขาเอง ไม่ว่าจะเป็บ้านที่สร้างขึ้นจากการกลับเก้าอี้ แล้วเอาผ้าห่มมาคลุม หรือภาพวาดสุนัขของเขา และไม่มีอะไรที่เขาหุดหู่ได้เท่ากับงานสร้างสรรค์ของเขาถูกตำหนิ ถูกดูถูกว่า สิ่งที่เขาสร้างนั้นไม่มีคุณค่า

11 การผ่อนคลายอารมณ์

ในชีวิตประจำวันของเด็กบางคนอาจต้องเผชิญกับบุคคล และภาวะแวดล้อมที่ทำให้เกิดความเครียด เกิดความรู้สึกกดดัน คับข้องใจ และไม่สามารถระบายอารมณ์เพื่อได้ตอบสิ่งแวดลอมที่ทำให้เขามีอารมณ์และความรู้สึกดังกล่าวได้ การให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออกผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์จะช่วยระบายอารมณ์ ความรู้สึกคับข้องใจต่างๆ ออกมา เด็กบางคนอาจเล่นโดยการทุบ บีบ ขยำดินน้ำมัน บางคนอาจจะระบายออกมาโดยการวาดภาพ บางคนอาจจะระบายออกมาโดยการเล่นบทบาทสมมติ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กได้ผ่อนคลายอารมณ์ ลดความคับข้องใจ ลดความก้าวร้าวลงได้

12 การมีสุนทรียภาพ

ในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เด็กจะชอบและทำอย่างมีความสุข เด็กจะเพลิดเพลินและพอใจที่ได้แสดงออกตามความคิดและจินตนาการ ได้แสดงความสามารถ แม้ว่าครั้งแรกๆ อาจจะเป็นเพียงการลองผิดลองถูก เป็นการทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ หรือการลองบังคับกล้ามเนื้อ แขนขของตนเองก็ตาม แต่หลังจากนั้นผลงานและการแสดงออกของเด็กก็จะพัฒนาขึ้น เด็กจะเรียนรู้การควบคุมนิ้วมือ มือ และแขนของตนเอง เรียนรู้วิธีใช้และบังคับวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้สามารถใช้ได้ตามความต้องการของเขา ผลงานก็จะออกมาตามต้องการ ซึ่งเด็กจะสร้างสรรค์ออกมาตามที่เขาคิดว่าดี สวย น่าภาคภูมิใจ เด็กจะรู้สึกชื่นชมในความสามารถ และในความงามที่เขาสร้างขึ้น

13 การมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน

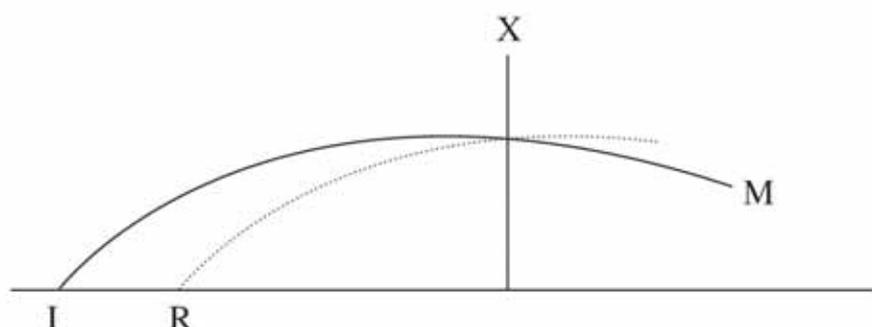
การที่เด็กได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์โดยได้แสดงออกอย่างอิสระ เด็กมีความสุข สนุก เพลิดเพลินในการทำกิจกรรม ทำด้วยความพึงพอใจและภาคภูมิใจในการได้ทำ ภาคภูมิใจในผลงานที่ตนเองสร้างสรรค์ขึ้น เด็กย่อมมีความรู้สึกที่ดีและมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานนั้นๆ ซึ่งจะทำให้เด็กรัก ชอบ และอยากทำกิจกรรมอีก ทัศนคติที่ดี ความรัก ชอบ เหล่านี้จะขยายออกไปสู่การทำงานหรืองานอื่นๆ อีกด้วย

2.5 พัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์

พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่แตกต่างจากพัฒนาการ ด้านอื่นๆ จากผลการวิจัยต่างๆ พบว่าลักษณะความคิดริเริ่มในวัยเด็กจะมีพัฒนาการสูงกว่า วัยผู้ใหญ่ เด็กมีความคล่องตัวกล้าคิดกล้าเสี่ยงและกล้าแสดงออกมากกว่าความคิดสร้างสรรค์ ของเด็กเจริญสูงสุดของชีวิตเมื่ออายุ 4 ปีครึ่งและจะเริ่มลดลงเมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียนอนุบาลหลังจาก เด็กปรับตัวเข้ากับสภาพ บรรยากาศ และวิธีสอนของโรงเรียนแล้วความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจึงค่อยพัฒนาขึ้น

ริบอต (Ribot, อ้างถึงใน อารี รังสินันท์ 2532 : 40) ได้ทำการศึกษาวิจัยพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ โดยได้เขียนกราฟแสดงให้เห็นพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ (ความคิดจินตนาการ) และการเปรียบเทียบกับพัฒนาการทางด้านความมีเหตุผลมีผลดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ (ความคิดจินตนาการ) และเปรียบเทียบกับการพัฒนาการทางด้านความมีเหตุมีผล

เส้น I-M แสดงพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยรุ่นหนุ่มสาว

เส้น R แสดงความมีเหตุมีผล

เส้น X เป็นจุดที่ความคิดสร้างสรรค์และความมีเหตุมีผลอยู่ในระดับเดียวกัน

จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่า พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์จะเจริญก้าวหน้าขึ้นจนกระทั่งจุดที่มีความมีเหตุมีผลซึ่งเริ่มต้นพัฒนาช้ากว่าตามทัน แล้วความคิดสร้างสรรค์ของคุณจะลดลง ซึ่งอาจจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากความมีเหตุมีผลของคุณเป็นสิ่งสกัดกั้นความสามารถในการคิดสิ่งแปลกใหม่ และแหวกแนวจากสิ่งที่เคยปฏิบัติ เป็นสิ่งที่น่าคิดอีกสิ่งหนึ่งสำหรับการพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์

ในปี 1957 สถาบันยูนิคอน (Unicon College Character Research Project) ได้ศึกษาพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสรุปผลศึกษาเด็กที่มีอายุ 6-12 ปี โดย ลิกอน (Ligon, อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี 2546 : 63-66) ปรากฏผล ดังนี้

อายุ 6-8 ปี จินตนาการทางความคิดสร้างสรรค์ ของเด็กเปลี่ยนไปสู่ ความเป็นจริงมากขึ้นเขาพยายามที่จะบรรยายออกมา แม้ในขณะที่เขาเล่น เด็กวัยนี้รักการเรียนรู้มาก ดังนั้นการจัดประสบการณ์ที่ทำท่ายและสนุกสนานให้เด็กวัยนี้ จะช่วยให้ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กยังคงอยู่และพัฒนาต่อไป ระยะเวลาเป็นระยะที่สำคัญที่จะช่วยให้เขาได้ใช้ความคิดและแสดงออก เด็กสามารถที่จะวางแผนโดยไม่ต้องได้รับความช่วยเหลือ พ่อแม่ หรือครูสามารถช่วยเด็กได้โดยการตอบคำถามอย่างตรงไปตรงมา

อายุ 8-10 ปี เด็กใช้ทักษะหลายด้านในการสร้างสรรค์และความสามารถค้นพบวิธีที่จะใช้ความสามารถเฉพาะตัวของเขาส่งสร้างสรรค์ เด็กมักจะเทียบตัวเองกับคนที่น่ายกย่อง ซึ่งสามารถเอาชนะอุปสรรคได้ ความสามารถในการถามและความอยากรู้อยากเห็นของเด็กเพิ่มขึ้น

อายุ 10-12 ปี เด็กชอบการสำรวจค้นคว้า เด็กผู้หญิงชอบอ่านหนังสือและเล่นสมมติ เด็กชายชอบเรียนจากประสบการณ์ตรง ช่วงเวลาของความสนใจจะนานขึ้น ความสามารถทางศิลปะและดนตรีจะพัฒนาได้เร็ว เด็กจะชอบทดลองทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประสบการณ์ แต่มักขาดความมั่นใจในผลงานของตนเอง เด็กวัยนี้จะมีความคิดสร้างสรรค์ลดลงบางช่วง ซึ่งอาจเป็นผลจากการเข้าสู่ระบบโรงเรียนเด็กต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด ขาดโอกาสแสดงความคิดเห็น

ทอเรนซ์ (Torrance, อ้างถึงใน วราภรณ์ รักวิชัย 2525 : 25) ได้กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้ทุกเพศทุกวัย แม้ว่าผลจากการศึกษาจะพบว่าเด็กมีความคิดสร้างสรรค์สูงสุดเมื่ออายุ 4 ปีครึ่ง ก็มีได้หมายความว่าความคิดสร้างสรรค์จะไม่พัฒนาในช่วงวัยอื่นๆ ความคิดสร้างสรรค์จะค่อยๆ พัฒนาขึ้นจนกระทั่งถึงขั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และจะลดลงอย่างเห็นได้ชัดจนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมอื่นๆ เป็นต้น ระเบียบข้อบังคับ กฎเกณฑ์ วัฒนธรรม ประเพณีที่เด็กเรียนรู้ ควบคู่กับอายุที่เพิ่มขึ้น หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้ออำนวยความคิดสร้างสรรค์ก็ยังคงพัฒนาต่อไป

แอนเดอร์สันและคณะ (Anderson and Other, อ้างถึงใน นงนุช วิจิตกุล 2545 : 55) ได้ให้ความเห็นว่า ทุกคนเกิดมาพร้อมกับมีศักยภาพทางการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถพัฒนาได้ในทุกระดับอายุและทุกสาขา ถ้าจัดประสบการณ์ให้เหมาะสม

แมคแคนเดิลส์และอีวาน (McCandless and Evan, อ้างถึงใน นงนุช วิจิตกุล 2545 : 56) ได้เสนอว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้และสนับสนุนให้เกิดขึ้นในโรงเรียน เพราะโรงเรียนสามารถส่งเสริมและมีการพัฒนาได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงคือการสอน การฝึกฝน การอบรม และในทางอ้อมคือ การสร้างบรรยากาศและการจัดสิ่งแวดล้อมส่งเสริมอิสระในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโรเจอร์ (Roger, อ้างถึงใน อารี รังสินันท์ 2526 : 74-76) ที่ว่าความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถบังคับให้เกิดขึ้นได้แต่สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งเปรียบเทียบกับชาวนาที่สามารถทำให้ต้นข้าวงอกงามออกมาจากเมล็ดได้ก็ต่อเมื่อจัดสิ่งแวดล้อมให้พอเหมาะทั้งอากาศ น้ำ และดิน ความคิดสร้างสรรค์ก็เช่นเดียวกัน จะเสริมสร้างขึ้นได้ก็ด้วยการจัดสภาพการณ์และเทคนิควิธีที่เหมาะสม

สำหรับการพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัยประถมศึกษาได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการหลายๆ วิธีพอสรุปได้ดังนี้

ซิมสัน (Simpson, อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี 2546 : 58) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ด้านจินตนาการของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 2 เขาพบว่าเมื่อเด็กเข้าเรียนใน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็กอยู่ในระดับต่ำและจะเพิ่มขึ้นในตอนปลายของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และเริ่มลดลงอีกเมื่อถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

บาเคน (Bakan, อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี 2546 : 59) ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาของความคิดสร้างสรรค์ในระดับประถมศึกษา พบว่า พัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์ของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 จะเติบโตมากกว่าช่วงระยะอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 1 และยังอธิบายเพิ่มเติมว่าเด็กประถมศึกษาปีที่ 2 มีความอยากรู้อยากเห็นที่แสดงออกด้วยการตั้งคำถาม “ทำไม” และ “อย่างไร”

สถาบันมินนิโซตา (Minisota College, อ้างถึงใน อารี รังสินันท์ 2526 : 50) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของชั้นอนุบาลถึงอุดมศึกษา พบว่า พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะสูงขึ้นจนประถมศึกษาปีที่ 3 และจะเริ่มลดลงในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 แล้วจะเริ่มพัฒนาต่อไปในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

ทอเรนซ์ (Torrance, อ้างถึงใน อารี รังสินันท์ 2526 : 51) ได้ชี้ให้เห็นว่าเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ความเจริญทางด้านความคิดสร้างสรรค์พัฒนาไปตามลำดับอย่างสม่ำเสมอ แต่จะมาลดลงอย่างเห็นได้ชัดในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถของบุคคลในการผสมผสานความรู้ และประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ปัญหาหรือคิดค้นสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ด้วยวิธีการที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำแบบเดิม ซึ่งอาจอยู่ในรูปของกระบวนการคิด หรือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา หรืออาจอยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์ ความสามารถด้านนี้มีอยู่ในตัวบุคคลแต่ละคนในระดับที่แตกต่างกัน และสามารถพัฒนาขึ้นได้ด้วยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม ช่วงวัยที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ คือ ช่วงปฐมวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัย 3-6 ปี

คุณค่าและความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์มีมากมาย สำหรับผู้ใหญ่ ความคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้เกิดการค้นพบสิ่งแปลกใหม่ที่มีประโยชน์ ค้นพบวิทยาการใหม่ ความรู้ใหม่เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต ช่วยอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ช่วยให้อยู่ในโลกได้อย่างมีความสุข สำหรับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กปฐมวัย ความคิดสร้างสรรค์จะเป็นเพียงขั้นเริ่มต้นยังไม่ถึงขั้นที่จะคิดสิ่งมหัศจรรย์ได้ แต่การส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่แรก จะช่วยไม่让孩子สูญเสียโอกาสในชีวิตในการที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การให้เด็กแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ยังมีส่วนช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในหลายๆ ด้าน ทำให้

เด็กเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าที่จะคิดสร้างสรรค์ต่อไป อาจกล่าวได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์มีคุณค่าต่อการพัฒนาเด็ก ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2.6 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

นักการศึกษาได้มีการศึกษาเรื่องความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่ระบบการทำงานของสมอง โครงสร้างของสมอง ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ทฤษฎีที่ค้นพบทำให้นักการศึกษาเห็นความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นและตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่นๆ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์มีอยู่หลายทฤษฎี ในที่นี้จะขอหยิบยกเฉพาะทฤษฎีที่เห็นว่าสำคัญและน่าสนใจมากกล่าวถึง ดังนี้

2.6.1 ทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของกิลฟอร์ด (Guilford)

กิลฟอร์ด นักจิตวิทยาชาวอเมริกันและคณะได้ทำการศึกษาวิจัย การวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) ของสติปัญญา การศึกษาครั้งนี้เน้นเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล และการแก้ปัญหา กิลฟอร์ดได้อธิบายความสามารถของสมองมนุษย์เป็น 3 มิติ (Guilford 1967 : 60-64) คือ

มิติที่ 1 วิธีการคิด

มิติที่ 1 วิธีการคิด เป็นมิติที่แสดงลักษณะของการทำงานของสมองในลักษณะต่างๆ 5 ลักษณะ คือ

1. การรู้จักและเข้าใจ หมายถึง ความสามารถทางสมองที่จะตีความเมื่อเห็นสิ่งเร้าได้ทันทีทันใด เช่น เมื่อเห็นของเล่นรูปร่างกลมๆ ทำด้วยผิวยางเรียบ ก็บอกได้ว่าเป็นลูกบอล
2. การจำ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะเก็บสะสมความรู้ไว้แล้วสามารถระลึกออกมาได้เมื่อมีสิ่งเร้า เช่น การจำหมายเลขประจำตัว การท่องสูตรคูณ การชี้ตัวคนร้าย
3. การคิดแบบอนैनัย เป็นขบวนการของสมองที่จะคิดหลายแง่หลายมุม หลายทิศทาง คิดหาคำตอบโดยไม่จำกัดจำนวน ทำให้ได้ความคิดที่แปลกใหม่จากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ เช่น ให้ออกสิ่งที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “น้ำ” มาให้มากที่สุด คำตอบจะได้แก่ น้ำปลา น้ำตาล น้ำกรด ฯลฯ
4. การคิดแบบอนैनัย เป็นขบวนการของสมองที่จะสรุปหรือตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีที่สุดจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ และการสรุปเป็นคำตอบนั้นจะมีเพียงคำตอบเดียว เช่น การเลือกคำตอบในการทำข้อสอบแบบเลือกตอบ
5. การประเมิน เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับความดี ความงาม ความเหมาะสม ความพอใจ โดยอาศัยเกณฑ์ที่ดีที่สุด

มิตินี้ 2 เนื้อหา

มิตินี้ 2 เนื้อหา เป็นมิตินี้ที่แทนข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่เป็นสื่อในการคิด สมอจะรับสิ่งเหล่านี้เข้าไปคิด แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ภาพ เป็นข้อมูลที่้เป็นรูปธรรม สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส เช่น ภาพ แสง เสียง
2. สัญลักษณ์ เป็นข้อมูลที่้ซับซ้อนมากกว่าภาพ เพราะอยู่ในรูปของเครื่องหมาย เช่น ตัวอักษร ตัวเลข โน้ตดนตรี และรหัสต่างๆ
3. ความหมายของภาษา เป็นข้อมูลที่้อยู่ในรูปถ้อยคำที่มีความหมายต่างๆ กัน ใช้ในการติดต่อสื่อสารได้ เช่น คำว่า พ่อ แม่ ชอบ โกรธ
4. พฤติกรรม เป็นข้อมูลที่้เป็นการแสดงออกของกริยา อาการ รวมทั้งทัศนคติ การรับรู้ การคิด เช่น การยิ้ม การหัวเราะ การแสดงความคิดเห็น

มิตินี้ 3 ผลของการคิด

มิตินี้ 3 ผลของการคิด เป็นมิตินี้ที่แสดงถึงผลที่ได้จากการทำงานของสมอ เมื่อสมอได้รับข้อมูลจากมิตินี้ 2 และใช้ความสามารถในการตอบสนองสิ่งเร้า เป็นวิธีการคิดตามมิตินี้ 1 ผลที่ได้จะออกมาเป็นมิตินี้ 3 ซึ่งมี 6 ลักษณะ คือ

1. หน่วย หมายถึง ส่วนย่อยๆ ที่ถูกแยกออกมา มีคุณสมบัติเฉพาะของตนเองที่แตกต่างจากสิ่งอื่น
2. กลุ่ม หมายถึง กลุ่มของสิ่งของที่มีคุณสมบัติร่วมกัน เช่น จำพวกของมีคม จำพวกผลไม้
3. ความสัมพันธ์ หมายถึง ผลของความเชื่อมโยงความคิดแบบต่างๆ ตั้งแต่ 2 พวกเข้าด้วยกัน โดยอาศัยลักษณะบางประการเป็นเกณฑ์ ความสัมพันธ์อาจอยู่ในรูปของหน่วยกับหน่วย กลุ่มกับกลุ่ม หรือระบบกับระบบ เช่น การหาค่าตรงข้าม การอุปมาอุปไมย
4. ระบบ หมายถึง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผลความคิดหลายๆ คู่เข้าด้วยกันอย่างมีระบบ
5. การแปลงรูป หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง การให้คำนิยามใหม่ การตีความ การขยายความ การเปลี่ยนแปลงข้อมูลไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่น
6. การประยุกต์ หมายถึง การคาดหวัง หรือการทำนายเรื่องบางอย่างจากข้อมูลที่้กำหนดไว้ให้เกิดความแตกต่างไปจากเดิม

ชัยพร วิชชาวุธ (2525 : 361-362) ได้สรุปถึงโครงสร้างทางทาวร์นปัญญาของกิลฟอร์ดว่ามี 3 มิตินี้ มิตินี้เนื้อหาแบ่งเป็น 4 มิตินี้ การปฏิบัติการแบ่งเป็น 5 และมิตินี้ผลผลิตแบ่งเป็น 6 แต่เนื้อหาจึงมีปฏิบัติการ 5 อย่าง และผลผลิต 6 ชนิด รวมทั้งหมดก็จะกลายเป็น ความสามารถ $4 \times$

$5 \times 6 = 120$ ความสามารถ ตามทฤษฎีนี้ มนุษย์มีทางที่จะฉลาดได้ และโง่ได้ 120 ทาง คือ ไม่ฉลาดทางใดก็อาจฉลาดอีกทางหนึ่ง โง่ทางใดก็อาจโง่อีกทางหนึ่ง ความสามารถทั้ง 120 นี้ สามารถแทนด้วยลูกบาศก์เล็กๆ เรียงกันเป็นก้อนลูกบาศก์ใหญ่ และได้ใช้คำว่า การนิรนัยผล แทนคำว่า การประยุกต์ในมิติผลของการคิดในแบบจำลองโครงสร้างทางสติปัญญา

ชัยพร วิชชาวุธ (2525 : 361-362) ยังยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายโครงสร้างทางสติปัญญาของกิลฟอร์ด เพื่อความเข้าใจมากขึ้นอีก ตามตัวอย่างในตารางที่ 3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตัวอย่างความสามารถตามทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของกิลฟอร์ด

หมายเลขลูกบาศก์	ความสามารถ	ตัวอย่าง	ปฏิบัติการ	เนื้อหา	ผลผลิต
1	การรู้ภาพเป็นหน่วย	เห็นนก 2 ตัว ก็รู้ว่านก 2 ตัว	การรู้	ภาพ	หน่วย
2	การรู้ภาพเป็นประเภท	เห็นนกกลุ่มหนึ่งก็สามารถแยกเป็นประเภทนก	การรู้	ภาพ	ประเภท
3	การคิดเอกนัยเกี่ยวกับสัญลักษณ์เพื่อหาความสัมพันธ์	เห็นโจทย์ "X=1,2,3,4 Y=2,4,6,8 ก็สามารถคิดลู่เข้าหาคำตอบ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง x และ y ว่า $y = 2x$	การคิด เอกนัย	สัญลักษณ์	ความสัมพันธ์
4	การคิดเอกนัยเกี่ยวกับความหมายเพื่อทำนายผล	เห็นโจทย์ว่า "ก.แก่กว่า ข. และ ก.อ่อนกว่า ค." ก็ สามารถคิดลู่เข้าหาคำตอบ ว่า ข.และ ค. ใครแก่กว่า	การคิด เอกนัย	ความหมาย	การนิรนัยผล
5	การคิดอเนกนัยเกี่ยวกับพฤติกรรมเพื่อทำนายผล	เห็นโจทย์ "ถ้าคนไทยเลิกใส่ สูทสากลกันหมด อะไรจะเกิด ตามมา" ก็สามารถคิด กระจายนิรนัยผลที่จะเกิด จากการเลิกใส่สูทสากลได้ มากมาย	การคิด อเนกนัย	พฤติกรรม	การนิรนัยผล

ที่มา:ชัยพร วิชชาวุธ ,มูลนิธิจิตวิทยา (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2525),362.

ทฤษฎีแบบโครงสร้างทางสติปัญญา นับว่าเป็นพื้นฐานในการศึกษาด้านความคิดสร้างสรรค์ เพราะกิลฟอร์ด (Guilford 1967 : 138) อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะความคิดอเนกนัย คือ ความคิดหลายทิศทาง หลายแง่หลายมุม คิดได้กว้างไกล ซึ่งลักษณะความคิดนี้จะนำไปสู่การประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่เพิ่มขึ้น ข้อสรุปของกิลฟอร์ดนี้ ทำให้มีการศึกษาเรื่องความคิดสร้างสรรค์อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในเวลาต่อมา

2.6.2 ทฤษฎีความคิดสองลักษณะ

ทฤษฎีความคิดสองลักษณะเป็นทฤษฎีที่กำลังได้รับความสนใจโดยทั่วไป เพราะเป็นความรู้ใหม่เกี่ยวกับการทำงานของสมองมนุษย์ มีการเริ่มต้นศึกษาและทดลองโดยกลุ่มนักจิตวิทยาคลินิก ซึ่งมีแนวคิดเบื้องต้นว่า เผ่าพันธุ์ของมนุษย์อยู่รอดสืบสายมาจนถึงคนรุ่นปัจจุบันได้ก็เพราะมีสมองอันเชี่ยวชาญ ความเชี่ยวชาญของมนุษย์เกิดขึ้น เพราะมนุษย์มีสมองที่แบ่งหน้าที่กันเป็นสองส่วนนั่นเอง (ประมวล ดิกคินสัน 2527 : 107)

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2529 : 14) ได้กล่าวไว้ว่า จากการพยายามค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับการทำงานของสมองสองซีกของมนุษย์เป็นเวลากว่า 15 ปี นักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันสามารถสรุปได้อย่างแน่นอนแล้วว่า คนเราแต่ละคนจะมีสมองสองซีกทำหน้าที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัดในการรับรู้ความเป็นไปของสิ่งต่างๆ รอบตัว สมองซีกซ้าย เป็นส่วนที่คิดและมีการทำงานที่ออกมาเป็นรูปธรรม เช่น การนับจำนวน การบอกเวลา การสรรหาถ้อยคำ การหาเหตุผล กฎเกณฑ์ การวิเคราะห์ การวางแผน เป็นต้น ส่วนสมองซีกขวา เป็นส่วนที่ทำหน้าที่จินตนาการ ใฝ่ฝัน สร้างสรรค์ความคิดแปลกใหม่ การซึมซาบในดนตรีและศิลปะ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ของคนเราเกิดจากการทำงานของสมองซีกขวานี้

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (2527 : 37) และเกียรติวรรณ อมาตยกุล (2529 : 40) ได้ให้ความเห็นไว้สอดคล้องกันว่า คนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันมักจะได้รับพัฒนาเพียงสมองซีกใดซีกหนึ่งเป็นพิเศษ โดยไม่ให้ความสนใจการทำงานของสมองอีกซีกหนึ่งเท่าที่ควร ระบบการศึกษาส่วนใหญ่ที่จัดให้กับเด็กในปัจจุบันมักจะมุ่งไปในการพัฒนาสมองซีกซ้ายเป็นส่วนใหญ่ โดยจัดให้เด็กรู้จักการท่องจำ คิดเลข สรรหาถ้อยคำ ระเบียบกฎเกณฑ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ฯลฯ อันเป็นหน้าที่เฉพาะของสมองซีกซ้าย ขณะที่สมองซีกขวาซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับจินตนาการนึกฝัน การคิดแปลกใหม่ ความเป็นศิลปินไม่ค่อยมีโอกาสพัฒนาขึ้น ทั้งๆ ที่การคิดของสมองทั้งสองซีกก็มีความสำคัญด้วยกันทั้งคู่

ธำรง บัวศรี (2531 : 106-107) ได้ยกตัวอย่างและแสดงความเห็นว่า เด็กบางคนแม้โตแล้วยังอ่านหนังสือไม่ออก แต่ปรากฏว่าสามารถวาดภาพได้อย่างละเอียดลออ แสดงถึงการพัฒนาการด้านการมองเห็นสิ่งที่ปรากฏในสายตา และมนต์ศน์เกี่ยวกับเรื่องพื้นที่ ที่เป็นเช่นนี้

เพราะว่าสมองซีกขวาของเด็กคนนั้นมีการพัฒนาการไปมากกว่าซีกซ้ายมาก ขณะเดียวกันโรงเรียนไม่สามารถจัดให้การพัฒนาของสมองซีกนั้นได้สมดุล ผลการวิจัยพบว่า ในขณะที่สมองซีกซ้ายทำงาน ทำหน้าที่คิดเลข หรือพูดอยู่ สมองซีกขวาจะเฉื่อยหรือหยุดทำงาน ในทางตรงกันข้ามผู้ใหญ่หรือเด็กที่มีความถนัดทางศิลปะ สมองซีกขวาจะทำหน้าที่ได้ดีกว่าซีกซ้าย และมักจะมีปัญหาในการเรียนเลข อ่าน และเขียน

ในปัจจุบันนักการศึกษา และนักวิทยาศาสตร์ที่เข้าใจการทำงานของสมองเป็นจำนวนมากกำลังเรียกร้องและสนับสนุนให้มีการพัฒนาสมองทั้งสองซีกของเด็กอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นที่คาดหมายกันว่าจะให้ผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่แก่มนุษยชาติ เพราะบรรดางานค้นพบทางวิทยาศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ งานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะ และความคิดแปลกใหม่ ล้วนแต่เกิดขึ้นจากการทำงานของสมองซีกขวา แต่ความคิดสร้างสรรค์ของสมองซีกขวานี้ จะสามารถแสดงหรือบอกให้ผู้อื่นทราบได้ต้องเกิดจากการรวบรวมวิเคราะห์และหาถ้อยคำของสมองซีกซ้ายเท่านั้น (เกียรติวรรณ อมาตยกุล 2529 : 35) ผู้ที่ค้นพบสิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณค่ามากมายขึ้นมาได้ก็ล้วนต้องอาศัยความคิดจากสมองทั้ง 2 ซีก เช่น ผู้ที่สามารถประดิษฐ์เครื่องร่อน เครื่องบินขึ้นมาได้ ก็เริ่มมาจากการจินตนาการว่าคนเราบินได้ ซึ่งเป็นการคิดของสมองซีกขวาในเรื่องจินตนาการเพื่อฝัน แต่หากจินตนาการนี้ไม่ได้รับการพัฒนาและนำไปผนวกกับความรู้ด้านการคิดคำนวณ การใช้เหตุผล และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการคิดของสมองซีกซ้ายแล้ว จินตนาการดังกล่าวก็ไม่สามารถเป็นจริงขึ้นมาได้ ดังนั้น ผู้ที่จะสามารถทำประโยชน์ต่างๆ แก่มนุษยชาติอย่างมหาศาลได้ก็คือ ผู้ที่ได้รับการพัฒนาสมองทั้งสองซีกอย่างเหมาะสม

2.6.3 ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erikson)

ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอีริกสัน เป็นทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ สำหรับเด็กปฐมวัย ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอีริกสันเกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลิกภาพด้านความคิดริเริ่ม ความเชื่อมั่นในตนเอง และความคิดสร้างสรรค์

อีริกสันให้ความสนใจความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อครอบครัว และความสัมพันธ์กับสังคมที่กว้างออกไป รวมทั้งปัญหาต่างๆ ของสังคมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตประจำวันในสังคมของมนุษย์

อีริกสันเชื่อว่าบุคลิกภาพของมนุษย์มีลำดับขั้นพัฒนาการคล้ายคลึงกับโครงสร้างทางชีววิทยา ลำดับขั้นพัฒนาการของมนุษย์นั้นดำเนินไปอย่างมีระบบระเบียบและเป็นระบบเดียวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลก เช่น สิ่งมีชีวิตเมื่อเริ่มแรกมีในโลกนั้น มีระบบร่างกายแรกๆ ประกอบด้วยปาก และช่องท้องเท่านั้น และพฤติกรรมส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการ

กิน การดูด การกลืนเข้าไป เหมือนเช่นพัฒนาการของเด็กในช่วงแรก ซึ่งมีการพัฒนาการทางปาก ก่อนส่วนอื่น บุคลิกภาพก็พัฒนาเหมือนหลักทางชีววิทยานั้นเอง

อีริคสันกล่าวว่า ชีวิตของมนุษย์นั้น ตลอดเวลาจะต้องดำเนินไปตามระบบทางร่างกาย ระบบความเป็นตน และระบบของสังคมในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมทั้ง 3 ระบบนี้เสมอ เด็กต้องพยายามปรับตัวโดยปรับสภาพทางจิตใจ ร่างกาย ให้เข้ากับสังคม พออายุมากขึ้น ร่างกายเจริญขึ้น เด็กก็ต้องปรับตัวอยู่เรื่อยๆ เพราะว่าสังคมกำหนดให้มนุษย์แต่ละวัยมีบทบาทต่างกันไป

อีริคสันไม่มองมนุษย์ในแง่ “ดี” หรือ “เลว” เขามีความเห็นว่ามันมนุษย์มีศักยภาพใน อันที่จะพัฒนาทั้งทางดีและทางเลวทางใดทางหนึ่งก็ได้ เขาเห็นว่ามนุษย์มีคุณค่าตรงที่มีความคิดสร้างสรรค์และการปรับตัว มีวิถีทางชีวิตของตนเองและมีอุดมการณ์ มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นเรื่อยๆ มิใช่เพียงเพื่อให้ชีวิตรอดเท่านั้น (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2530 : 128)

อีริคสันให้ความสำคัญกับวัยต้นของชีวิต เพราะถือว่าระยะนี้เป็นระยะที่บุคคลจะสร้างลักษณะต่างๆ ขึ้นมา และในระยะนี้ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลอื่นๆ มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก เขากล่าวว่าเด็กเป็นวัยของการเรียนรู้ประสบการณ์รอบตัว มีการเรียนรู้โลกที่เขาอยู่ว่าเป็นเช่นไร เป็นโลกที่มีความสุข หรือมีแต่ความทุกข์ใจ ถ้าเด็กมีขั้นพัฒนาการที่เต็มไปด้วยความสุข ก็จะทำให้เกิดความคิดว่าโลกที่ตนอยู่น่ารื่นรมย์ มีความสุข แต่ถ้าเด็กเกิดความทุกข์ใจ ความรู้สึกของเด็กก็จะเป็นไปในทางตรงข้าม ความรู้สึกของเด็กจึงขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของบิดามารดา สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง คือ ให้เด็กแน่ใจว่า บิดา มารดา รักเขา ความสัมพันธ์ขั้นต้นนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาความเชื่อมั่นและอารมณ์ในวัยต่อไป (สุณีย์ ธีรดากร 2526 : 31)

อีริคสันได้แบ่งขั้นพัฒนาการออกเป็น 8 ขั้น ในแต่ละขั้นพัฒนาการที่แบ่ง อีริคสันเชื่อว่าเด็กจะต้องพบกับปัญหาเฉพาะ ซึ่งถ้าเด็กแก้ปัญหาได้สำเร็จ ก็จะเกิดความรู้สึกดีเหลือตกค้างอยู่ก่อนที่จะก้าวขึ้นสู่การพัฒนาขั้นต่อไป แต่ถ้าแก้ปัญหาไม่ได้ก็จะเกิดความรู้สึกที่ไม่ดี (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2530 : 128-141) ขั้นพัฒนาการทั้ง 8 ขั้นที่อีริคสันแบ่งไว้มีดังนี้

ขั้นที่ 1 ความรู้สึกไว้วางใจหรือรู้สึกไม่ไว้วางใจ (อายุแรกเกิด – 2 ปี)

อีริคสัน เน้นว่าพื้นฐาน ของการพัฒนาในขั้นต่อไป ขึ้นอยู่กับขั้นแรก เขาเชื่อว่า ในระยะปีแรกของชีวิต เป็นระยะที่เด็กจะเกิดความรู้สึกไว้วางใจ หรือไม่ไว้วางใจ และวิธีการที่เด็กจะตัดสินใจว่าโลกนี้ไว้วางใจได้หรือไม่ได้ เด็กก็จะวัดจากว่า เขาได้รับความสุขสบายทางร่างกายมากน้อยเพียงไร ดังนั้นลักษณะการเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากผู้ใหญ่จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเด็กในวัยทารกยังช่วยตัวเองไม่ได้ เด็กต้องการความอบอุ่น ต้องการอาหารที่เหมาะสมอย่างเพียงพอ และ

สม่ำเสมอ ต้องการความรัก ต้องการให้มีคนคอยปกป้อง ค้ำครอง ถ้าหากเด็กได้รับสิ่งเหล่านั้นอย่างพอเพียงก็จะทำให้เด็กมีความมั่นใจ ใ้วางใจในสภาพแวดล้อมของตน แต่ถ้าเด็กขาดสิ่งต่างๆ เหล่านี้ หรือได้รับไม่สม่ำเสมอ ก็จะทำให้เด็กรู้สึกว่าเหว่ รู้สึกไม่ใ้วางใจในสภาพแวดล้อมของตน และจะแสดงพฤติกรรมด้วยการร้องกวน โยเย ไม่ดูดนม หรือไม่สบายบ่อย ๆ เช่น ท้องเสีย อาเจียน โดยไม่มีสาเหตุทางร่างกายและจะมีผลทำให้เด็กเป็นคนขี้ระแวง ไม่ใ้วางใจผู้อื่นหรือเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นมากเกินไป

สิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดสำหรับเด็กในช่วงนี้ คือ แม่ หรือผู้ที่ทำหน้าที่แทนแม่ ซึ่งวิธีการเลี้ยงดูของแม่ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการอุ้ม ท่าทางการให้นม การยิ้มกับเด็ก ล้วนแต่เป็นการวางพื้นฐานเกี่ยวกับการใ้วางใจสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็กทั้งสิ้น

ตัวอย่างการใ้วางใจในสภาพแวดล้อมของเด็ก เช่น การที่เด็กยอมให้แม่พันจากสายตาได้โดยไม่ร้องไห้ หรือเกิดความกังวลใจหรือโกรธ อีริคสันเชื่อว่าในช่วงปีแรกของชีวิต บริเวณปากเป็นบริเวณที่ไวอย่างยิ่งในการตอบสนอง ดังนั้นพฤติกรรมของเด็กในปีแรกนี้จึงวนเวียนอยู่ที่ปาก เช่น การดูด การเคี้ยว การกลืน ถ้าสังเกตเด็กอายุ 3-4 เดือน จะเห็นว่าเด็กวัยนี้เมื่อเห็นวัตถุแปลกๆ ใหม่ๆ ก็จะหยิบฉวยเข้าปากทั้งสิ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเด็กใช้ปากเป็นเครื่องมือทำความรู้จักกับโลก เมื่อเป็นเช่นนี้เราก็พอที่จะตัดสินใจได้ว่าเด็กมีความรู้สึกใ้วางใจโลกหรือไม่ โดยขั้นแรกดูว่าเด็กมีความพยายามที่จะเอื้อมหยิบอะไรหรือไม่ ขั้นต่อมาดูว่าเด็กมีพฤติกรรมหยิบฉวยอะไรหรือไม่ ถ้าเขาหยิบฉวยอะไรก็แสดงว่าเขามีความใ้วางใจโลกพอสมควร

ขั้นที่ 2 ความรู้สึกเชื่อมั่นในตน หรือสงสัยไม่แน่ใจในความสามารถของตน (อายุ 2-3 ปี)

เมื่อเด็กได้รับการสร้างความรู้สึกใ้วางใจต่อแม่ ต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว เขาก็จะเริ่มค้นพบว่า เขามีอิสระที่จะทำบางอย่างได้ กล่าวคือ ในช่วงปีที่ 2 พัฒนาการทางร่างกายของเด็กถึงระยะที่สามารถควบคุมกล้ามเนื้อหรือกระดูกของอวัยวะขยับถ่ายได้ ซึ่งระยะนี้เองที่เด็กเกิดความรู้สึกว่าเขามีอิสระในการกระทำบางอย่าง และเขาจะเกิดความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรมบางอย่างให้เป็นตามที่เขาต้องการ เช่น ควบคุมว่าจะถ่ายหรือไม่ถ่ายปัสสาวะเมื่อใด ที่ไหน ในระยะนี้บริเวณรอบทวารเป็นศูนย์กลางของพัฒนาการ และอีริคสันเชื่อว่าในระยะนี้เป็นระยะที่เด็กพัฒนาบุคลิกภาพในเชิงความเป็นตัวของตัวเองหรือความละอายไม่แน่ใจ

ระยะนี้อีริคสันให้ความสำคัญกับพัฒนาการของอวัยวะขยับถ่าย และพัฒนาการของกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ในการเคลื่อนไหว เช่น เด็กสามารถที่จะเดินได้ ฉะนั้นเด็กอาจไม่พอใจที่จะต้องนั่งหรือนอนอยู่กับที่เฉยๆ ซึ่งการที่เด็กเคลื่อนไหวได้มากขึ้น ความจำ การรับรู้และสมองทำงานได้ดีขึ้น เหล่านี้ทำให้เด็กมีอิสระในการสำรวจสิ่งแวดล้อม

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กวัยนี้ จะมีความสำคัญต่อเด็กมากนั้น เนื่องจากสังคมจะกำหนดให้เด็กวัยนี้ซบถายเป็นเวลา และเป็นที่เป็นทาง ฉะนั้นสิ่งที่พ่อแม่ควรจะฝึกเด็กวัยนี้เพื่อให้เหมาะกับลักษณะพัฒนาการ ก็คือ การรู้จักเรื่องเวลาและสถานที่ ซึ่งวิธีการฝึกนี้ จะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กเมื่อโตขึ้น กล่าวคือ ถ้าเข้มงวดเรื่องเวลา หรือสถานที่มากจนเกินไป จะทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ วิธีการที่เด็กจะลดความข้องใจของตน ก็คือ มีพฤติกรรมถอยหลังไปสู่แบบเดิม เช่น ทำตัวเหมือนเด็กทารก ไม่ยอมพูด หรือพูดไม่ชัด จู้จี้เรื่องอาหาร ไม่ยอมนอน หรือเป็นเด็กเจ้าอารมณ์ เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดการสร้างบุคลิกภาพแบบยอมตาม ต้องคอยตามหลังผู้อื่นเรื่อยไป เพราะไม่แน่ใจในสิ่งที่ตนเองทำ แต่ถ้าการฝึกนั้นทำด้วยความรักและเข้าใจ เด็กก็จะเกิดความมั่นใจ รู้สึกมีอิสระที่สามารถควบคุมตนเองได้ และจะก่อให้เกิดบุคลิกภาพแบบเป็นตัวของตัวเอง

ปัญหาที่เด็กวัยนี้จะต้องพบ ก็คือ เรื่องค่านิยมของสังคม โดยธรรมชาติเด็กเล็กจะไม่วู่วาอะไรดีหรือไม่ดี ความคิดและความต้องการของเด็กบางครั้งจึงขัดกับค่านิยมของสังคม ฉะนั้นถ้าผู้ใหญ่นำค่านิยมของตนไปตัดสินความคิดของเด็กก็อาจทำให้เด็กเกิดความสงสัยยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 การเป็นผู้นำริเริ่มหรือรู้สึกผิด (อายุ 3-5 ปี)

วัยที่ผ่านมาเด็กสามารถที่จะควบคุมตัวเองได้ พัฒนาการในวัยนี้ก็จะพัฒนาขึ้น โดยเด็กพยายามที่จะควบคุมสิ่งแวดล้อมบางอย่างของตนให้ได้

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จะเริ่มเกิดขึ้นในวัยนี้ เพราะสภาพแวดล้อมทำทนายให้เด็กพยายามทำงานเฉพาะอย่างให้สำเร็จด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เด็กพยายามแสดงความสามารถใหม่ๆ ออกมา และแสดงออกมากมากที่สุดเท่าที่จะมี และถึงแม้ทำไม่สำเร็จก็จะล้มความล้มเหลวอย่างรวดเร็วและตั้งต้นใหม่ ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องก็จะเป็นการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก แต่ในทางตรงกันข้าม หากเด็กถูกตำหนิตีเยียนทุกครั้งที่ทำไม่สำเร็จ ก็จะเกิดความรู้สึกผิด

พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้ดีมากจนสามารถทำกิจกรรมประจำวันได้เกือบทุกอย่าง เช่น เดิน วิ่ง กระโดด ซึ่งเหตุนี้เองที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอยากทำสิ่งต่างๆ ให้ดีเท่าผู้ใหญ่ โดยที่พยายามเลียนแบบและพยายามทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ถ้าเขาพอจะทำได้ และบางทีจะแสดงความไม่พอใจถ้าผู้ใหญ่ช่วยเหลือ เช่น การติดกระดุมเสื้อ

ระยะนี้เด็กจะทำพฤติกรรมตามที่สังคมกำหนดให้เหมาะสมกับเพศ กล่าวคือ แม่ต้องการให้ลูกชายเป็นผู้ชายเต็มตัว เด็กชายจึงเลียนแบบพ่อ เพราะพ่อเป็นสัญลักษณ์แห่งเพศชาย

ส่วนเด็กหญิงเลียนแบบแม่ เพราะแม่เป็นสัญลักษณ์เพศหญิง ด้วยเหตุนี้พ่อแม่เพศเดียวกับเด็กจึงกลายเป็นแบบอย่างคุณธรรมสำหรับเด็ก

นอกจากนี้เด็กวัยนี้ยังมีอารมณ์รุนแรง เอาแต่ใจ เริ่มรู้สึกอิจฉาน้อง หรือคนอื่นๆ ผู้ใหญ่จึงควรสอนและเป็นตัวอย่างในการแสดงออกของอารมณ์และการหาทางออกด้วยพฤติกรรมที่เหมาะสม ควรตอบสนองของความอยากรู้อยากเห็นของเด็กตามสมควร เพื่อสร้างนิสัยสนใจอยากรู้อยากเห็นให้แก่เด็ก อันเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่ม เด็กที่ถูกผู้ใหญ่ลงโทษหรือแสดงความไม่พอใจในความอยากรู้อยากเห็นของตน จะเข้าใจว่าตนเองมีความผิดก็จะเป็นไม่กล้าพูด กล้าถาม กลายเป็นเด็กหงอยเหงา หรือมองโลกในแง่ร้าย

เมื่อเด็กวัยนี้พบกับปัญหาคับข้องใจ เขาจะพยายามหาวิธีแก้ปัญหานั้นและระบายความคับข้องใจ วิธีหนึ่งก็คือ การเล่น แบบแผนการเล่นของเด็กวัยนี้มี 2 ลักษณะ คือ

1. เด็กต้องการเวลาที่จะเล่นคนเดียว และคิดฝันกลางวัน เพื่อระบายความคับข้องใจออกไป

2. เด็กต้องการเพื่อนเล่น ซึ่งการเล่นกับเพื่อนจะช่วยให้เด็กพบกับสภาพความเป็นจริงของสังคม และเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แก้ปัญหามากมาย

อย่างไรก็ตามเด็กวัยนี้มีพฤติกรรมเด่น ซึ่งเหมือนกันทั้งหญิงชาย ก็คือ การพูด การใช้ภาษา เด็กวัยนี้จะช่างพูด ช่างซักถาม หากพ่อแม่เข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ก็จะเป็นโอกาสที่จะถ่ายทอดทัศนคติและค่านิยมทางสังคมให้กับเด็กมาก

ขั้นที่ 4 การรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จหรือรู้สึกด้อย (อายุ 6-12 ปี)

ในวัยนี้เด็กได้สำรวจสิ่งแวดล้อม ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ มากขึ้น และเขาก็จะพบว่าเขาไม่สามารถทำกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้เท่าเทียมผู้ใหญ่ กล่าวคือ เด็กวัยนี้สามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้ใหญ่ทำได้ แต่ได้ไม่ดีเท่า เขาจึงท้อแท้กำลังภายในกับการทำงาน เพื่อให้ดีเท่าผู้ใหญ่ให้ได้ โดยทำราวกับเครื่องจักรในโรงงาน ซึ่งถ้าเขาทำได้สำเร็จก็จะเกิดกำลังใจ ทำต่อไปไม่หยุดยั้ง แต่ความจริง ก็คือ เขาอาจทำไม่ได้ เนื่องจากเขายังเป็นเด็ก ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความรู้สึกด้อย เด็กวัย 6-12 ปีนี้ จะมีความกลัวว่า เขาจะด้อยกว่าคนอื่นๆ เขาจะพยายามลบความกลัวอันนี้ โดยการใช้ออกาสที่เขามีอยู่เรียนรู้สิ่งต่างๆ ในสังคมด้วยการกระทำหรือทดลอง โดยใช้ทักษะเบื้องต้นของเขาเอง ซึ่งเขาจะพบว่าการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้จะทำให้เขากลายเป็นคนที่มีความสามารถมากขึ้น

เด็กวัยนี้ชอบการแข่งขันมาก แต่ในการแข่งขันเด็กก็ไม่ได้แข่งเพื่อให้ตนเองชนะเสมอ แต่แข่งเพื่อตั้งใจจะวัดความสามารถของตนเอง ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัว

นั้น เมื่อก่อนเด็กเคยมองพ่อแม่ว่าเป็นตัวแทนของสังคม ซึ่งเขาต้องปฏิบัติถือเป็นแบบอย่าง แต่เมื่อถึงวัย 6-12 ปี เพื่อนและครอบครัวของเพื่อนก็จะมีผลต่อเขามากขึ้น เพื่อนบ้านและโรงเรียนจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเขา บุคคลที่เคยแปลกหน้าสำหรับเขาก็จะกลายเป็นสิ่งสำคัญที่เขาต้องขบคิดและค้นหาความจริง ทั้งเด็กหญิงและชายจะค้นหาบุคคลที่เขาชื่นชอบถือเป็นแบบอย่างได้ เพราะพ่อแม่ไม่สามารถสนองความต้องการในแง่นี้ได้เพียงพออีกต่อไป และในการที่เขาจะเลียนแบบบุคคลที่เขาชื่นชอบนั้น เขาจะไม่เลียนแบบทั้งหมด แต่จะเลือกลักษณะในตัวบุคคลนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีความหมายสำหรับเขาเท่านั้น ในวัยนี้โรงเรียน กลุ่มทางสังคมที่มีสมาชิกวัยเดียวกับเขาจะกระตุ้นให้เขาได้มาส่วนร่วมในสังคมกว้างขวางยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 5 การรู้จักตนเองหรือการไม่รู้จักตนเอง (อายุ 12-17 ปี)

ในวัย 12-17 ปีนี้ ร่างกายของเด็กจะเจริญและมีวุฒิภาวะเข้าสู่วัยรุ่น มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจนเด็กไม่แน่ใจว่าเกิดอะไรขึ้น เขาต้องเปรียบเทียบกับเพื่อนๆ เพื่อให้มั่นใจว่าเขาเป็นเหมือนเพื่อน ซึ่งอิริคสันได้สังเกตว่า บางสังคมได้มีการช่วยเหลือเด็กวัยนี้ให้มั่นใจมากขึ้นด้วยการมีพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ต้อนรับเด็กวัยรุ่น

เด็กวัยรุ่นนี้จะเห็นว่า การที่เขาเลียนแบบตัวเองกับตนในอุดมคติ หรือบุคคลที่เขานิยมคนใดคนหนึ่งนั้นไม่ใช่ตนของเขาอย่างแท้จริง ฉะนั้นเขาก็จะค้นหาความเป็นตนเองอย่างแท้จริง โดยการที่เขาจะค่อยๆ รวมผสมผสานสิ่งที่เขาเคยเลียนแบบมาแล้วในอดีต กลายเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวของเขาซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ

อิริคสันได้เปรียบเทียบระยะวัยรุ่นนี้ว่า คล้ายๆ กับเป็นระยะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองบทบาทต่างๆ ก่อนที่จะเริ่มเป็นผู้ใหญ่อย่างจริงจัง ซึ่งสิ่งที่เด็กควรรู้จักทดลอง ปฏิบัติ และปรับตัวก่อนก้าวเข้าสู่ผู้ใหญ่ ดังนี้

1. การรู้จักใช้เวลาให้ถูกต้องและมีประโยชน์ และจะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับกาลเวลา
2. สร้างความมั่นใจในตนเอง กล้าที่จะทำตามความสามารถของตน และกล้าเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปโดยไม่ปล่อยปัญหาให้ลวงเลยไป
3. ทดลองบทบาทต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้
4. การทำงานต้องมีความหวังและตั้งระดับความสำเร็จในการทำงาน
5. พัฒนารูปแบบของเพศให้เหมาะสมตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม
6. รู้จักการเป็นผู้นำ หรือผู้ตาม
7. สร้างอุดมคติเป็นของตนเอง และรู้จักพิจารณา เปรียบเทียบ ศึกษาอุดมคติของบุคคลอื่น

ทั้ง 7 ลักษณะนี้ ถ้าผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กเปิดโอกาสให้เด็กอย่างเต็มที่ ทำให้เด็กมีโอกาสทดลองเพื่อหาประสบการณ์ ก็จะทำให้เด็กวัยรุ่นไม่มีปัญหา ปรับตัวได้สำเร็จ แต่ในทางตรงข้าม ถ้าผู้ใหญ่ไม่ให้ออกสาพัฒนาเอกลักษณ์ของตนก็จะทำให้เด็กสับสน ตัดสินใจไม่ถูกว่าจะเลือกแนวทางชีวิตของตนอย่างไร

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างเด็กวัยรุ่นกับพ่อแม่ ในวัยนี้พ่อแม่ไม่สามารถจะมีอิทธิพลเหนือเขาได้ เพราะเด็กวัยรุ่นมีความคิดเปิดกว้างสำหรับสิ่งแปลกใหม่ เขาจะไม่ยึดถือกับคำสอนดั้งเดิมของพ่อแม่ แต่จะเลียนแบบคนที่มีอุดมคติตรงกับเขา ในตอนนี้พ่อแม่ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สั่งสอนค่านิยม ทัศนคติต่างๆ อีก เพราะเขาต้องการทดลองด้วยตัวเอง เด็กวัยรุ่นจะหันมาหาคนที่ มีสภาพเหมือนตนเอง คือ เพื่อน ฉะนั้นลักษณะของพ่อแม่ที่เด็กวัยรุ่นต้องการ ก็คือทำที่ที่เคยแสดงการเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขและเข้าใจความต้องการของเขา

ขั้นที่ 6 ความรู้สึกที่ตนมีเพื่อนหรือมีความรู้สึกอ้างว้าง (อายุ 17-21 ปี)

หลังจากเด็กผ่านเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว เด็กก็จะเริ่มเป็นสมาชิกที่มีส่วนรับผิดชอบสังคมอย่างเต็มที่ และกำลังเป็นวัยที่มุ่งหมายกับการทำงาน และการอยู่ใกล้ชิดกับเพศเดียวกันหรือเพศตรงข้าม เพื่อเลือกหาคนที่คบกันได้อย่างสนิทสนมซึ่งจะนำไปสู่ความผูกพันใกล้ชิดและการแต่งงาน ความสำเร็จของการพัฒนาการในวัยนี้ขึ้นอยู่กับความมั่นใจในตนเอง และพัฒนาการในระดับต้นๆ ของเขาประสบความสำเร็จแค่ไหน ถ้าเขารู้จักตนเอง มั่นใจในตนเองอย่างแท้จริง เขาก็จะสามารถให้ความใกล้ชิดสนิทสนมอย่างจริงจังกับคนอื่นได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเขาไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาการขั้นต้นๆ เขาจะไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่มีความพอใจในตนเอง ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นไม่ได้ทำให้รู้สึกอ้างว้างและว้าเหว

ขั้นที่ 7 ความรู้สึกรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่หรือความรู้สึกเฉื่อยชา (อายุ 22-40 ปี)

ในวัยนี้มนุษย์เริ่มมีความรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่ คือ การแต่งงานและเป็นบิดามารดา นอกจากจะมีความรับผิดชอบในตนเองแล้ว ยังต้องรับผิดชอบต่อบุคคลอื่นด้วยโดยเฉพาะคือ ลูก ต้องมีความรับผิดชอบที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้มีความสุข ประสบความสำเร็จในชีวิต บุคคลที่ได้รับความสำเร็จในการพัฒนาขั้นต้นๆ มาก่อนจะรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน รู้สึกรับผิดชอบและพอใจในฐานะและชีวิตของตน แต่ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตก็จะทำให้ขาดความไว้วางใจใคร รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสามารถ มีปมด้อย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร ไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองหรือสังคม ทำให้กลายเป็นคนเฉื่อยชา และขาดความกระตือรือร้นในการสร้างหลักฐานให้กับตนเองและครอบครัว

ขั้นที่ 8 ความรู้สึกมั่นคงและความรู้สึกทอดอาลัย (อายุ 40 ปีขึ้นไป)

ในวัยนี้เป็นวัยที่บุคคลควรได้รับความสำเร็จในชีวิตขั้นสูงสุด ถ้าเขาเป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางบุคลิกภาพดีเรื่อยๆ มา เขาจะประสบความสำเร็จ เขาจะยอมรับความจริงในวัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีความสุขในชีวิตที่เหลืออยู่ มีความสุขุม ยอมรับการแก่ การเจ็บ การตายที่จะเกิดขึ้น แต่ถ้าในพัฒนาการระดับต้นเขาไม่ประสบความสำเร็จ เขาก็จะหมดหวัง ไม่พอใจในชีวิตที่ผ่านมา ไม่ยอมรับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดความคับข้องใจ และท้อแท้ผิดหวัง ทอดอาลัยในชีวิต อีริคสันได้ศึกษาชีวิตมหาดมะคานธี และเขาได้ยกคานธีเป็นบุคคลที่มีความสุขสำเร็จในชีวิตบั้นปลาย เขากล่าวว่า “คานธีเป็นคนตรงแต่ไม่ใช่คนแข็งกระด้าง มีความอายแต่ไม่ถอยห่างจากสังคม มีความกลัวแต่ไม่ขลาด ฉลาดแต่มีใจอ่อนน้อมหนังสือ มีความตั้งใจจริง แต่ไม่ดันทุรัง อ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอ ซึ่งทั้งหมดนี้คือคุณสมบัติของความสำเร็จมั่นคงในชีวิต ซึ่งอธิบายได้ยาก และหาคุณค่าใดๆ มาเทียบมิได้”

2.2.4 ทฤษฎีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของทอแรนซ์

ทอแรนซ์ (Torrance, อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี 2540 : 7) ได้กล่าวถึงกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ว่ามีโครงสร้างของกระบวนการใช้จินตนาการ เน้นถึงการคิดหาทางเลือกหลายๆ แบบก่อนที่จะนำไปเลือกใช้ในการแก้ปัญหา ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบกระบวนการคิดแก้ปัญหา โดยการตั้งสมมติฐานแล้วรวบรวมข้อมูล เพื่อทดสอบสมมติฐานตามขั้นตอนดังนี้

1. การค้นหาความจริง (Fact – Finding) เริ่มจากความรู้สึกกังวล สับสน วุ่นวายขึ้นในใจแต่ยังไม่ทราบสาเหตุ
2. การค้นพบปัญหา (Problem - Finding) พิจารณาด้วยความมีสติจนเข้าใจและพบว่านั่นคือปัญหา
3. การค้นพบแนวคิด (Idea - Finding) คิดและตั้งสมมติฐานทดลองจนรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อทดสอบความคิด
4. การค้นพบคำตอบ (Solution - Finding) ทำการทดสอบสมมติฐานจนสามารถพบคำตอบ
5. การยอมรับผลจากการค้นพบ (Acceptance - Finding) ยอมรับคำตอบที่ค้นพบ เผยแพร่ และคิดต่อไปว่าการค้นพบนี้จะนำไปสู่หนทางที่จะทำให้เกิดแนวคิดหรือสิ่งใหม่ต่อไปอีก

จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของกิลฟอร์ด อธิบายความสามารถทางสมองของมนุษย์ว่ามี 3 มิติ มิติเนื้อหาแบ่งเป็น 4 มิติการ

ปฏิบัติการแบ่งเป็น 5 และมีติผลผลิตแบ่งเป็น 6 รวมเป็นความสามารถทั้งหมด 120 ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของสมองลักษณะหนึ่งที่กิลฟอร์ดอธิบายไว้ในส่วนของ ความคิดอเนกนัย ซึ่งหมายถึงความสามารถในการคิดได้กว้างไกล หลายทิศหลายทาง หลายแง่ หลายมุม ความสามารถในด้านนี้มีอยู่ในโครงสร้างทางสมองตามทฤษฎีของกิลฟอร์ดของคนทุกคน

ทฤษฎีความคิดสองลักษณะอธิบายการทำงานของสมองสองซีกที่ทำงานแตกต่างกัน สมองซีกขวาจะทำหน้าที่จินตนาการ ใฝ่ฝัน สร้างสรรค์ความคิดแปลกใหม่ สร้างสรรค์ทางด้าน ศิลปะ ส่วนสมองซีกซ้ายจะทำหน้าที่คิดเกี่ยวกับการหาเหตุผล การคิดเลข การคิดทางวิทยาศาสตร์ การสรรหาถ้อยคำ ซึ่งการทำงานของสมองทั้ง 2 ซีก ต่างก็มีความสำคัญเท่าเทียมกัน เด็กที่จะ เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่างๆ ให้แก่สังคมและมนุษยชาติได้นั้น ควรได้รับการพัฒนาสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาให้เจริญพัฒนาควบคู่กันไปทั้ง 2 ซีก

ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของอีริคสันแบ่งขั้นพัฒนาการของมนุษย์ ตั้งแต่ แรกเกิดจนถึงวัยผู้ใหญ่ วัยชรา ไว้เป็น 8 ขั้น แต่ละขั้นจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของเด็ก กับบุคคลที่เด็กใกล้ชิด โดยเฉพาะในขั้นต้นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ บุคคลที่เลี้ยงดูมี อิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กอย่างมาก ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่าง เพียงพอ มีความสัมพันธ์ที่อบอุ่นกับพ่อแม่และผู้ใกล้ชิด เด็กก็จะมีพัฒนาการในทางที่ดี ในทางตรง ข้าม ถ้าความต้องการพื้นฐานของเด็กไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่างเพียงพอ เด็กขาดความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่ และคนใกล้ชิด เด็กก็จะมีพัฒนาการในทางที่ไม่ดี ซึ่ง พัฒนาการในขั้นต้นๆ นี้จะมีผลต่อพัฒนาการเมื่อเด็กโตเข้าสู่วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา ดังนั้นการ อบรมเลี้ยงดู การให้ความรักความอบอุ่น ความเข้าใจของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กในช่วงปฐมวัย จึงมี ความสำคัญและมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลต่อการพัฒนา บุคลิกภาพด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพราะช่วงอายุที่สำคัญสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาให้ เด็กเติบโตเป็นบุคคลที่มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คือ ช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 6 ปี

ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์เป็นแนวคิดที่บ่งบอกว่า กระบวนการคิด สร้างสรรค์เป็นกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือการค้นพบ ข้อเท็จจริง การค้นพบปัญหา การค้นพบแนวคิด การค้นพบคำตอบและการยอมรับผลของการ ค้นพบ

2.7 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

การศึกษาเรื่ององค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์และแบบการแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์ จะทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล ซึ่งผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์แต่ละคนอาจมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ในแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกัน นอกจากนี้การแสดงออกซึ่งความสามารถทางสร้างสรรค์นั้น ก็อาจแสดงออกได้ในรูปแบบต่างๆ กันออกไป ต่อไปจะกล่าวถึงเรื่ององค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ และแบบการแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์ตามลำดับ

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

ในการพิจารณาเรื่ององค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์นี้ ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญา ซึ่ง กิลฟอร์ด (Guilford 1967 : 62) ได้อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้อย่างซับซ้อน กว้างไกล หลายทิศทาง หรือเรียกว่า ความคิดนอกเนกนัย หรือความคิดกระจาย (Divergent Thinking) ซึ่งประกอบด้วยความคิด 4 ลักษณะ คือ

1. ความคิดริเริ่ม
2. ความคิดคล่องแคล่ว
3. ความคิดยืดหยุ่น
4. ความคิดละเอียดลออ

2.7.1 ความคิดริเริ่ม

ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความคิดที่แปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดธรรมดา หรือความคิดที่แตกต่างจากบุคคลอื่น

1. ลักษณะของความคิดริเริ่ม

ความคิดริเริ่มเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์จึงนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์ที่ควรได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับเด็กทุกคน เพื่อจะได้เป็นจุดเริ่มต้นให้เด็กสร้างสรรค์ต่อไป

ความคิดริเริ่มมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง ดังนี้

1.1 เป็นความคิดที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก

1.2 เป็นความคิดที่แปลก แตกต่างจากความคิดเดิม อาจไม่เคยมีใครเคย

นึกหรือคิดถึงมาก่อน ซึ่งทอแรนซ์ (Torrance 1965 : 114) ได้อธิบายว่า ความคิดริเริ่มเป็นกระบวนการทางสมองที่สามารถคิดให้แตกต่างไปจากสิ่งธรรมดา หรือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว

1.3 เป็นความคิดที่นำขึ้นต้น แตกต่างออกไปจากความคิดเก่า ก้าวสู่ความคิดใหม่ โดยไม่ปิดบังและสกัดกั้นความคิด แต่ยอมเปิดรับความคิดและประสบการณ์ใหม่ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความคิดที่ไม่ซ้ำกับความคิดเดิม

1.4 เป็นจินตนาการประยุกต์ ซึ่งเกิดจากการนำเอาความรู้เดิม และจินตนาการมาคิดดัดแปลง ประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ เกิดเป็นผลงานใหม่

1.5 เป็นลักษณะความคิดที่ไม่ยอมคล้อยตามความคิดของผู้ที่ง่ายกว่า จนกว่าจะมีเหตุผลสมควร

1.6 จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความกล้า กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าทดลอง กล้าเสี่ยง กล้าที่จะเล่นกับความคิดของตนเอง ไม่ขลาดกลัวต่อสิ่งที่ลึกลับ คลุมเครือ แต่กลับขี้ขลาดและทำทายเป็นหลง

2 ลักษณะบุคคลที่มีความคิดริเริ่ม

บุคคลที่มีความคิดริเริ่มเป็นผู้มีลักษณะและพฤติกรรม คือ

2.1 ไม่ชอบความซ้ำซาก จำเจ แต่จะชอบปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในทำงานหรือสิ่งต่างๆ ของเขามีชีวิตชีวา มีความแปลกใหม่กว่าเดิม

2.2 ชอบ และศรัทธาที่จะทำงานที่ค่อนข้างยาก ซับซ้อน และต้องใช้ความสามารถสูง

2.3 มุ่งมั่นและมีสมาธิแน่วแน่ในการทำงาน

2.4 ทำงานเพราะความพอใจ ความศรัทธา ความชอบ มากกว่าที่จะหวังรางวัล ค่าจ้าง ทำงานเพราะแรงจูงใจภายในมิใช่แรงจูงใจภายนอก

2.5 เป็นคนกล้าเสี่ยง กล้าแสดงออก ชอบเล่นกับความคิดของตนเอง ชอบสิ่งที่คลุมเครือ เพราะทำทนายจินตนาการและความสามารถ

2.7.2 ความคิดคล่องแคล่ว

ความคิดคล่องแคล่ว หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน (Guilford 1969 : 145-151)

ความคิดคล่องแคล่ว แบ่งออกเป็นด้านย่อย ๆ ได้ดังนี้

1. ความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำได้อย่างคล่องแคล่ว

2. ความคิดคล่องแคล่วทางการโยกความสัมพันธ์ เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำ หรือสิ่งของที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด

3. ความคิดคล่องแคล่วทางการแสดงออก เป็นความสามารถในการคิดและแสดงออกได้อย่างคล่องแคล่ว เช่น มีความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค สามารถนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

4. ความคล่องแคล่วในการคิด เป็นความสามารถที่จะคิดในสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น ให้คิดประโยคหนึ่งของหนังสือพิมพ์ให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนดให้

อารี รังสินันท์ (2532 : 37) ได้อธิบายความสำคัญของความคิดคล่องแคล่วไว้ว่า ความคล่องแคล่วในการคิด มีความสำคัญต่อการแก้ปัญหา เพราะในการแก้ปัญหาจะต้องแสวงหาคำตอบหรือวิธีการแก้ไขหลายวิธี และต้องนำวิธีการเหล่านั้นมาทดลองจนกว่าจะพบวิธีการที่ถูกต้องตามที่ต้องการ

ความคิดคล่องแคล่วนับว่าเป็นความสามารถอันดับแรก ในการพยายามที่จะเลือกเห็นความคิดที่ดี เหมาะสมที่สุด ก่อนอื่นจำเป็นต้องคิด คิดออกมาให้ได้มาก หลายอย่างและแตกต่างกัน แล้วจึงนำเอาความคิดที่ได้ทั้งหมดมาพิจารณาเปรียบเทียบกันว่า ความคิดอันใดเป็นความคิดที่ดีที่สุด และให้ประโยชน์ค้ำค่าที่สุด โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น ประโยชน์ที่ได้ เวลา การลงทุน ความยากง่ายในการทำ บุคลกร เป็นต้น

ความคิดคล่องแคล่ว ช่วยให้เด็กได้เลือกคำตอบที่ดี เหมาะสมที่สุด และยังช่วยจัดทางเลือกอื่นๆ ที่อาจเป็นไปได้อีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในการแก้ปัญหาใดๆ ก็ตาม เรามักจะพยายามหาวิธีแก้ไขหลายๆ วิธี โดยให้โอกาสในการเลือกเป็นอันดับลงมา เช่น ถ้าเราไม่สามารถทำได้อย่างวิธีที่ 1 วิธีที่ 2 ก็อาจนำมาทดลองใช้ได้ หรือวิธีที่ 3 ก็ยังเป็นวิธีที่น่าสนใจ ถ้าวิธีที่ 2 ไม่สามารถแก้ได้ เหล่านี้เป็นต้น ดังนั้น ความคิดคล่องแคล่วนอกจากจะช่วยให้มีข้อมูลมากพอในการเลือกแล้ว ยังมีช่องทางอื่นที่เป็นไปได้ให้เลือกอีกด้วย จึงนับได้ว่า ความคิดคล่องแคล่ว เป็นความสามารถในการคิดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความคิดที่มีคุณภาพ หรือความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง

2.7.3 ความคิดยืดหยุ่น

ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง ประเภท หรือแบบของการคิด แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ (Guilford 1969 : 148-151)

ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที เป็นความสามารถในการคิดได้หลายทางอย่างอิสระ บางคนที่มีความคิดยืดหยุ่นในด้านนี้จะคิดประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ว่ามีอะไรบ้างได้หลายทิศทาง ในขณะที่คนซึ่งไม่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้เพียงทิศทางเดียว

ความคิดยืดหยุ่นทางการดัดแปลง หมายถึง ความสามารถในการดัดแปลงความรู้ หรือประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์หลายๆ ด้าน ซึ่งมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ไม่ซ้ำกัน

1 ลักษณะของความคิดยืดหยุ่น

1.1 เป็นความคิดที่คิดได้หลายประเภท คิดได้ไม่ซ้ำประเภท

1.2 เป็นความคิดที่เสริมความคิดคล่องแคล่วให้แตกต่างกันออกไป
หลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อน ซึ่งช่วยเพิ่มคุณภาพของความคิดให้มีคุณภาพมากขึ้นด้วยการจัดเป็นหมวดหมู่และมีหลักเกณฑ์ยิ่งขึ้น

บุคคลที่มีความคิดยืดหยุ่นดีจะสามารถคิดสิ่งต่างๆ ในเวลาที่กำหนดให้ ได้หลากหลายประเภทกว่า ยกตัวอย่างเช่น ถ้าให้เด็กปฐมวัย 2 คน คิดว่าจะนำกล่องยาสีฟันไปประดิษฐ์ หรือใช้ประโยชน์อะไรได้บ้างในเวลาที่กำหนดให้เท่ากัน

เด็กคนที่ 1 คิดออกมาได้ 8 อย่าง คือ รถเก๋ง รถเมล์ รถสองแถว รถบรรทุกสินค้า รถไฟ ที่ใส่ดินสอ ที่ทับกระดาษ แจกันดอกไม้แห้ง ซึ่งแยกเป็นประเภทได้ ดังนี้

ประเภทที่ 1 ยานพาหนะ ได้แก่ รถเก๋ง รถเมล์ รถสองแถว รถบรรทุกสินค้า รถไฟ

ประเภทที่ 2 ของใช้ ได้แก่ ที่ใส่ดินสอ ที่ทับกระดาษ แจกันดอกไม้แห้ง

เด็กคนที่ 2 คิดออกมาได้ 8 อย่างเท่ากัน ได้แก่ รถบรรทุกสิบล้อ รถไฟ ที่ใส่ดินสอ โมบายแขวน ตุ๊กตาตั้งโชว์ กล่องโยนเล่น กระปุกออมสิน กล่องสำหรับเล่นเกมส่งของ ซึ่งแยกประเภทได้ ดังนี้

ประเภทที่ 1 ยานพาหนะ ได้แก่ รถบรรทุกสิบล้อ รถไฟ

ประเภทที่ 2 ของใช้ ได้แก่ ที่ใส่ดินสอ กระปุกออมสิน

ประเภทที่ 3 ของเล่น ได้แก่ กล่องโยนเล่น กล่องสำหรับเล่นเกมส่งของ

ประเภทที่ 4 ของประดับห้อง ได้แก่ โมบายแขวน ตุ๊กตาตั้งโชว์

การที่เด็ก 2 คน สามารถคิดว่าจะนำกล่องยาสีฟันไปประดิษฐ์หรือใช้ประโยชน์ต่างๆ ได้คนละ 8 อย่างในเวลาที่กำหนดเท่ากัน แสดงว่าทั้ง 2 คน มีความคิดคล่องแคล่วพอๆ กัน แต่เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบด้านความคิดยืดหยุ่นแล้ว เด็กคนที่ 2 จะมีความคิดยืดหยุ่นดีกว่าเด็กคนที่ 1 เพราะสามารถคิดได้ถึง 4 ประเภท ในขณะที่เด็กคนที่ 1 คิดได้เพียง 2 ประเภท

2.7.4 ความคิดละเอียดลออ

ความคิดละเอียดลออ หมายถึง ความคิดเกี่ยวกับรายละเอียดที่ใช้ในการตกแต่ง เพื่อให้ความคิดที่เกิดขึ้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ความคิดละเอียดลออเป็นคุณสมบัติที่ช่วยให้การคิดมีความละเอียดลออ มีความพิเศษและมีความเป็นไปได้มากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์แจกัน เมื่อมีความคิดที่จะสร้างแจกันที่มีความแปลกใหม่ขึ้นมาสักชิ้นหนึ่ง นอกจากจะคิดให้มีรูปร่าง รูป ทรงใหม่ ใส่водаได้ ปักดอกไม้ได้แล้ว เขายังจะคิดถึงรายละเอียดต่างๆ ด้วย เช่น แจกันจะ

มีสีอะไร มีลวดลายอย่างไร ฐานแจกันกว้าง ยาว หรือมีรัศมีเท่าไร มีความหนาแค่ไหน ทำด้วยวัสดุอะไร ตกแต่งอย่างไร ขอบแจกันมีความหยักมากน้อยเพียงใด ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้แจกันที่เขาคิดขึ้นมา นั้นมีความพิเศษ มีรายละเอียด มีความสมบูรณ์มากขึ้น ทำนองเดียวกัน ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบเสื้อผ้า นอกจากจะคิดออกแบบเสื้อผ้าให้เหมาะสมพอดีกับรูปร่างเหมาะสมกับโอกาสที่ใช้แล้ว เขายังจะพิถีพิถันต่อรายละเอียดอื่นๆ ทั้งการเลือกสีส้น เนื้อผ้า การตัดเย็บ การปักตกแต่ง เพื่อเพิ่มความพิเศษให้กับแบบเสื้อผ้าที่เขาคิด นอกจากจะสวมใส่สบายสวยงามแล้ว ยังมีความน่าสนใจอื่นๆ ด้วย เด็กที่มีความคิดละเอียดลออ เมื่อวาดภาพก็มักจะมีรายละเอียดตกแต่งภาพที่เขาวาดมากกว่าภาพที่เด็กวัยเดียวกันวาด เช่น วาดภาพคน ก็มักจะมีรายละเอียดของสีส้นลวดลายผ้า การตกแต่งลูกไม้ กระดุม กระเป๋ารอยจีบของแขนเสื้อและกระโปรง ลวดลายของรองเท้า เครื่องประดับ รายละเอียดของอวัยวะต่างๆ เช่น นิ้วมือ ตา คิ้ว เป็นต้น

ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยความคิด 4 ลักษณะ หรือ 4 องค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบต่างก็มีลักษณะเฉพาะและมีคุณค่า ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในแง่ต่างกัน ซึ่งสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงลักษณะของความคิดและแสดงลำดับความคิดขององค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์แต่ละด้าน

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์	แสดงลักษณะของความคิด	แสดงลำดับความคิด
1. ความคิดริเริ่ม	มีลักษณะเป็นความคิดแปลกใหม่ ไม่ซ้ำใคร มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง	ขั้นที่ 1 เป็นจุดเริ่มต้น
2. ความคิดคล่องแคล่ว	คือปริมาณของความคิด มีลักษณะที่คิดได้ จำนวนมาก คิดได้รวดเร็ว ไม่ซ้ำกัน	ขั้นที่ 2 มีข้อมูลเพิ่มมากขึ้น
3. ความคิดยืดหยุ่น	มีลักษณะเป็นการดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เกิด สิ่งใหม่ได้หลายรูปแบบ	ขั้นที่ 3 เพิ่มคุณภาพของความคิด เสริมข้อ 1,2 ให้มีคุณภาพ
4. ความคิดละเอียดลออ	มีลักษณะเป็นการคิดที่มีรายละเอียด เป็น ลำดับขั้นตอน มีความต่อเนื่อง	ขั้นที่ 4 เสริม ชัดเกลา ข้อ 1,2,3 ให้สมบูรณ์ขึ้น ละเอียดลออขึ้น

2.8 แบบการแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลในการผสมผสานความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ปัญหา หรือคิดค้นสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ด้วยวิธีการที่แปลกใหม่

ไม่ซ้ำแบบเดิม ซึ่งอาจอยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์ได้ ซึ่งจะขอก้าวถึงรายละเอียดของแบบการ แสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 3 แบบ ดังนี้

2.8.1 กระบวนการคิดสร้างสรรค์

กระบวนการคิดสร้างสรรค์ หมายถึง วิธีการคิดหรือกระบวนการทำงานของสมอง อย่างเป็นขั้นตอนและสามารถคิดแก้ปัญหาได้สำเร็จ

กระบวนการคิดสร้างสรรค์แบ่งออกเป็นขั้นๆ ได้หลายขั้น ซึ่ง อารี รังสินันท์ (2532 : 5-10) ได้รวบรวมกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของนักการศึกษาที่ศึกษาเรื่องราวของความคิด สร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

1 กระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของทอร์เรนซ์ (Torrance)

เป็นกระบวนการของความรู้สึกไวต่อปัญหา หรือสิ่งที่บกพร่องขาดหายไป แล้วจึงรวบรวม ความคิดตั้งเป็นสมมติฐานขึ้น ต่อจากนั้นก็ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ ตั้งขึ้น ขั้นต่อไปจึงเป็นการรายงานผลที่ได้รับจากการทดสอบ กระบวนการคิดสร้างสรรค์จึงเป็น กระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และเรียกกระบวนการลักษณะนี้ว่า กระบวนการแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นขั้นๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพบความจริง ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่เกิดความรู้สึกกังวล มีความสับสนวุ่นวาย เกิดขึ้นในจิตใจ แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไร จากจุดนี้ก็พยายามตั้งสติและหาข้อมูลพิจารณา ดูว่า ความยุ่งยาก สับสน วุ่นวาย หรือสิ่งที่ทำให้กังวลใจนั้นคืออะไร

ขั้นที่ 2 การค้นพบปัญหา ขั้นนี้เกิดต่อจากขั้นที่ 1 เมื่อได้พิจารณาโดยรอบคอบ แล้ว จึงเข้าใจและสรุปว่าความกังวล ความสับสนวุ่นวายใจนั้นก็เกิดมีปัญหานั้นนั่นเอง

ขั้นที่ 3 การตั้งสมมติฐาน ขั้นนี้ต่อจากขั้นที่ 2 เมื่อรู้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นก็จะ พยายามคิดและตั้งสมมติฐานขึ้นแล้วรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 4 การค้นพบคำตอบ ขั้นนี้เป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมไว้ในขั้นที่ 3 มา ทดสอบและพบคำตอบจากการทดสอบ

ขั้นที่ 5 ยอมรับผลจากการค้นพบ ขั้นนี้เป็นขั้นตอนยอมรับคำตอบที่ได้จากการ พิสูจน์แล้วว่า จะแก้ปัญหาให้สำเร็จได้อย่างไร การแก้ปัญหา หรือการค้นพบนี้ จะนำไปสู่หนทางที่ จะทำให้เกิดแนวคิดใหม่หรือสิ่งใหม่ต่อไป

2 กระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของวอลลาส (Wallas)

เป็นกระบวนการคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากการคิดสิ่งใหม่ๆ โดยการลองผิดลองถูก แบ่งเป็นขั้นๆ ได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียม เป็นขั้นเตรียมรวบรวมข้อมูล สํารวจสิ่งต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูล เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำหรือแนวทางที่ถูกต้อง หรือข้อมูลระบุปัญหา หรือข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง

ขั้นที่ 2 ขั้นความคิดคุกรุ่น หรือระยะพักตัว เป็นขั้นที่อยู่ในความวุ่นวายของข้อมูลต่างๆ ทั้งใหม่และเก่าสะเปะสะปะ ปราศจากความเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่สามารถขมวดความคิดจึงปล่อยความคิดไว้เฉยๆ หรือลี้มเสียชั่วคราว

ขั้นที่ 3 ขั้นความคิดกระจ่างชัด เป็นขั้นที่ความคิดสับสนนั้นได้ผ่านการเรียบเรียงเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่างๆ เข้าด้วยกันจนความคิดกระจ่างชัด และสามารถมองเห็นภาพพจน์ในทัศนของความคิดได้ชัดเจน

ขั้นที่ 4 ขั้นทดสอบความคิดและพิสูจน์ให้เห็นจริง เป็นขั้นที่นำความคิดในขั้นที่ 3 มาพิสูจน์ว่าเป็นจริง หรือถูกต้องหรือไม่ เพื่อจะนำผลที่ได้ไปใช้ต่อไป

ขั้นที่ 5 นำผลที่ได้ไปใช้

3 กระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของแอนเดอร์สัน (Anderson)

ได้แบ่งกระบวนการคิดสร้างสรรค์ออกเป็น 6 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 มีความสนใจ และรู้ซึ่งถึงความต้องการของจิตใจ และสมอง

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ และสิ่งที่น่าสนใจ

ขั้นที่ 3 ไตร่ตรองถึงการวางแผน โครงร่าง และรูปแบบของงาน

ขั้นที่ 4 เกิดจินตนาการซึ่งเป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากความคิดในขั้นที่ 1, 2 และ 3

ขั้นที่ 5 สร้างจินตนาการออกมาให้เป็นจริง และแสดงผลให้เห็นได้ชัด

ขั้นที่ 6 รวบรวมความคิด และแสดงออกในรูปของผลงาน

4 กระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของจุงส์ (Jungs)

แบ่งกระบวนการคิดสร้างสรรค์ไว้ 5 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดรวบรวมข้อมูล หมายถึง การใช้ความคิดรวบรวมวัตถุดิบ คิดถึงข้อมูลต่างๆ เช่น การจะโฆษณา หรือเขียนรูป เราก็จะคิดถึงภาพที่มีอยู่เดิม เส้น สี หรือรูปที่มีผู้ทำมา แล้วพยายามใช้ความคิดกับสิ่งเหล่านั้นอย่างกระตือรือร้น

ขั้นที่ 2 ขบวนการเคี้ยววัสดุ หมายถึง การคิดถึงข้อมูลต่างๆ ที่ได้รวบรวมไว้เป็นความคิดหลายๆ ครั้งว่า ทำอย่างนี้จะดีไหม ทำอย่างนั้นจะได้ผลอย่างไร ทำอย่างโน้นจะมีประโยชน์หรือไม่ เป็นการคิด ทบทวน เปรียบเทียบ และวิเคราะห์ว่าอะไรจะดีที่สุด

ขั้นที่ 3 ทำใจให้ว่าง หมายถึง การหยุดคิดแล้วทำใจให้ว่าง ลืมปัญหาต่างๆ ในขั้นที่ 2 แล้วหันเหความสนใจไปยังสิ่งอื่นๆ ปล่อยให้จิตใจได้สำนึกของกลไกความคิดทำงานต่อไป

ขั้นที่ 4 ยูเรคา หมายถึง การเกิดความคิดแวบเข้ามา บางครั้งความคิดอาจหลังไหลเข้ามา โดยไม่คาดฝัน อาจเป็นเวลาใดก็ได้ เรียกขั้นนี้ว่า “ยูเรคา” ซึ่งแปลว่า “ข้าพเจ้าพบแล้ว” หรือ “ได้ตัวแล้ว”

ขั้นที่ 5 วิพากษ์วิจารณ์ หมายถึง ขั้นที่ต้องใช้เวลาวิพากษ์วิจารณ์อย่างจริงจังต่อความคิดใหม่ที่คิดได้ในขั้นที่ 4 แล้วพยายามจัดความคิดนั้นให้เป็นรูปร่าง เพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์หรือให้มันทำงานได้

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของนักการศึกษาแต่ละคน จะพบว่ามีการบวนการคิดที่สอดคล้องกัน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบกระบวนการคิดสร้างสรรค์

ทอแรนซ์	วอลลาส	แอนเดอร์สัน	จุงส์
1.การค้นพบความจริง เริ่มมีความรู้สึกกังวล สับสน วุ่นวาย เกิดขึ้นในใจ	1.ขั้นเตรียมเตรียมรวบรวมข้อมูล	1.สนใจและรู้ซึ่งถึงความต้องการของจิตใจ+สมอง 2.รวบรวมข้อมูล	1.รวบรวมข้อมูล
2.การค้นพบปัญหา พิจารณาด้วยความมีสติสัมปชัญญะถึงความกังวล สับสน วุ่นวายและพบว่านั่นคือ ปัญหา	2.ขั้นความคิดคุกรุ่น หรือพักตัว ระยะที่วุ่นวายสับสนแก้ปัญหาไม่ได้จึงล้มเลิกชั่วคราว	3.ไตร่ตรองถึงการวางแผนโครงสร้างและรูปแบบของงาน	2.ขบวนการเคี้ยววัสดุ ทบทวน + วิเคราะห์ข้อมูล 3.ทำใจให้ว่าง คิดไม่ออก จึงล้มปัญหาไว้ชั่วคราว
3.การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล เพื่อเตรียมทดสอบต่อไป	3.ขั้นความคิดกระจ่างชัด เรียบเรียงข้อมูล เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกันให้ความคิดนั้นชัดเจนขึ้น	4.เกิดจินตนาการ	4.ยูเรคา คิดคำตอบได้
4.การค้นพบคำตอบ ทดสอบสมมติฐานและพบคำตอบจากการทดสอบ	4.ขั้นทดสอบและพิสูจน์ให้เห็นจริง พิสูจน์สิ่งที่คิดไว้ว่าจริงถูกต้องหรือไม่	5.สร้างจินตนาการออกมาให้เป็นจริงและแสดงผลให้เห็นชัดเจน	
5.ยอมรับผลจากการค้นพบและเผยแพร่ผลที่ได้อันเป็นแนวทางไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่	5.นำผลที่ได้ไปใช้ต่อไป	6.รวบรวมความคิดและแสดงออกมาในรูปของผลงาน	5.วิพากษ์วิจารณ์ ประเมินยูเรคา เพื่อนำยูเรคาไปใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

ที่มา: อารี รั้งสินันท์, ความคิดสร้างสรรค์, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ :ข้าวฟ่าง, 2532), 10.

จากการศึกษากระบวนการคิดสร้างสรรค์ พอจะสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ออกมาเป็นกระบวนการที่นำไปสู่แนวทางวิทยาศาสตร์ เริ่มจากการค้นพบปัญหา เตรียมข้อมูล จนนำไปสู่การพิสูจน์ความจริงหรือทดสอบสมมติฐาน รวบรวมความคิดที่ได้ จึงนำผลที่ได้ไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ต่อไป

2.8.2 ลักษณะบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นศักยภาพของแต่ละบุคคล บุคคลที่ศักยภาพด้านนี้ได้รับการพัฒนาจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ฉะนั้นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงมีลักษณะที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น

บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ มักเป็นคนที่มีความลักษณะ ดังนี้

1. มีความสนใจกว้างขวาง สนใจปัญหา สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ช่างสังเกต ช่างพิจารณา ช่างซักถาม ช่างจดจำจึงทันต่อเหตุการณ์รอบด้าน
2. ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาจึงรับรู้และจดจำสิ่งต่างๆ ได้ง่าย ดี และรวดเร็ว
3. มองเห็นการณ์ไกล ไวต่อปัญหา กล้าเผชิญปัญหา กระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหา
4. มีความเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมั่นในตนเองสูง มีความคิดอิสระ ไม่ชอบตามอย่างใคร ไม่คล้อยตามความคิดเห็นของผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผล
5. ชอบคิด ชอบทำ ชอบประดิษฐ์สิ่งที่ยังไม่มีใครคิดค้นพบ ไม่ธรรมดา ชอบทำสิ่งพิเศษพิสดารที่คนทั่วไปนึกไม่ถึง
6. สนุกและตื่นตัวกับการค้นคว้าสิ่งต่างๆ อยู่ตลอดเวลา และมักเป็นคนที่ชอบถามตนเองอยู่เสมอว่า สิ่งนี้คืออะไร และมันจะสามารถเปลี่ยนเป็นอะไรได้บ้าง
7. อดทนต่อสิ่งที่ยังไม่แน่ชัด ไม่แน่นอน สิ่งที่เป็นข้อขัดแย้ง ไม่พลาดกลัวต่อสิ่งที่เขายังไม่ทราบ ต่อสิ่งลึกลับและน่าสงสัย แต่กลับรู้สึกพอใจ และตื่นตัวที่จะเผชิญกับสิ่งเหล่านั้น มีความเต็มใจที่จะเสี่ยง
8. มีสมาธิดี เต็มใจที่จะทำงานหนัก มีความมานะบากบั่นที่จะทำงานยาก และสลับซับซ้อนให้สำเร็จ ผูกพันอยู่กับงาน อุทิศเวลาเพื่องาน และทำงานเพื่อความสุขของตนเอง มิใช่หวังการประเมินผลหรือการยกย่องจากผู้อื่น
9. มีความสามารถในการคิดหลายแง่หลายมุม คิดได้หลายประเภท มีความสามารถในการพินิจพิจารณาความคิดอย่างถี่ถ้วน มีความสามารถในการสอบสวน ค้นหารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างละเอียดกว้างขวาง
10. มีความคิดคำนึง และจินตนาการสูง

11. มีความสามารถในการเปลี่ยนความคิดได้อย่างคล่องแคล่ว พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงจากการยึดถือวิธีการเก่าๆ มาสู่แนวใหม่ หรือวิธีการใหม่ๆ ดังนั้นจึงไม่ค่อยเคร่งครัดกับระเบียบแบบแผน

12. มีอารมณ์ขัน ขี้เล่น รื่นเริง ไม่เครียด

13. กล้าหาญ กล้าเผชิญความจริง ชอบแสดงออกมากกว่าเก็บกด

14. มองเห็นช่องทางที่จะแก้ปัญหา ไม่อับจนต่อปัญหา แก้ปัญหาได้ดี เพราะเป็นคนที่ชอบที่จะคิดหาทางแก้ปัญหาหลายๆ ทาง หรือมากกว่า 1 วิธี ดังนั้นย่อมสะดวกในการเลือกใช้ให้เหมาะกับสถานการณ์ ถ้าวิธีนี้ใช้ไม่ได้ผลก็สามารถทดลองใช้วิธีอื่นได้ สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงด้วยดี

2.8.3 ลักษณะผลผลิตสร้างสรรค์

ผลผลิตสร้างสรรค์เป็นโครงสร้างหรือรูปแบบของความคิดที่แสดงกลุ่มความหมายใหม่ออกมา อาจเป็นความคิด หรือสิ่งของที่ผลิตขึ้น ซึ่งจะเป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม

ลักษณะผลผลิตสร้างสรรค์ ไม่จำเป็นต้องเป็นขั้นสูงสุดยอดหรือการค้นคว้าประดิษฐ์ของใหม่ขึ้นมาเสมอไป ผลของความคิดสร้างสรรค์อาจอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่ง ต่อไปนี้ (Torrance 1965 : 156 -158)

ขั้นที่ 1 การแสดงออกอย่างอิสระโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ

ขั้นที่ 2 การแสดงออกโดยอาศัยทักษะบางประการ

ขั้นที่ 3 การแสดงความคิดใหม่เฉพาะของบุคคล

ขั้นที่ 4 การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ไม่ซ้ำแบบใคร

ขั้นที่ 5 การพัฒนาและปรับปรุงงานในขั้นที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 6 การสร้างสรรค์สุดยอด คิดสิ่งที่เป็นนามธรรมขั้นสูง คิดหลักการใหม่ ๆ

เป็นสิ่งแปลกใหม่ มีคุณค่าต่อผู้คิด สังคม และวัฒนธรรม เป็นผลผลิตที่เกิดจากการกระตุ้น และความพยายามสูง เป็นผลผลิตที่ได้จากการประมวลปัญหาซึ่งค่อนข้างคลุมเครือไม่แจ่มชัด

ด.ญ. สัม อายุ 6 ปี 3 เดือน มีทักษะในการฟังและการเคลื่อนไหวร่างกายดี เมื่อได้ยินเสียงเพลง สัมสามารถเคลื่อนไหวร่างกายตามความคิดและจินตนาการ ได้อย่างคล่องแคล่ว สอดคล้อง และผสมกลมกลืนกับท่วงทำนอง จังหวะ และเนื้อเพลง ถือได้ว่าสัมได้แสดงออกโดยอาศัยทักษะบางประการ ซึ่งเป็นผลงานสร้างสรรค์อีกระดับหนึ่ง

เด็กอายุ 5-6 ปี กลุ่มหนึ่ง บ้นดินเหนียวเป็นรูปทรงต่างๆ ขนาดเล็กๆ คนละ 4-5 ชิ้น แต่ละคนสร้างสรรค์งานปั้นออกมาเป็นรูปวงกลม รูปวงรี รูปสี่เหลี่ยม รูปสามเหลี่ยม รูปดาว รูปผลไม้ หนาบ้าง บางบ้าง แตกต่างกันไปตามความคิด ความต้องการของเขา และนำผลงานปั้น

ของตนเองไปร้อยด้วยเชือกให้มีระยะห่างของแต่ละชั้นพอควร เมื่อดินเหนียวที่ปั้นและร้อยด้วยเชือกไว้แห้งจึงนำไประบายสี ได้ผลงานที่มีรูปทรงและสีต่างกันออกไป นำไปแขวนประดับห้องเรียน ผลงานของเด็กแต่ละคนจัดเป็นผลงานสร้างสรรค์ เพราะในขณะที่ปั้น นอกจากเด็กจะได้ทำตามความคิดจินตนาการของตนเองอย่างอิสระแล้ว เด็กยังใช้ทักษะการใช้กล้ามเนื้อในการขึ้นรูปชิ้นงานของตนเอง ได้ร้อยเชือก และระบายสีอย่างอิสระ โดยไม่ต้องมีใครบอกหรือกำหนดว่าต้องร้อยขึ้นใดก่อน หลัง และต้องระบายสีอย่างไร

จะเห็นได้ว่าลักษณะผลผลิตสร้างสรรค์มีหลายระดับ ตั้งแต่ขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 6 ในขั้นแรกๆ นั้น การแสดงออกอย่างอิสระก็ถือว่าเด็กได้สร้างสรรค์แล้ว ถึงแม้ว่าผลงานจะออกมาในลักษณะอย่างไรก็ตาม ผู้ใหญ่บางคนอาจไม่เข้าใจผลผลิตสร้างสรรค์ แต่กลับเห็นผลงานของเด็กเป็นเพียงเรื่องไร้สาระ ไม่มีความหมาย เป็นเพียงสัตว์ประหลาดหรือคนพิการ แต่สำหรับเด็กผลผลิตสร้างสรรค์นั้นเป็นจินตนาการในโลกส่วนตัวของเด็กเอง ที่เป็นความคิดรูปแบบใหม่ เพราะเด็กจะเขียนภาพสิ่งต่างๆ ผ่านความรู้สึกและแสดงออกตามความพึงพอใจส่วนตัว ดังนั้นผู้ใหญ่จึงไม่ควรคาดหวังว่าผลงานเด็กจะต้องออกมาสวยงาม หรือเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณประโยชน์เสมอไป หากผู้ใหญ่มีความเข้าใจลักษณะผลผลิตสร้างสรรค์ของเด็กแล้ว ย่อมทำให้เด็กเกิดความมั่นใจกล้าแสดงออกและกล้าที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ต่อไป

2.8.4 หลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์จัดเป็นคุณสมบัติที่มีคุณภาพกว่าความสามารถด้านอื่นๆ ของมนุษย์ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะสามารถสร้างสรรค์ตนเอง และสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในลักษณะที่เหมาะสม การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จึงช่วยให้บุคคลใช้ความสามารถของตนในการพัฒนาให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ เป็นประการสำคัญเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาที่ดีต่อไป และสามารถแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในทางที่ถูกต้องได้อย่างเต็มที่ ทั้งต่อตนเองและต่อสังคมส่วนรวมได้ ความคิดสร้างสรรค์จึงควรได้รับการพัฒนาและถือเป็นเป้าหมายหลักที่ครูผู้ปกครองพึงตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถส่งเสริมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงคือ การสอน การฝึกฝน อบรม และทางอ้อมคือการสร้างสภาพบรรยากาศและการจัดสิ่งแวดล้อมส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้

1 หลักการในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของโรเจอร์

โรเจอร์ (Roger, อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี 2546 : 89-91) ได้เสนอแนะการสร้างสถานการณ์ที่จะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1.1 ความรู้สึกปลอดภัยทางจิต ซึ่งจะสร้างด้วยกระบวนการที่สัมพันธ์กัน 3 อย่างดังนี้

1.1.1 ยอมรับในคุณค่าของแต่ละบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องยอมรับและเชื่อมั่นในความสามารถในตัวเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เริ่มเรียนรู้ว่าตนสามารถจะเป็นอะไรก็ได้ที่อยากจะเป็นโดยไม่ต้องเสแสร้ง ทำให้เด็กสามารถค้นพบสิ่งต่างๆ ที่มีความหมายสำหรับตน กล้าที่จะลองและสร้างความสำเร็จใหม่ๆ ให้แก่ตนเอง

1.1.2 สร้างบรรยากาศที่ไม่ต้องมีการวัดผลและประเมินผลจากภายนอก จะทำให้เด็กรู้สึกเป็นอิสระ กล้าแสดงออกทั้งการกระทำและความคิด ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไป การวัดผลมักจะทำให้เด็กกลัวว่าการกระทำนั้นไม่ดี

1.1.3 ความเข้าใจ ความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความปลอดภัย

1.2 ความเป็นอิสระทางจิต เพื่อครู พ่อแม่ ผู้ปกครองยอมรับในการแสดงออกอย่างอิสระของเด็ก นั่นก็เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแล้ว

2 หลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์

ทอแรนซ์ (Torrance, อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี 2546 : 91-92) นักจิตวิทยาและนักการศึกษาชาวอเมริกัน เป็นผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ไว้อย่างกว้างขวางได้เสนอหลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

2.1 ส่งเสริมให้เด็กถามและให้ความสนใจต่อคำถาม และคำถามที่แปลกๆ ของเด็กและไม่ควรมุ่งที่คำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว แต่ควรกระตุ้นให้เด็กได้วิเคราะห์ ค้นหาเพื่อพิสูจน์ โดยใช้การสังเกตและประสบการณ์ของเด็กเอง

2.2 ตั้งใจฟังและเอาใจใส่ต่อความคิดแปลกๆ ของเด็กด้วยใจเป็นกลาง อย่ารีบตัดสินและลดทอนความคิดนั้น

2.3 กระตุ้นหรือรับต่อคำถามที่แปลกๆ ของเด็กด้วยการตอบคำถามอย่างมีชีวิตชีวา

2.4 แสดงและเน้นให้เด็กเห็นว่าความคิดของเด็กนั้นมีคุณค่า และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

2.5 กระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง ควรให้โอกาสและเตรียมการให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองและยกย่องเด็กที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.6 เปิดโอกาสให้นักเรียนมีการเรียนรู้ ค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง

2.7 พึงระลึกว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็กจะต้องใช้เวลาในการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป

2.8 ส่งเสริมให้เด็กใช้จินตนาการของตนเอง และยกย่องชมเชยเมื่อเด็กมีจินตนาการที่แปลกและมีคุณค่า

3 หลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของบลอนต์และคลอสไมเยอร์

บลอนต์ และคลอสไมเยอร์ (Blount and Klausmier, อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี 2546 : 92-93) ได้เสนอแนะวิธีการที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

3.1 สนับสนุนและกระตุ้นการแสดงความคิดหลายๆ ด้านตลอดจนการแสดงออกทางอารมณ์

3.2 เน้นสถานการณ์ที่จะส่งเสริมความสามารถอันจะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ เช่น ความคิดริเริ่ม เป็นต้น

3.3 อย่าพยายามหล่อหลอมหรือกำหนดแบบให้เด็กมีความคิดและมีบุคลิกภาพเหมือนกันไปหมดทุกคน แต่ควรสนับสนุนและส่งเสริมความคิด วิธีการ และการผลิตสิ่งใหม่ๆ ใหม่ๆ ด้วย

3.4 อย่าเข้มงวดกวดขันหรือยึดมั่นอยู่กับจารีตประเพณี ซึ่งยอมรับการกระทำหรือผลงานอยู่เพียง 2 หรือ 3 อย่างเท่านั้น สิ่งอื่นใดที่นอกเหนือไปจากแบบแผนเป็นสิ่งผิดไปเสียหมด

3.5 อย่าสนับสนุนหรือให้รางวัลแต่เฉพาะผลงาน หรือการกระทำซึ่งมีผู้ทดลองทำจนเป็นที่ยอมรับกันแล้ว ผลงานแปลกๆ ใหม่ๆ ก็จะมีโอกาสได้รับรางวัลและคำชมเชยด้วย

2.8.5 อุปสรรคของความคิดสร้างสรรค์

ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล อาจจะมีอุปสรรคที่จะสกัดกั้นความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ไม่พัฒนาไปเท่าที่ควร รอว์ลินสัน (Rawlinson, อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2532 :17-18) ได้ศึกษารวบรวมอุปสรรคเหล่านี้ไว้เป็น 6 ประการ ดังนี้

1. การต้องการคำตอบที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียว (The One Right Answer) บุคคลทั่วไปหรือแม้แต่ผู้ที่ชื่นชอบการวิเคราะห์ จะพยายามหาคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว และจะมีความพอใจเมื่อได้พบคำตอบนั้นแล้ว แต่ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์เมื่อพบคำตอบแล้ว เขาจะหาคำตอบหรือผลเพิ่มเติมที่นอกเหนือจากคำตอบที่ถูกต้องนั้น

2. การจำกัดความคิดตนเอง (The Self-imposed Barrier) บุคคลทั่วไปจะคิดในขอบเขตที่จำกัด ซึ่งในบางปัญหาก็จะไม่สามารถหาคำตอบได้ แต่ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะคิดเกินขอบเขตไม่อยู่ในวงจำกัด และเขาจะพบวิธีแก้ปัญหานั้นที่สุด

3. ความเคยชิน (Conformity) บุคคลทั่วไป จะคิดเท่าที่เห็นปรากฏตามความเคยชินหรือประสบการณ์ที่ตนมีมา แต่ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะคิดในแง่มุมต่างๆ นอกเหนือจากที่เป็นอยู่ เช่น อาจจะมีสิ่งๆ หนึ่งในหลายมิติ ในขณะที่คนทั่วไปมองเห็นเพียงมิติเดียว เป็นต้น

4. การไม่สนใจในสิ่งที่ท้าทายความคิด (Failing to Challenge the Obvious) มีการกระทำบางอย่างที่ท้าทายความสนใจและความคิด ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วก็น่าเป็นไปได้ แต่ก็อาจเป็นไปได้ คนต่างๆ ไปจะไม่สนใจทำสิ่งเหล่านี้ แต่ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะพยายามทำสิ่งนั้นให้เป็นจริงขึ้นมาได้

5. การประเมินผลความคิดเร็วเกินไป (Evaluating Ideas Too Quickly) นักวิเคราะห์หรือคนทั่วไป มักจะประเมินผลความคิดของเขาเกือบจะทันทีเมื่อเริ่มใช้ความคิดเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ เช่น อาจประเมินว่าความคิดของตนเป็นความคิดโง่ๆ หรือไม่อาจเป็นไปได้ ซึ่งอาจจะทำให้ความคิดนั้นๆ ไม่ได้ถูกนำมาใช้เลย การประเมินยังไม่ควรมีบทบาท ในขณะที่คนเรากำลังใช้ความคิดสร้างสรรค์ควรจะรื้อรอบพิจารณาความคิดที่เกิดขึ้นไว้ก่อน เพราะความคิดนั้น อาจจะเป็นก้าวหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์

6. ความกลัวจะถูกมองว่าโง่ (The Fear of Looking a Fool) บุคคลทั่วไปจะไม่พยายามแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมา ด้วยกลัวจะถูกมองว่าโง่ แต่ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะไม่คิดเช่นนั้น เขากล้าแสดงความคิดเห็นออกมาให้มากที่สุดที่จะทำได้ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพของความคิดเหล่านั้น เพราะอาจจะมีความคิดใดความคิดหนึ่งที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่ดีมากก็ได้

อารี รังสินันท์ (2535 : 115-119) ได้กล่าวถึงอุปสรรคถึงความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. การไม่ชอบให้ซักถาม การที่ผู้ใหญ่ไม่ชอบให้เด็กเป็นคนช่างซักถาม และไม่พอใจในการที่เด็กซักถามบ่อยๆ และโดยเฉพาะเด็กที่ชอบถามคำถามแปลกๆ
2. การเอาอย่างกันหรือการตามอย่างกัน การกระทำที่ชอบเอาอย่างกัน ไม่กล้าคิดและกระทำให้แตกต่างจากคนอื่นหรือของเดิม บางครั้งอาจจะกล้าคิดแต่ไม่กล้าแสดง กลัวการไม่ยอมรับการกระทำของตน
3. การเน้นบทบาทและความแตกต่างทางเพศมากเกินไป ทำให้สองเพศไม่กล้าล่วงล้ำในเส้นที่ขีดกำหนดไว้ทั้งที่ตนมีความสามารถ
4. วัฒนธรรมที่เน้นความสำเร็จและประณามความล้มเหลว
5. บรรยากาศที่เคร่งครัดและเอาจริงเอาจังมากเกินไป
6. ความกลัว ความไม่กล้าคิดไม่กล้าแสดงออกและไม่กล้ากระทำการสิ่งใดใหม่เพราะกลัวการถูกหัวเราะเยาะ
7. ความเคยชิน การยอมรับหรือติดอยู่กับรูปแบบหรือการกระทำเดิมที่เคยทำเป็นประจำ

ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ มองเห็นความคิดใหม่เป็นเรื่องเดี๋ยวดร้อน สร้างความรำคาญและเพิ่มปัญหา

8. การมีอคติหรือความลำเอียง ความเชื่อหรือคิดตามทัศนคติของตน ลำเอียง ยึดมั่นกับความเข้าใจของตนโดยไม่ยอมรับรู้สิ่งใหม่ ทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่แคบ

9. ความเฉื่อยชา ความอึดอาด ความเขื่องช้าในการริเริ่มทั้งความคิดและการกระทำ ความเฉื่อยชาเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อความคิดสร้างสรรค์ ขาดแรงกระตุ้นที่จะผลักดันสิ่งใหม่ๆ ไม่ทันการและล่าสมัย

10. ความเกียจคร้าน ไม่เอาใจใส่อย่างจริงจัง ทำงานไม่เต็มที่ ไม่เต็มความสามารถ ชอบแต่ความสะดวกสบาย

นัตยา ภัทรแสงไทย (2527 : 8) ได้กล่าวถึงสิ่งที่สกัดกั้นความคิดสร้างสรรค์พอสรุปได้คือ

1. ความรู้ ความรู้ที่ส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับการมีจินตนาการแต่ไม่ได้หมายความว่าผู้ที่ขาดความรู้จะไม่สามารถมีความคิดสร้างสรรค์ได้

2. อุปนิสัย (Habit) การได้หาความรู้และประสบการณ์ ทำให้บุคคลมีอุปนิสัยในการที่จะใช้ความสามารถในการสร้างจินตนาการ เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ อุปนิสัยของคนเราเกี่ยวข้องกับค่านิยมที่ยึดถืออยู่ด้วย

3. เจตคติ การแก้ปัญหาใดๆ อาจทำได้ยาก ถ้าบุคคลมีความคิดในทางลบต่อสิ่งเหล่านั้น นอกจากนี้แล้ว ครูอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน นิโคลและนิโคล (Nicholls and Nicholls, อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2532 : 26-27) ได้กล่าวไว้ว่า เนื่องมาจากสาเหตุดังนี้

1. เมื่อครูเป็นนักเรียน ครูไม่ได้รับการพัฒนาการศักยภาพทางการคิดสร้างสรรค์
2. ครูเคยได้รับการสั่งสอนให้มองการศึกษาในวงแคบ
3. ครูสนใจเพียงวิชาที่ตนชอบ
4. ครูสอนโดยการบอกเล่าที่ปราศจากคำถาม ซึ่งเป็นรูปแบบของการสร้างสรรค์
5. ครูเชื่อว่าการพิจารณาทางจิตวิทยาใช้เฉพาะกับผู้เรียนซ้ำเท่านั้น
6. การสอนแบบส่งเสริมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ต้องการความพยายามของครูที่มากกว่า ความรู้ที่มากกว่า ความเข้าใจที่มากกว่า และทักษะที่สูงกว่าการสอนแบบไม่สร้างสรรค์
7. ในการทดสอบ แม้ว่านักเรียนทั้งหมดจะแตกต่างกัน แต่ครูให้โอกาสแก่นักเรียนเท่าเทียมกันเพราะเชื่อว่านักเรียนมีโอกาสผ่านเหมือนกัน

8. ครูตำหนิการไม่ประสบผลสำเร็จของนักเรียนมากกว่าการค้นหาและจัดข้อบกพร่องในรายวิชา

9. หัวหน้าหน่วยงานของครู ไม่เคยยกย่องในความสามารถเสนอเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของครู

10. ครูมีความรู้สึกไม่มั่นคง

11. ครูอื่นอาจมองครูที่สอนแบบพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ว่า “อยากทำเด่นให้แก่ตนเอง”

12. ครูไม่อาจใช้สถานการณ์ยืดหยุ่นทางความคิด

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยความคิด 4 ลักษณะ หรือ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ โดย

ความคิดริเริ่ม เป็นความคิดแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ความคิดริเริ่มจึงเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดคล่องแคล่ว เป็นลักษณะของความคิดที่คิดได้รวดเร็ว ซึ่งจะช่วยให้ได้ปริมาณของความคิดมาก

ความคิดยืดหยุ่น เป็นลักษณะของความคิดที่คิดได้หลายแบบหลายประเภท ซึ่งจะช่วยให้ความคิดนั้นมีคุณภาพมากขึ้น

ความคิดละเอียดลออ เป็นการคิดในรายละเอียดต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ความคิดที่ออกมา มีความพิเศษ ละเอียดลออ และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถของบุคคลในการผสมผสานความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ปัญหา หรือคิดค้นสิ่งแปลกใหม่ด้วยวิธีการแปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบเดิม ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปของกระบวนการคิด หรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา หรืออาจอยู่ในรูปผลิตภัณฑ์

กระบวนการคิดสร้างสรรค์เป็นพฤติกรรมความคิดของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 5 ขั้น คือ ขั้นสำรวจข้อมูล ขั้นค้นพบปัญหา ขั้นตั้งสมมติฐานหรือเกิดจินตนาการ ขั้นยอมรับผลจากการค้นพบและขั้นนำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป

บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์มักมีลักษณะ และการแสดงออกที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น เช่น ชอบคิดสิ่งแปลกใหม่แตกต่างจากผู้อื่น ชอบสิ่งที่ท้าทายความสามารถ มีสมาธิสูง ทำงานเพื่อความสุขความพอใจของตนเองมากกว่าผลตอบแทนอื่นๆ มีจินตนาการกว้างไกล กล้าแสดงออก มีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ดี มีอารมณ์ขัน เป็นต้น

ผลผลิตสร้างสรรค์มีหลายระดับ ดังนั้นลักษณะผลงานสร้างสรรค์จึงไม่จำเป็นต้องถึงขั้นสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่มหัศจรรย์ก็ได้ เพียงผลผลิตนั้นเกิดจากการแสดงออกอย่างอิสระก็ถือว่าเป็นผลผลิตสร้างสรรค์ได้ในระดับหนึ่ง

หลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นเป้าหมายหลักที่ครู ผู้ปกครองพึงตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถส่งเสริมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงคือ การสอน การฝึกฝนอบรม และทางอ้อมคือการสร้างสภาพบรรยากาศและการจัดสิ่งแวดล้อมส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้

สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ ความไม่รู้ ความกลัว อคติ และขาดความกระตือรือร้น บรรยากาศที่เคร่งเครียดมากเกินไป ดังนั้น ครูจะต้องยอมรับและเข้าใจอุปสรรคเหล่านี้เสียก่อน เพื่อว่าจะได้เอาชนะและแนะนำให้เด็กเอาชนะอุปสรรคเหล่านี้ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้สูงขึ้นต่อไป

ตอนที่ 3 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษานาฏศิลป์ตามแนวของคาร์ล ออร์ฟ

3.1 ประวัติและการพัฒนาระบบ (Warner 1991 : 8-10)

คาร์ล ออร์ฟ (Carl Orff ค.ศ. 1895 – 1982) เกิดที่เมืองมิวนิค ประเทศเยอรมัน ในปี 1895 คาร์ล ออร์ฟเติบโตในครอบครัวที่สนับสนุนส่งเสริมด้านดนตรีและการละคร คาร์ล ออร์ฟเริ่มเรียนเปียโนกับมารดาตั้งแต่อายุเพียง 5 ขวบ บ่อยครั้งที่สมาชิกในครอบครัว และเพื่อนๆ มาเล่นดนตรีที่บ้านของคาร์ล ออร์ฟ เรียกการเล่นในลักษณะนี้ว่า Chamber Music ซึ่งเป็นที่แพร่หลายในเยอรมัน ในกลุ่มที่ไม่ใช่นักดนตรีอาชีพ แต่มีความสนใจทางด้านดนตรีเหมือนกัน

คาร์ล ออร์ฟสนใจในเรื่องของภาษา และบทกวี โดยได้รับการฝึกฝนทางด้านดนตรีที่ Akademic der Tonkunst ในมิวนิค ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คาร์ล ออร์ฟ พำนักอยู่ใน King of Bavaria ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการละครและดนตรี ในปี 1915 เมื่อคาร์ล ออร์ฟอายุได้ 20 ปี ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการเพลงของ Munich Kammerpiele ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของ Otto Falckenberg หนึ่งในผู้กำกับการแสดงที่ยิ่งใหญ่ในเวลานั้น หลายปีที่ได้ทำงานใน Kammerpiele มีอิทธิพลต่องานของคาร์ล ออร์ฟ ในเวลาต่อมาคาร์ล ออร์ฟได้เข้ารับราชการทหาร ในช่วงสองปีสุดท้ายของสงครามโลกครั้งที่ 2 และเมื่อคาร์ล ออร์ฟกลับมา คาร์ล ออร์ฟกลายเป็นคาร์ล ออร์ฟคนใหม่ในโลกที่แตกต่างจากเดิม

คาร์ล ออร์ฟเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับดนตรีศึกษาตั้งแต่หลังปี 1920 เมื่อ ดาลโครซ (Dalcroze) กำลังเสนอวิธีการสอนอันแปลกใหม่และเป็นที่ยอมรับของตนเอง คาร์ล ออร์ฟได้รับอิทธิพลจากดาลโครซและคาร์ล ออร์ฟยังช่วยให้ความคิดของดาลโครซเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา ดาล

โคธมีความคิดที่จะหลีกเลี่ยงจากระบบการสอนดนตรีแบบเก่า (Traditional Method) และระบบการสอนแบบโรงเรียนศิลปะ (Conservatory Style) ซึ่งทำกันมาช้านาน วิธีการของคาร์ล ออร์ฟคือการใช้ยิมนาสติกและการเต้นรำแบบโมเดิร์นแดนซ์สอนดนตรี คาร์ล ออร์ฟและดาลโคธร่วมกันทำโรงละคร โดยคาร์ล ออร์ฟทำงานที่โรงโอเปราที่ Mannheim และ Darmstadt

ในปี 1924 คาร์ล ออร์ฟร่วมมือกับกุนเธอร์ (Dorothee Guenther) เปิดโรงเรียนขึ้นที่ Guenterschule โดยมีจุดประสงค์ที่จะรวมการเรียนดนตรีเข้าด้วยกันกับการเรียนยิมนาสติกและเต้นรำ การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างการเคลื่อนไหวและดนตรีเป็นกุญแจสำคัญสู่ทัศนะของคาร์ล ออร์ฟเกี่ยวกับดนตรีศึกษา และในที่สุดกลายเป็นทฤษฎีการสอนของคาร์ล ออร์ฟที่เรียกว่าดนตรีเบื้องต้น (Elemental Music)

ในปี 1948 คาร์ล ออร์ฟได้ทบทวนแผนการศึกษาของตนเองใหม่ จากเดิมที่มุ่งหมายเพื่อฝึกครูพลเป็นเป้าหมายเพื่อเด็กจะได้เรียนดนตรีตามความจำเป็นและความสามารถ จัดรูปแบบดนตรีเบื้องต้นให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยใช้หลักสูตรทดลองสำหรับเด็กที่สถาบัน Mozarteum ใน Salzburg และต่อมา หลักสูตรของคาร์ล ออร์ฟ ได้กลายเป็นหลักสูตรของ Mozarteum อย่างเป็นทางการ โดยมี คีทแมน (Gunild Keetman) เป็นครูใหญ่ Salzburg กลายเป็นศูนย์กลางของการสอนตามแบบคาร์ล ออร์ฟ ผลสำเร็จของหลักสูตรทำให้วิธีการของคาร์ล ออร์ฟแพร่หลายไปยังประเทศอื่นๆ ปัจจุบัน สถาบันออร์ฟ (Orff Institute) ซึ่งตั้งขึ้นใน Salzburg เมื่อปี 1963 มีงานหลักในการจัดอบรมวิธีการสอนให้กับครูดนตรีจากส่วนต่างๆ ของโลก

3.2 ปรัชญาการศึกษาของคาร์ล ออร์ฟ

หัวใจของการสอนตามแนวคาร์ล ออร์ฟ เป็นการสอนดนตรีผ่านการลงมือกระทำ อย่างมีชีวิตชีวาและสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถแสดงได้เป็น

Schooling through working = Learning by doing

เด็กมีวิธีการสร้างสรรค์ดนตรีด้วยวิธีการของเขาเองก่อนที่จะได้รับการสอนทางด้านดนตรี ครูจึงต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจภาษาดนตรีของเด็ก รวมถึงวิธีการที่ใช้ภาษาดนตรีของเด็กเพื่อเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่กระบวนการสอนที่มีความหมายและประสบความสำเร็จ

การศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าการสร้างสรรค์ดนตรีของเด็กมีความคล้ายคลึงกับการสร้างสรรค์ดนตรีพื้นบ้าน คือมีลักษณะที่ประกอบด้วยจังหวะ และเป็นการเคลื่อนไหวอย่างมีทิศทาง ทั้งสองส่วนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แต่เป็นการผสมผสานระหว่างการเปล่งเสียง ลีลา ภาษา บทละคร บทอาชยาน บทกลอน หรือบทเพลง ซึ่งเหล่านี้คือเสียงและการเคลื่อนไหวที่มีจังหวะเป็นส่วนประกอบสำคัญไม่ใช่นามธรรม แต่เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ที่ได้รับ

ดนตรีที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่ดนตรีที่แต่งเอาไว้ล่วงหน้า แต่เป็นดนตรีที่ทุกคนมีส่วนร่วมกันอย่าง
สร้างสรรค์ (Ensemble Music)

สิ่งที่ทำให้การสอนแนวคาร์ล ออร์ฟ มีประสิทธิภาพ

1. ดนตรีของ คาร์ล ออร์ฟ มีพื้นฐานบนความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก โดยพยายาม
พัฒนาและเลือกสรรดนตรีที่เหมาะสมสำหรับเด็ก จากแนวคิดที่ว่าพัฒนาการของเด็กเริ่มจาก
แกนกลางของลำตัวแล้วขยายออกไปรอบนอก และจากพฤติกรรมต่างๆ ไปสู่พฤติกรรมที่
เฉพาะเจาะจง จึงพบว่า คาร์ล ออร์ฟ ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ โดยเน้นการใช้กล้ามเนื้อใหญ่
(Gross Motor) ก่อนที่จะใช้กล้ามเนื้อเล็ก การเคลื่อนไหวที่นำไปสู่จังหวะ จากจังหวะในร่างกาย
ไปสู่จังหวะของเครื่องดนตรี จากเครื่องเคาะที่ไม่มีระดับเสียงไปสู่เครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงมากขึ้น
และในที่สุดก็นำไปสู่ระนาดเหล็ก ขลุ่ยรีคอร์เดอร์ซึ่งจะต้องใช้การควบคุมกล้ามเนื้อที่ละเอียดอ่อน
มากขึ้น

2. ดนตรีของคาร์ล ออร์ฟ กระตุ้นให้เด็กได้แสดงระดับของความรู้สึกของตนเองออกมา
ชีวิตในปัจจุบันของเด็กที่ถูกบังคับให้อยู่ในกรอบได้แย่งชิงพลังความรู้สึกของเด็กไป ความเครียด
ทางอารมณ์ของเด็กได้แผ่ขยายลงไปสู่กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ เด็กเรียนรู้ว่าพวกเขาไม่สามารถ
สนองตอบต่อสิ่งเร้าต่างๆ ได้ดี อาทิ แสง และเสียง ความเครียดในตัวเด็กส่งผลกระทบต่อระบบประสาทที่
ควบคุมการประสานสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของเด็ก ทั้งเมื่ออยู่ที่โรงเรียนและที่บ้าน
นอกจากนั้นความเครียดยังทำให้ความไวต่อความรู้สึกต่างๆ ของเด็กลดลงด้วย รวมทั้งได้เบียดบัง
เอาความมีชีวิตชีวาของเด็กไป

3. เด็กไม่ได้พัฒนาความสามารถทางดนตรีโดยธรรมชาติ หากแต่ด้วยการสั่งสม
ประสบการณ์ เป็นที่ยอมรับว่าพันธุกรรมเป็นตัวกำหนดความสามารถของเด็ก แต่ประสบการณ์
โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ในวัยเด็กจะช่วยให้ความสามารถนั้นมีความเจริญงอกงามเต็ม
ศักยภาพ เด็กจำเป็นจะต้องได้รับประสบการณ์ทางด้านดนตรี ซึ่งความรู้สึกของเขาสามารถที่จะ
ซึมซับ และกักเก็บไว้ภายในเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในอนาคต เหมือนโปรแกรมหนึ่งในคอมพิวเตอร์
ทักษะการเคลื่อนไหวที่จำเป็นสำหรับการสร้างสรรค์ทางดนตรีจะมีความสละสลวยไม่เฉพาะใน
ความรู้สึกเท่านั้น แต่โดยผ่านการกระทำ คาร์ล ออร์ฟพยายามที่จะให้เด็กได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์
เหล่านี้ ให้ได้รับทักษะทางดนตรีที่ถูกต้องเพื่อช่วยนำทางให้พบกับความสำเร็จของการพัฒนาการ
เคลื่อนไหว

4. การฝึกฝนตั้งแต่วัยเด็กเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาทางด้านดนตรี ผู้เชี่ยวชาญ
ทางด้านดนตรีได้ลงความเห็นว่าความละเอียดอ่อนของการได้ยิน รวมถึงประสบการณ์การรับรู้ด้าน

ดนตรียังไม่พัฒนาดีพอ เพราะการพัฒนาการได้ยินยังไม่สมบูรณ์และยังไม่ประสานสัมพันธ์กับ กลไกต่างๆ ในสมอง การสอนดนตรีของ คาร์ล ออร์ฟ ได้ถูกออกแบบมาสำหรับเด็กเล็กโดยเฉพาะ เนื่องจากเด็กเล็กสามารถเข้าใจภาษาท่าทางได้ดีก่อนการพัฒนาทักษะทางภาษาพูด ฉะนั้นการสอนก็จะเน้นภาษาท่าทางแทนภาษาพูด ซึ่งเหมาะกับเด็กเล็กมากกว่า

5. สำหรับพัฒนาการของเด็ก “ความคิด” มาทีหลัง “ประสบการณ์” เด็กเล็กควรได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำ และมีปฏิสัมพันธ์กับวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ คาร์ล ออร์ฟ จะเน้นกระบวนการที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติ เมื่อทักษะการเคลื่อนไหวได้รับการพัฒนา และเด็กได้รับการส่งเสริมสนับสนุน เด็กจะได้รับรู้ถึงความรู้สึกของสิ่งที่เขาได้ลงมือกระทำ ภาพที่อยู่ในใจรวมถึงข้อมูลต่างๆ ที่อยู่ภายในตัวเขาจะถูกสะสมไว้และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในเวลาต่อมา

6. ในเด็กเล็กที่พัฒนาการทางการได้ยินยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ การมองเห็นจะเป็นจุดเด่น และควบคุมการรับรู้ของร่างกาย เพราะฉะนั้นในเด็กเล็ก การเห็นจึงทำได้ดีกว่าการได้ยิน ถ้าเด็กไม่ได้รับการเลี้ยงดูที่เอาใจใส่ในด้านของการได้ยิน ความสามารถทางการได้ยินจะไม่ได้รับการพัฒนา และเมื่อเด็กยิ่งโตขึ้น การพัฒนาในส่วนนี้จะลดลงอย่างมาก คาร์ล ออร์ฟ จึงให้ความสำคัญกับการฟังและการเลียนแบบเสียงจากการเล่นเครื่องดนตรี เด็กจะได้รับประสบการณ์จากเสียงที่เป็นระบบ โดยเริ่มจากเสียงที่ง่ายจากโน้ต โด เร มี ซอล ลา เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเรียนรู้เสียงที่สลับซับซ้อนมากขึ้น

หลักการของคาร์ล ออร์ฟ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์ 2544 : 107 -111)

หลักการของคาร์ล ออร์ฟ เน้นที่กระบวนการ ผู้เรียนมีโอกาสในการทดลองสำรวจเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรีซึ่งสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหว และได้รับประสบการณ์ตรงจากการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาที่ผู้เรียนได้รับในชั้นแรกจึงง่าย ธรรมดาที่สุด และค่อยๆ ลึกซึ้งไปเรื่อยๆ จนถึงขั้นที่ผู้เรียนสัมผัสกับสุนทรียรสของดนตรี กระบวนการที่ใช้เสมอคือ การที่ผู้เรียนสัมผัสดนตรี และถ่ายทอดเป็นการเคลื่อนไหว ในขั้นที่ 3 การเคลื่อนไหวเป็นไปในรูปของการสร้างสรรค์ และมาจบลงที่การสร้างสรรค์ทางดนตรีซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ทางดนตรีที่ผู้เรียนแต่ละคนมีอยู่และได้รับจากกระบวนการเรียนการสอน

ในการเรียนการสอน ผู้เรียนจะสำรวจทดลองเรื่องดังต่อไปนี้

1. การสำรวจเกี่ยวกับพื้นที่รอบตัว ผู้เรียนจะได้รับคำแนะนำให้ลองเคลื่อนไหวในลักษณะต่างๆ เพื่อเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับองค์ประกอบของดนตรี เช่น การเคลื่อนไหวที่แสดงถึงความหนัก เบา สูง ต่ำ ใน นอก เป็นต้น หลักในการสำรวจทดลองเกี่ยวกับพื้นที่รอบๆ เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวใน 3 ลักษณะ คือ

- 1.1 การเคลื่อนไหวภายนอก ได้แก่ การเดิน การวิ่ง การคลาน เป็นต้น
- 1.2 การเคลื่อนไหวภายใน ได้แก่ การเต้นของหัวใจ การหายใจ เป็นต้น
- 1.3 ความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหวภายนอกและภายใน ได้แก่ การหายใจเข้าออกให้สัมพันธ์กับการวิ่ง การเดิน เป็นต้น

2. การสำรวจเกี่ยวกับเสียง ได้แก่ การรับรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องของเสียงในสิ่งแวดล้อมใกล้ๆ ตัวผู้เรียน เช่น เสียงคุยกันของคน เสียงลากเก้าอี้ เสียงรถวิ่ง เสียงนกร้อง เป็นต้น และนำมาสู่คุณภาพของเสียง เช่น เสียงเบา เสียงดัง เสียงที่เกิดจากการตี เสียงที่เกิดจากการเป่า เป็นต้น ซึ่งในที่สุดผู้เรียนจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับเสียงดนตรี เสียงของมนุษย์ เป็นเสียงอีกประเภทหนึ่งที่ผู้เรียนทดลองใช้ในการทำเป็นเสียงดนตรี และในที่สุดจะนำไปสู่การร้องเพลง

3. การสำรวจเกี่ยวกับรูปลักษณะ ได้แก่ การใช้การเคลื่อนไหวเพื่อแสดงถึงรูปแบบของดนตรี ควบคู่ไปกับการสำรวจพื้นที่รอบตัว และการสำรวจเกี่ยวกับเสียง ผู้เรียนทดลองเคลื่อนไหวเพื่อแสดงถึงรูปลักษณะของดนตรี เช่น ประโยคของเพลง รูปแบบของเพลง ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์และเรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบของดนตรี โดยใช้การเคลื่อนไหวซึ่งมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องเสียงด้วย

4. การเลียนแบบสู่การสร้างสรรค์ ผู้เรียนจะใช้กระบวนการเริ่มต้นจากการสังเกต การเลียนแบบ การเริ่มทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง และทำที่สุดคือ การสร้างสรรค์ ในระยะเริ่มต้น ผู้สอนเป็นตัวแบบ เพื่อให้นักเรียนดูและลองปฏิบัติตาม จากนั้นลองให้นักเรียนคิดสร้างสรรค์ขึ้นมาเองโดยใช้รูปแบบที่ได้เห็นและทดลองปฏิบัติเป็นพื้นฐาน

5. การปฏิบัติเดี่ยวสู่การผสมวง ผู้เรียนแต่ละคนเริ่มสำรวจทดลองเพื่อเรียนรู้และเกิดประสบการณ์แก่ตนเองในระยะแรก ต่อมาผู้เรียนรวมกันเป็นวงเพื่อปฏิบัติกิจกรรม ตลอดจนร่วมกันคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทั้งการแสดงเดี่ยวและการแสดงรวมวง ซึ่งทั้งสองลักษณะมีความสำคัญเท่าเทียมกันในการดนตรี

6. การอ่านออกเขียนได้ เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของคาร์ล ออร์ฟ แต่มิได้กำหนดแน่ชัดว่า เมื่อใดควรให้ผู้เรียนอ่านหรือเขียนได้ ขึ้นอยู่กับผู้สอนเห็นควรว่าเมื่อใดควรเริ่มแนะนำให้นักเรียนอ่านและเขียนโน้ตดนตรี หลังจากที่มีประสบการณ์ในเรื่องการเคลื่อนไหว การเล่นดนตรี และมีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรีแล้ว

สรุปได้ว่าการสอนดนตรีของคาร์ล ออร์ฟ เป็นการสอนดนตรีผ่านการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยอิงพัฒนาการเด็กเป็นสำคัญ

3.3 ระบบการสอนดนตรีตามแนวคาร์ล ออร์ฟ (รัชชัชย นาควงษ์ 2542 : 1 – 4)

คาร์ล ออร์ฟ (Carl Orff ค.ศ. 1895 – 1982) วางรากฐานการสอนดนตรีของเขาว่า ดนตรี (Music) การเคลื่อนไหว (Movement) และการพูด (Speech) เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ ทั้งสามสิ่งรวมกันเป็น เอกภาพ (Unity) ซึ่งคาร์ล ออร์ฟ เรียกว่า ดนตรีเบื้องต้น (Elemental Music) โดยหมายถึงการแสดงออกทางดนตรีของบุคคลที่เป็นไปโดยธรรมชาติ ฉะนั้นการศึกษาดนตรีควรเริ่มด้วยความรู้ที่ง่าย ๆ จากเพลงที่ง่าย ๆ แล้ววางแผนการศึกษาอย่างเป็นขั้น ๆ ต่อเนื่องกัน โดยเริ่มต้นใช้กับเด็กวัยต้น ๆ (Early Childhood) และควรใช้ประสบการณ์ของตัวเองเป็นอุปกรณ์การสอนดนตรี เช่น ใช้ชื่อของเด็ก คำง่าย ๆ ที่คุ้นเคย บทร้องเล่นต่างๆ เด็กเรียกชื่อของเขาเองหรือของเพื่อนเป็นจังหวะ เป็นทำนองและต่อมาก็อ่านและเขียนจังหวะนั้นโดยใช้สัญลักษณ์แทนจังหวะ เด็กจะเรียนท่วงทำนอง (Melodic Intervals) และแบบแผนจังหวะ (Rhythmic Pattern) ด้วยการร้อง ท่อง เคลื่อนไหว และบรรเลงเครื่องดนตรีตั้งแต่คาบแรกของการเรียน ด้วยการใช้นาฬิกาทำนองเพลงสั้น ๆ (Simple Motive) ท่องซ้ำ ๆ แต่งเนื้อเพลงใหม่จากทำนองเพลงเดิม หรือแต่งทำนองเพลงใหม่จากเนื้อร้องเดิม บทเรียนของเด็กจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เขารู้จักซึ่งจะช่วยให้เขาปฏิบัติได้ และสามารถพัฒนาให้เป็นทำนองหรือจังหวะอื่นๆ ที่เขาพอใจได้ คาร์ล ออร์ฟมีความคิดว่า จังหวะเป็นส่วนประกอบหลักที่สำคัญที่สุดของดนตรี (Rhythm is strongest of the elements of music) การแสดงออกทางดนตรีของมนุษย์ที่เป็นธรรมชาติที่สุดและสามัญที่สุด คือ การใช้จังหวะ ดังนั้นจุดเริ่มต้นของการศึกษาดนตรีจึงควรเริ่มต้นด้วยจังหวะ เนื่องจากจังหวะเป็นส่วนประกอบสำคัญที่อยู่ในคำพูด ในการเคลื่อนไหว และในดนตรี จากความเชื่อที่ว่าจังหวะเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นยิ่งของดนตรี นำไปสู่การพัฒนาการสร้างเครื่องดนตรีชนิดพิเศษ ได้แก่ ระนาด คาร์ล ออร์ฟ เห็นด้วยกับดาลโครซ (Jaques – Dalcroze 1865 – 1950) ที่ว่า การเรียนเปียโน ไวโอลิน หรือเครื่องดนตรีระดับมาตรฐานอื่น ๆ ควรจะมาหลังพัฒนาการของทักษะพื้นฐานที่จำเป็น ซึ่งได้แก่ การฟัง การจดจำขั้นพื้นฐานของทำนองเพลง และการจดจำและปฏิบัติตามแบบแผนของจังหวะ (Rhythmic Pattern)

ในระบบการสอนของคาร์ล ออร์ฟ การสร้างสรรค์ (Creativity) ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด หลักสูตรของคาร์ล ออร์ฟเปิดโอกาสให้มีการสร้างสรรค์แบบต่อเนื่องหลายแบบ เด็กจะสำรวจเสียงของคำพูด ทำนองเพลง และเสียงเครื่องดนตรี เลือกแบบแผนของจังหวะและทำนองจากตัวอย่างหรือแต่งขึ้นเอง และใช้ประดิษฐ์ดนตรีประกอบ (Accompaniment Figures) บทขึ้นต้น (Introduction) และบทจบ (Coda) หรือบางทีเด็กอาจแต่งทั้งเพลงเลยก็ได้ กิจกรรมขั้นต้นเหมือนกับการเล่นเกมประกอบดนตรี ครูจะต้องช่วยนักเรียนในการจดโน้ต (Notate) ที่เด็กคิดแต่ง

ขึ้น วิจัยและช่วยปรับปรุงเพลงนั้น พยายามสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและสไตล์ของเพลง (Music Form and Style) ให้กับเด็กขณะเด็กกำลังมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักผ่อนปรน และมีใจกว้างที่จะยอมรับความคิดใหม่ๆ และครูต้องสามารถที่จะสนับสนุนลักษณะที่มีอยู่ในระบบและในตัวครูเหล่านี้ให้พอกพูนในตัวนักเรียน

คาร์ล ออร์ฟ (Orff 1966 : 386) กล่าวว่า คนทั้งหลายที่ติดกับรูปแบบและความเชื่อจะสามารถหาความเพลิดเพลินได้น้อยนิด แต่ผู้ที่เป็นศิลปินและเป็นนักสร้างสรรค์ (Improvisors) โดยธรรมชาติจะหาความเพลิดเพลินได้มากกว่า ทุกกระยะของกิจกรรมดนตรีแนวคาร์ล ออร์ฟ เชื้ออำนาจสิ่งเร้าที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาความเป็นอิสระเสมอ ดังนั้นหลักการของคาร์ล ออร์ฟ โดยตัวมันเองจึงไม่มีวินัยหรือหยุดนิ่ง แต่จะพัฒนา เติบโตและไหลอยู่เสมอ ...แต่การพัฒนาไปในทิศทางที่ผิดก็เป็นอันตรายอย่างที่สุด ดังนั้น การพัฒนาอย่างเป็นอิสระจะเป็นไปได้โดยที่เด็กจะต้องถูกฝึกจากผู้เชี่ยวชาญที่รู้จักคุ้นเคยกับสไตล์ของคาร์ล ออร์ฟ และรู้จักโอกาสเหมาะสมที่จะใช้ด้วย

ดนตรีเบื้องต้นตั้งอยู่บนรากฐานของการปฏิบัติการสื่อสารในเด็ก (Communicative Performance) และเน้นความเป็นตัวของตัวเองอย่างมาก อุปกรณ์เพลงต่างๆ ได้มาจากความคิดของเด็กเอง โดยมีบทเพลงของคาร์ล ออร์ฟซึ่งมีรูปแบบของทำนองและจังหวะที่ถูกออกแบบอย่างดีเป็นตัวอย่าง เพลงของเด็กจะเรียบง่าย ถูกกับจริตของเด็ก เป็นธรรมชาติ และมีการใช้ร่างกายประกอบเหมือนกับการเล่นของเด็ก การพูด การร้องเพลง การเคลื่อนไหวถูกหลอมรวมกันเหมือนกับการแสดงออกทางดนตรีโดยธรรมชาติ

เป้าหมายหลักของการสอนดนตรีแบบคาร์ล ออร์ฟ คือ การที่เด็กได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการแต่งทำนองหรือจังหวะขึ้นใหม่จากทำนองหรือจังหวะเดิมที่มีอยู่ (Improvisation)

ส่วนประกอบที่คาร์ล ออร์ฟใช้ในการแต่งเพลงสำหรับเด็ก คือ

1. Pentatonic Mode ได้แก่ โน้ต 5 ตัวที่มีความสัมพันธ์ของเสียงเปียโนเป็น โด เร มี ซอล ลา
2. Ostinato Patterns และ Burduns ได้แก่ แบบแผนของตัวโน้ตซ้ำๆ ที่เดินอยู่ตลอดทั้งเพลง ซึ่งคาร์ล ออร์ฟต้องการให้เด็กคิดขึ้นเอง
3. ใช้เพลงพื้นบ้านที่เด็กเคยชิน
4. สกัดทำนองเพลงสั้นๆ ออกจากเพลงแล้วใช้เป็นบทขึ้นต้น (Introduction)
5. บรรเลงเพลงด้วยระนาดซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่คิดขึ้นเอง

6. ชั้นคู่สามไมเนอร์ หรือ Descending minor third

7. กระสวนคำพูด ได้แก่ คำพูดที่นำมาเรียงเป็นท่อนสั้นๆ โดยเริ่มจากคำๆ เดียว แล้วขยายไปสู่กิจกรรมที่สลับซับซ้อนกว่า

3.4 กิจกรรมดนตรีตามแนวคาร์ล ออร์ฟ

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีแนวคาร์ล ออร์ฟ ครูสามารถประยุกต์วิธีการได้อย่างหลากหลายภายใต้แนวคิดหลักการที่คาร์ล ออร์ฟได้เสนอไว้ โดยควรคำนึงถึงเป้าหมายที่เด็กควรได้รับจากการเรียน (วิทยา ไล่ทอง 2545 : 114 – 115) ดังนี้

1. การทำงานและการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ในการเล่นดนตรีมีทั้งการเล่นเดี่ยวและเล่นเป็นกลุ่ม เด็กควรได้รับการฝึกฝนให้มีประสบการณ์และสำนึกของการทำงานเป็นหมู่คณะ รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รู้จักการฟังและการรอคอย กิจกรรมอาจจัดขึ้นในลักษณะของเกมและการละเล่นต่างๆ ซึ่งนอกจากเด็กจะได้เรียนรู้การทำงานเป็นและการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะแล้ว เด็กยังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและเกิดความสนิทสนมกันในกลุ่มด้วย

2. ความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบของดนตรี เด็กควรได้รับความรู้และความเข้าใจเนื้อหาสาระของดนตรีซึ่งถูกสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ เช่น การเรียนรู้เรื่องระดับเสียง ความดัง ความเบาของเสียง รูปแบบการประพันธ์ และคำศัพท์ต่างๆ เป็นต้น

3. เกิดความสุนทรีย์และซาบซึ้งกับดนตรีในเชิงศิลปะ เด็กควรเข้าใจและรับรู้ว่าดนตรีเป็นงานศิลปะที่มีความงามและความไพเราะ สามารถสื่ออารมณ์และความรู้สึกด้วยเสียงที่ถูกสร้างขึ้นด้วยความประณีต เด็กควรเล่นดนตรีด้วยความรู้สึกที่เข้าถึงความหมายและอารมณ์ของเพลง

4. ความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระ เด็กควรได้รับการฝึกฝนให้มีความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีอย่างอิสระ รู้จักคิดวิเคราะห์และถ่ายทอดความรู้สึกด้วยความเป็นตัวของตัวเอง เช่น การให้เด็กเล่นดนตรีโดยคิดจังหวะหรือทำนองขึ้นมาโดยทันทีทันใด (Improvisation) หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยให้เด็กเป็นผู้อำนวยเพลง ใช้ภาษาท่าทางสื่อสารให้เพื่อนเล่นดนตรีตามท่าทางต่างๆ ของตน

5. พัฒนาการทางทักษะดนตรี เด็กทุกคนควรมีพัฒนาการทางทักษะดนตรีเพิ่มขึ้นทั้งทางด้านการร้อง การเล่นเครื่องดนตรี และการเคลื่อนไหวหรือนาฏศิลป์

6. ความสามารถทางการแสดงออก การแสดงนับเป็นจุดสำคัญอีกอย่างหนึ่งของกิจกรรมดนตรีตามแนวคาร์ล ออร์ฟ การแสดงออกมิใช่เพียงหมายถึง การแสดงให้ผู้อื่นได้ดูเท่านั้น แต่ควรรวมถึงการที่เด็กได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้เกิดผลงานที่สมบูรณ์แบบและเป็นทีพอใจของตน ถึงแม้จะเป็นการแสดงในห้องเรียนก็ตาม

7. ความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตัวเอง เด็กควรมีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียน การที่เด็กทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและเกิดสัมฤทธิ์ผลจากงานที่เขาได้กระทำเอง จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน มีความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าของตัวเอง

กิจกรรมดนตรีตามแนวคาร์ล ออร์ฟ ประกอบด้วย

คำพูด (Speech)

คาร์ล ออร์ฟเน้นเรื่องการใช้คำพูด เพราะเขาเห็นว่า ธรรมชาติของเด็กนั้นจะมีพัฒนาการจากการใช้คำพูดไปสู่การเคลื่อนไหวตามจังหวะแล้วจึงไปสู่เพลง (Yaross 1982 :69) ขั้นตอนการสอนเพลงของคาร์ล ออร์ฟเริ่มจากการใช้คำพูด ตามด้วยการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายทำจังหวะ (Body Rhythms) ครูดนตรีทุกคนในระบบนี้จะต้องใช้เพลงกล่อมเด็ก คำพังเพย และบทร้องเล่นของเด็กๆ เขามาพัฒนาเป็นเพลง โดยเด็กจะช่วยกันแต่งเพลงโดยใช้จังหวะที่มีแทรกอยู่ในคำเหล่านั้น ครูจะแนะนำความรู้เกี่ยวกับจังหวะเพลง (Meter) จังหวะเน้น (Accent) และจังหวะยก (Anacrusis) จากกระสวนคำพูด (Speech Patterns หรือคำพูดที่เอามาเรียงเป็นท่อนสั้นๆ) แล้วต่อยอดความรู้เหล่านั้นลงในกิจกรรมอื่น (เช่น การเคลื่อนไหว การทำจังหวะด้วยร่างกาย) และการทำกระสวนคำพูดนั้นเป็นบทเพลง การใช้คำพูดเป็นสื่อการสอนดนตรี

นอกจากให้ความรู้เกี่ยวกับจังหวะแล้ว ยังให้ความรู้ทางดนตรีด้านอื่นๆ ที่สำคัญด้วย เช่น Phrasing, Dynamic Qualities, Staccato และ Legato เมื่อเด็กเริ่มมีความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของเพลง เขาก็พร้อมที่จะทำให้การเล่นคำพูดของเขามีรูปแบบต่างๆ และรู้จักการใช้ประโยชน์ของการซ้ำ (Repetition) และการให้สีสรรที่ทำให้เกิดความแตกต่าง (Contrast)

การร้องเพลง (Singing)

คำพูด (Speech) บทร้องเล่น (Chant) และเพลง (Song) เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การร้องเพลงจะมาทีหลังการพูด ดังนั้นทำนองเพลงจึงมาทีหลังจังหวะ เด็กจะท่องคำโดดๆ วลี หรือคำร้องเล่น ตบมือตามจังหวะของคำเหล่านั้น แล้วเคาะจังหวะเหล่านั้นลงบนระนาด เขาพบว่าเสียงของเขาเริ่มเปลี่ยนขึ้นลงในขณะที่เขาท่อง พร้อมกับเคาะระนาด ตรงนี้มีการถ่ายทอดจากคำพูดไปสู่การร้องเพลง

ประสบการณ์ร้องเพลงแรกสุด จะเหมือนกับการเล่น เช่น เด็กร้องเรียกชื่อเพื่อนกลับไปกลับมา หรือการร้องโต้ตอบกัน (Call and Response) ครูสามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับเด็กตรงจุดนี้ด้วยการใช้กิจกรรมร้องโต้ตอบในการสอนเพลง โดยครูร้องเพลงสั้นๆ วรรคหนึ่ง แล้วให้นักเรียนร้องตาม ครูจะสนับสนุนให้นักเรียนร้องโต้ตอบกัน แล้วครูคอยสังเกตเสียงโน้ตที่เด็กใช้ร้องโต้ตอบ จากนั้นให้เด็กถ่ายทอดเสียงโน้ตเหล่านี้ลงบนระนาดและเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสรรค์

บทเพลง การฝึกปฏิบัติในเรื่องการพูด การท่อง และการตบมือตามจังหวะของคำพูดจะเป็นเครื่องเตรียมตัวเด็กให้พร้อมที่จะผสมความรู้เรื่องจังหวะในคำพูดเข้ากับทำนองเพลงบนระนาด

การเคลื่อนไหว (Movement)

การเคลื่อนไหวตามแบบของคาร์ล ออร์ฟ เริ่มจาก การเคลื่อนไหวเบื้องต้น (Elemental Movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่ถูกปรุงแต่งขึ้นจากการเคลื่อนไหวที่เป็นธรรมชาติของเด็ก เด็กจะรู้สึกสนุกสนานกับการเคลื่อนไหวเหมือนกับว่าเขากำลังแต่งเพลงของเขาเองด้วยวิธีเขาถนัด การวิ่ง กระโดด ไถล หมุนตัว จะอยู่ในแผนการสอนดนตรีของคาร์ล ออร์ฟ กระบวนการสอนคงไว้ซึ่งอิสรภาพและความสนุกสนาน การเคลื่อนไหวด้วยการคิดแต่งท่าทางออกมาทันทีทันใด (Improvisation) จะทำให้เด็กรู้จักตัวเองดีขึ้น และช่วยให้เด็กแสดงความรู้สึกของตน

การเคลื่อนไหวตามแนวคาร์ล ออร์ฟ มีรากฐานมาจากแบบแผนการใช้ร่างกายฝึกจังหวะ โดยใช้การเคลื่อนไหวเป็นเครื่องแสดงออกถึงความรู้สึกทางดนตรีที่เขาได้ยิน เขาใช้เชือก ลูกบอล หรือวัตถุอื่นๆ ประกอบการเคลื่อนไหว จังหวะต่างๆ ความเร็ว-ช้า และความหนัก-เบา เด็กเรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหว เด็กมีโอกาสที่จะค้นสด (Improvise) ด้วยการเคลื่อนไหวที่ซับซ้อนเพื่อตอบสนองต่อดนตรีได้

การใช้ร่างกายทำจังหวะ (The Use of Body in Percussion)

จากประสบการณ์ดนตรีที่เริ่มต้นด้วยจังหวะของการพูดชื่อคน สัตว์ สิ่งของ ตลอดจนเรื่องราวต่างๆ หรือโคลงกลอนสำหรับเด็กๆ เพื่อให้ได้ความรู้สึกต่างๆ แล้ว จึงเริ่มการเคลื่อนไหวร่างกายซึ่งลักษณะการเคลื่อนไหวร่างกายที่ง่ายที่สุด ได้แก่ การตบมือ โดยจะให้ตบมือพร้อมกับพูดไปด้วย เสียงจากการตบมือมีลักษณะทั้งเสียงกลวงและเสียงแบน ซึ่งเกิดจากการวางรูปแบบมือและท่าทางการตบมือที่แตกต่างกัน เด็กจะต้องคอยสังเกตระดับเสียงหนัก-เบา (Dynamic Graditions) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งผ่านหรือการค่อย ๆ เปลี่ยนจากเบาไปหาดัง หรือดังไปหาเบา (Crescendo and Decrescendo)

นอกจากการตบมือแล้ว ยังมีการตีนิ้ว ตบตัก และย่าเท้า ซึ่งเมื่อมาทำรวมกันหรืออาจรวมกับการร้องและการพูดไปด้วย จะทำให้เด็กต้องใช้ความสามารถในการบังคับประสาทต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้สมาธิในการจำ และปฏิบัติตามได้ถูกต้อง การให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้บ่อยๆ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกในด้านจังหวะ ซึ่งทำให้การรับรู้ทางด้านดนตรีเป็นไปแบบมีคุณค่าทางคุณภาพ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ความซาบซึ้งในดนตรี

การคิดแต่งทำนองหรือท่าทางแบบทันทีทันใด (Improvisation)

จุดประสงค์เบื้องต้นของการศึกษาดนตรีตามทัศนะของคาร์ล ออร์ฟ คือ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก โดยเด็กจะสามารถแต่งเพลงของเขาเองควบคู่ไปกับการทำ

กิจกรรม ความคิดสร้างสรรค์จะอยู่ในรูปแบบของการด้นสด (Improvisation) โดยการใช้กิจกรรม การเคลื่อนไหว คำพูด การใช้ร่างกายทำจังหวะ การร้องเพลง การบรรเลงเครื่องดนตรีทั้งที่ทำ ทำนองได้และไม่ได้ เด็กจะสร้างบทเพลงขึ้นมาโดยมีแบบแผนของจังหวะและทำนอง (Rhythmic and Melodic Patterns) แบบแผนของดนตรีประกอบ (Accompaniment Patterns) บทขึ้นต้น และบทจบ เครื่องดนตรีของคาร์ล ออร์ฟช่วยให้การด้นสด (Improvisation) เป็นไปด้วยดี บทเพลงที่ คาร์ล ออร์ฟแต่งขึ้นก็เพื่อให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง เมื่อเด็กใช้เพลงเหล่านี้เป็นแบบ เด็กจะเลือกแนวทำนองหรือจังหวะ (Melodic or Rhythmic Motives) จากเพลงอื่นที่เด็กคุ้นเคย และนำมาใช้ในการสร้างดนตรีประกอบ บทขึ้นต้น บทจบ หรือใช้มันในการแปรทำนอง (Variation) เพื่อเป็นการสนับสนุนการสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคน

การสร้างสรรค์ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน (ณรุทธ์ สุททจิตต์ 2544 : 111) คือ

1. การสร้างสรรค์แบบเสรี ได้แก่ การให้ผู้เรียนคิดทำทาง หรือการทำจังหวะขึ้นมา ซึ่งเป็นงานเล็กๆ และเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็นสำคัญ
2. การสร้างสรรค์แบบทันที ได้แก่ การให้ผู้เรียนคิดหรือดัดแปลงสิ่งที่เพิ่งเรียนรู้ไปในทันที เพื่อให้ผู้เรียนช่วยกันคิดในขณะที่เรียนในชั้นเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมหรืองานเล็กๆ เช่นกัน
3. การสร้างสรรค์แบบใช้เวลา ได้แก่ การใช้เวลาแก่ผู้เรียน ซึ่งอาจเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลไปคิดสร้างสรรค์สิ่งหนึ่งสิ่งใด และนำมาเสนอในชั้นเรียนในเวลาต่อมา ผู้เรียนจะมีเวลาคิดใคร่ครวญมากขึ้น งานที่ทำให้จึงมีลักษณะซับซ้อนขึ้น
4. การสร้างสรรค์แบบสมบูรณ์ ได้แก่ การสร้างสรรค์ในลักษณะที่สาม แต่คำนึงถึงคุณภาพ เนื่องจากผู้เรียนมีประสบการณ์ในการเรียนมาถึงระดับที่สามารถประเมินค่าได้แล้ว ช่วยให้ผู้เรียนรับรู้ถึงส่วนละเอียดอ่อนทางดนตรีเมื่อนำมาเสนอในชั้นเรียน ทั้งผู้เรียนอื่นๆ และผู้สอน ช่วยติชม ทำให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ลึกซึ้งขึ้นเป็นสำคัญ

จากทฤษฎีและเอกสารดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนของคาร์ล ออร์ฟที่ผสมผสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างผสมกลมกลืนกัน ได้แก่ คำพูด การร้องเพลง ลีลาและการเคลื่อนไหว การใช้ร่างกายทำจังหวะตลอดจนการคิดแต่งทำนองหรือทำทางแบบทันทีทันใดนั้น จะทำให้เด็กเกิดพัฒนาการในด้านต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งคุณลักษณะนี้จะช่วยหล่อหลอมให้เด็กเป็นคนที่มีความสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะของนักเรียน ได้มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าไว้ในลักษณะที่แตกต่างกันซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

ศุภศิ ศิริสุนทร (2539 : 63-64) ศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะโดยใช้ดนตรีไทย และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะตามแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้นทั้ง 2 กลุ่ม โดยที่เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะโดยใช้ดนตรีไทย มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะตามแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล จึงกล่าวได้ว่ากิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

พิมพิกา คงรุ่งเรือง (2542 : 85) ได้ศึกษาลักษณะพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย อายุ 4-5 ปี ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวตามแกนแห่งการเรียนรู้ของไฮสโคป ผลการศึกษาพบว่า เด็กมีพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นตามระยะเวลา คือ ระยะเวลาที่ 1 เด็กไม่กล้าคิดทำทางด้วยตนเอง ระยะเวลาที่ 2 เด็กเริ่มคิดทำทางด้วยตนเอง ระยะเวลาที่ 3 เด็กแสดงออกด้วยท่าทางที่หลากหลาย กล้าที่จะอาสาสมัครเป็นผู้นำ ทำกิจกรรมเป็นคู่และเป็นกลุ่มได้อย่างมั่นใจ

ศิริรัตน์ ชูชีพ (2544 : 35) ได้ศึกษาพฤติกรรมชอบสังคมนของเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 5-6 ปี ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์พบว่า เด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ในแต่ละสัปดาห์ เมื่อเทียบกับก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ มีพฤติกรรมชอบสังคมนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะสามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น รวมทั้งสามารถสร้างพฤติกรรมชอบสังคมนได้

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ได้มีผู้สนใจศึกษาไว้ในลักษณะที่แตกต่างกันในระดับชั้นต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. งานวิจัยต่างประเทศ

ทอแรนซ์ (Torrance, อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2532 : 86) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย เกรด 1- เกรด 12 โดยใช้แบบสอบถามและการเดาคำตอบ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนตั้งแต่เกรด 7 ขึ้นไป จะมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นกระทั่งใกล้จบ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (เกรด 11- เกรด 12)

เกทซีลและแจ๊คสัน (Getzels and Jackson, อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2532 : 87) ได้ศึกษานักเรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์กับนักเรียนที่มีระดับสติปัญญาสูง พบว่า เด็กทั้ง 2 กลุ่ม มีลักษณะเหมือนกันและเก่งกว่านักเรียนอื่นในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่แตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้

เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการและความคิดเป็นของตนเองมากกว่าเด็กที่มีระดับสติปัญญาสูง

เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์มีความสนใจในสิ่งต่างๆ มากกว่า มีความมั่นคงทางอารมณ์มากกว่า และมีอารมณ์ขันมากกว่า เด็กที่มีระดับสติปัญญาสูง

เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ไม่ค่อยนึกถึงเป้าหมายของชีวิตมากนัก เด็กที่มีสติปัญญาสูง มีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะได้มาซึ่งความสำเร็จในชีวิตเมื่อเป็นผู้ใหญ่

เด็กที่มีสติปัญญาสูง นึกถึงเรื่องคะแนนการเรียน เรื่องสติปัญญา เรื่องมีพลังใจในการเรียนและเรื่องเป้าหมายของชีวิต สูงกว่า เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์

เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่แยแสว่าครูจะชอบตนหรือไม่ ตรงข้ามเด็กสติปัญญาสูง คิดอะไร ทำอะไร ก็อยากให้เป็นที่ยอมรับของครูเสมอ

2. งานวิจัยในประเทศ

วัชรีย์ เลี่ยนบรรจง (2539 : 104-106) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอน โดยใช้ชุดกิจกรรมแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ กับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดฝึกกิจกรรมแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์กับการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประพฤติ ศิลพิพัฒน์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์กับครูเป็นผู้สอนสร้างสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ด้านความคิดคล่องแคล่วทางวิทยาศาสตร์และความคิดยืดหยุ่นทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์กับครูเป็นผู้สอนสร้างสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความคิดริเริ่มทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กนิษฐา ชูพันธ์ (2541 : 52-54) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการสอนภาษาธรรมชาติ โดยใช้แกนนำในหน่วยการสอนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 5-6 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนอนุบาล หนูน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน 27 คน ผลการศึกษาพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการสอนภาษาธรรมชาติ โดยใช้แกนนำในหน่วยการสอนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทองเลิศ บุญเขต (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชัยสุนทร จังหวัดสระบุรี ปีการศึกษา 2541 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า 1นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดคล่องแคล่ว หลังการทดลองเพิ่มขึ้นกว่าระหว่างทดลอง และก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดยืดหยุ่น หลังการทดลองเพิ่มขึ้นกว่าระหว่างทดลอง และก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม หลังการทดลองเพิ่มขึ้นกว่าระหว่างทดลอง และก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 4นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ด้านความละเอียดลออ หลังการทดลองเพิ่มขึ้นกว่าระหว่างทดลอง และก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ 5นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ทุกด้าน หลังการทดลองเพิ่มขึ้นกว่าระหว่างทดลอง และก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ละมุล ชัชวาลย์ (2543 : 71-73) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยประกอบคำถามปลายเปิดที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย โดยศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนบ้านโนนป่าซาง จังหวัดเลย จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยประกอบคำถามปลายเปิดกับประกอบคำถามอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สายสุดา ตาบัง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้ศูนย์กิจกรรมศิลปะ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนบ้านपालาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 24 คน ผลการวิจัยพบว่า 1พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 2พัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์

ศิลปะเสรีสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดประสบการณ์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุทธิวรรณ ควรประดิษฐ์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยการจัดประสบการณ์แบบโครงการสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2544 จำนวน 43 คน ผลการวิจัยพบว่าความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สามารถสรุปได้ว่า ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้ได้ผลดีนั้น สามารถพัฒนาได้โดย วิธีการฝึกการใช้ทักษะกระบวนการสอน การจัดกิจกรรม เช่น เกม นิทาน การใช้ชุดฝึกกิจกรรม การใช้ศิลปะ การละเล่นพื้นบ้าน และคำถามปลายเปิด การสอนแบบโครงการ การให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียน ให้อิสระในการแสดงออกทางการเรียน การคิด และจินตนาการ การกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงออกและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ (Orff - Schulwerk)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสอนของคาร์ล ออร์ฟ ได้มีผู้สนใจศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. งานวิจัยต่างประเทศ

เจนเทท (Janet 2004 : 46-53) ได้ศึกษาพัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมดนตรีตามแนวคาร์ล ออร์ฟ ผลจากการวิจัยพบว่า การเล่นดนตรี การร้องเพลง และการเคลื่อนไหวมีส่วนทำให้พัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กสูงขึ้น ทั้งการอ่าน การเขียนและการพูด ดังนั้น การสอนดนตรี การร้องและการเคลื่อนไหวเป็นภาษาหนึ่งที่มีส่วนทำให้เด็กเข้าใจความหมายและสื่อสารออกมาด้วยภาษาได้ดีขึ้น

2. งานวิจัยในประเทศ

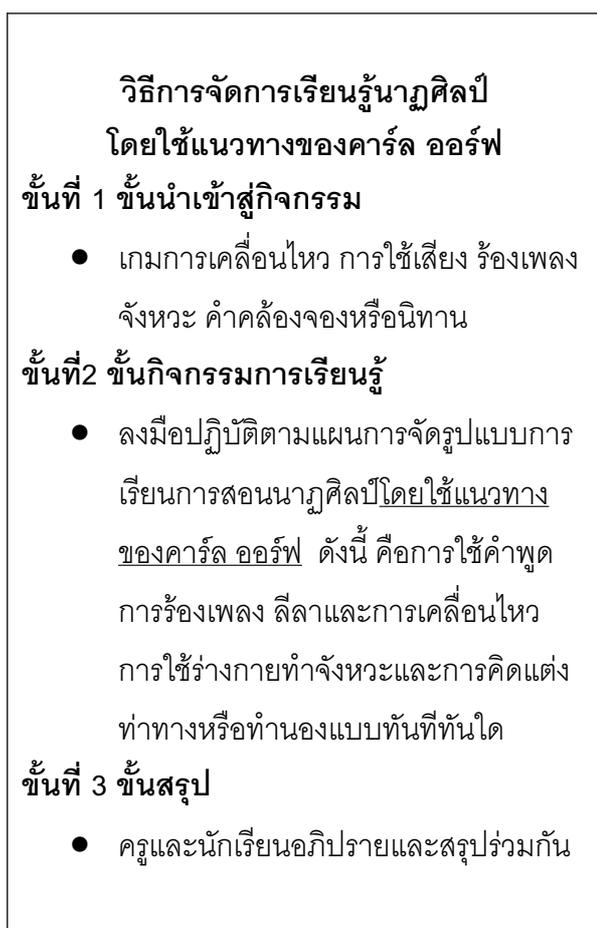
ต้องจิตต์ จิตดี (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมดนตรีตามแนวคาร์ล ออร์ฟ ผลจากการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมดนตรีตามแนวคาร์ล ออร์ฟ มีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านการรู้จักเวลา ด้านความอดทน อดกลั้น ด้านความเชื่อมั่นในตนเองและด้านความเป็นผู้นำ ผู้ตามสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่สูงขึ้นตลอดช่วงของการจัดกิจกรรม

สรุป

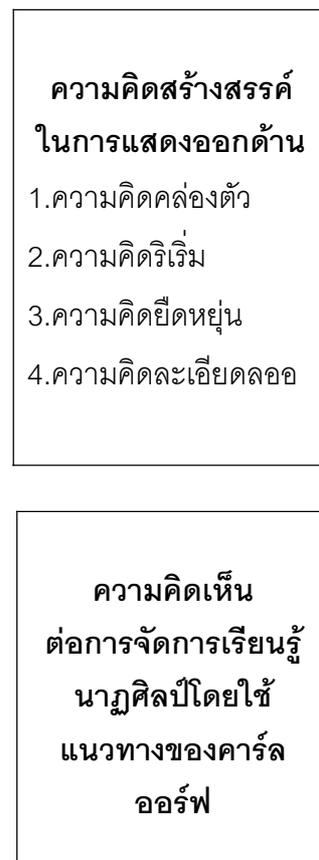
จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความหมายและความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ แบบการแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์ การศึกษานาฏศิลป์ตามแนวของคาร์ล ออร์ฟ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน จนสามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยสรุปเป็นกรอบแนวคิดดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) การวิจัยในครั้งนี้ มีรายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย ดังต่อไปนี้

ระเบียบวิธีการวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษา เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองและระยะเวลาในการทดลอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 4 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 20 คน รวมทั้งสิ้น 80 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 20 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปร 2 ประเภทคือ

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ วิธีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ 1.ความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงออก ตามทฤษฎีของทอแรนซ์ ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นและความคิดละเอียดลออ 2.ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ

3. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง

การศึกษากฎติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ในครั้งนี้ใช้เนื้อหาตามตามหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 1 สาระที่ 3 นาฏศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ใช้การวัดความคิดสร้างสรรค์ 4 ด้าน ตามเกณฑ์การวัดความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นและความคิดละเอียดลออ

ตารางที่ 6 หน่วยการเรียนรู้สาระวิชานาฏศิลป์

หน่วยการเรียนรู้	ครั้งที่ / เรื่อง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การฟังและการใช้ร่างกายกับจังหวะ	ครั้งที่ 1 เรียนรู้การใช้ร่างกาย ครั้งที่ 2 การใช้ร่างกายกับจังหวะ ครั้งที่ 3 การสร้างท่าทางกับจังหวะ ครั้งที่ 4 การปั้นหุ่นคน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ	ครั้งที่ 5 พื้นฐานการเคลื่อนไหวร่างกาย ครั้งที่ 6 การเคลื่อนไหวร่างกายเลียนแบบท่าทางของสัตว์ ครั้งที่ 7 เรียนรู้การใช้พื้นที่ ครั้งที่ 8 การเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระกับจังหวะ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การเคลื่อนไหวอย่างมีรูปแบบ	ครั้งที่ 9 ระดับของการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 10 ทิศทางของการเคลื่อนไหว ครั้งที่ 11-12 การเคลื่อนไหวกับอุปกรณ์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การแสดงท่าทางนาฏศิลป์เบื้องต้น	ครั้งที่ 13-14 นาฏยศัพท์ ครั้งที่ 15-16 การสร้างสรรค์ท่าทางประกอบเพลง

4.ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเวลาในการทดลองทั้งสิ้น 8 สัปดาห์ๆ ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ใช้ช่วงเวลาการเรียนการสอนชั่วโมงดนตรี - นาฏศิลป์ ตั้งแต่เวลา 12.30น. - 13.20น. วันพุธและวันพฤหัสบดีของทุกสัปดาห์ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551

ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research)

ขั้นตอนนี้เป็นการนิยามปัญหา โดยการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสอนของคาร์ล ออร์ฟ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสอนของคาร์ล ออร์ฟ แล้วจึงนำบทสัมภาษณ์ที่ได้ นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ประชากรในขั้นการสัมภาษณ์ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนของคาร์ล ออร์ฟ ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากสถาบันคาร์ล ออร์ฟในประเทศเยอรมันและสหรัฐอเมริกา มีประสบการณ์ในการสอนและศึกษาตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ จำนวน 3 คน ได้แก่ 1.อาจารย์กรทอง บุญประคอง ผู้อำนวยการโรงเรียนเพลินพัฒนา 2.อาจารย์ธิดา พิทักษ์สินสุข อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตพัฒนา และ 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิทยา ใต้ทอง อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

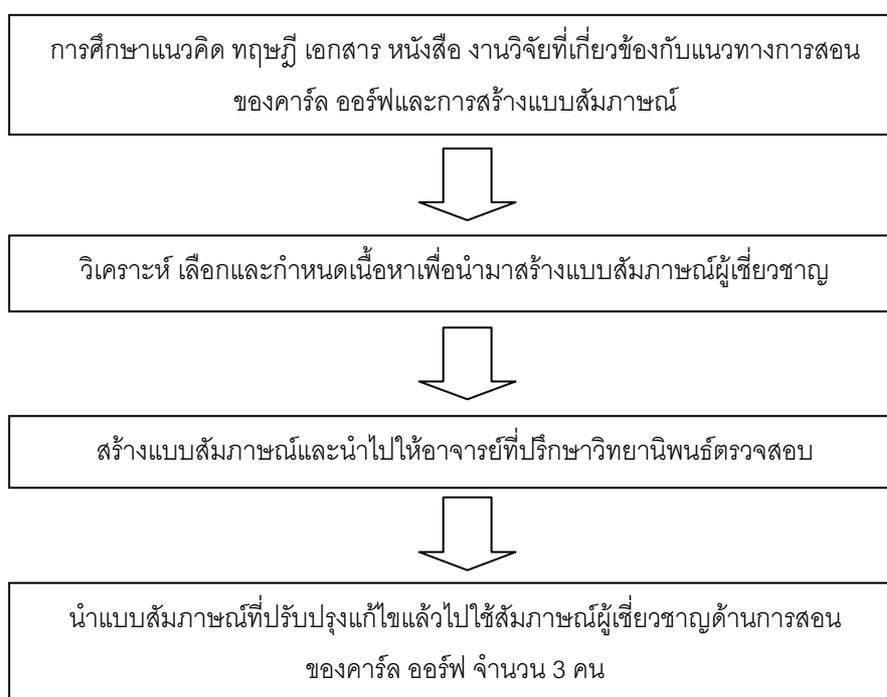
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.การสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสอนของคาร์ล ออร์ฟ มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการสอนของคาร์ล ออร์ฟ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนนาฏศิลป์แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ และการสร้างแบบสัมภาษณ์

- 1.2 วิเคราะห์ เลือกและกำหนดเนื้อหาเพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
- 1.3 สร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการสอนของคาร์ล ออร์ฟ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ เมื่อสร้างแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ
- 1.4 นำแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปใช้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนของคาร์ล ออร์ฟ จำนวน 3 คน
- สรุปขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสอนของคาร์ล ออร์ฟ ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ไปใช้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนของคาร์ล ออร์ฟ จำนวน 3 คน ได้แก่ 1.อาจารย์กรรองทอง บุญประคอง ผู้อำนวยการโรงเรียนเพลินพัฒนา 2.อาจารย์ธิดา พิทักษ์สินสุข อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตพัฒนา และ 3.ช่วยศาสตราจารย์วิทยา ใต้ทอง อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development)

ขั้นตอนที่ 2 เป็นขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ แบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์และแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 1

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ มีเนื้อหาเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทย และกระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ จำนวน 16 แผน แผนละ 50 นาที ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนนาฏศิลป์และแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

1.2 วิเคราะห์ เลือกและกำหนดเนื้อหาเพื่อนำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

1.3 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบก่อนนำไปให้อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ

1.4 เสนอแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ต่ออาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน คือ 1. ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ 1 คน 2. ผู้เชี่ยวชาญด้านความคิดสร้างสรรค์ 1 คน 3. ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ 1 คน 4. ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 2 คน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา คือ

เห็นว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์ ให้คะแนน +1

ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์ ให้คะแนน 0

เห็นว่าไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ ให้คะแนน -1

และคำนวณโดยใช้สูตร
$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าเฉลี่ยผลประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของ
แผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้คือ .50

1.5 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ตาม
คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ 1.ปรับการใช้ภาษาในการเขียนแนวคิดในแผนที่ 4 6 11 12 และ15
2.ปรับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจนมากขึ้นในทุกแผน 3.เพิ่มเติมหรือขยายความสาระการ
เรียนรู้ให้ชัดเจนในแผนที่ 2 และ4 4.ควรปรับปรุงการเขียนในแผนที่ 3 8 11 12 13 และ15 ให้แต่
ละกิจกรรมมีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น 5.ปรับปรุงการใช้ภาษาในการเขียนเพื่อการสื่อความให้ตรงจุด
และถ่ายทอดความเข้าใจในทุกแผน 6.ปรับปรุงด้านการประเมินให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เช่น
สังเกตพฤติกรรมใดควรระบุให้ชัดเจน เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของ
ผู้เชี่ยวชาญในทุกด้านอย่างครบถ้วน

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ที่ปรับปรุง
แก้ไขไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา
กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 20 คน ซึ่ง
ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ แต่มีพื้นฐานความรู้และสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกับกลุ่ม
ตัวอย่าง เพื่อหาค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ตามเกณฑ์ 70/70 และ 75/75 แล้วนำแผนการจัดการ
เรียนรู้ทางศิลปศึกษาโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเพื่อหาค่า
ประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ตามเกณฑ์ 75/75 ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

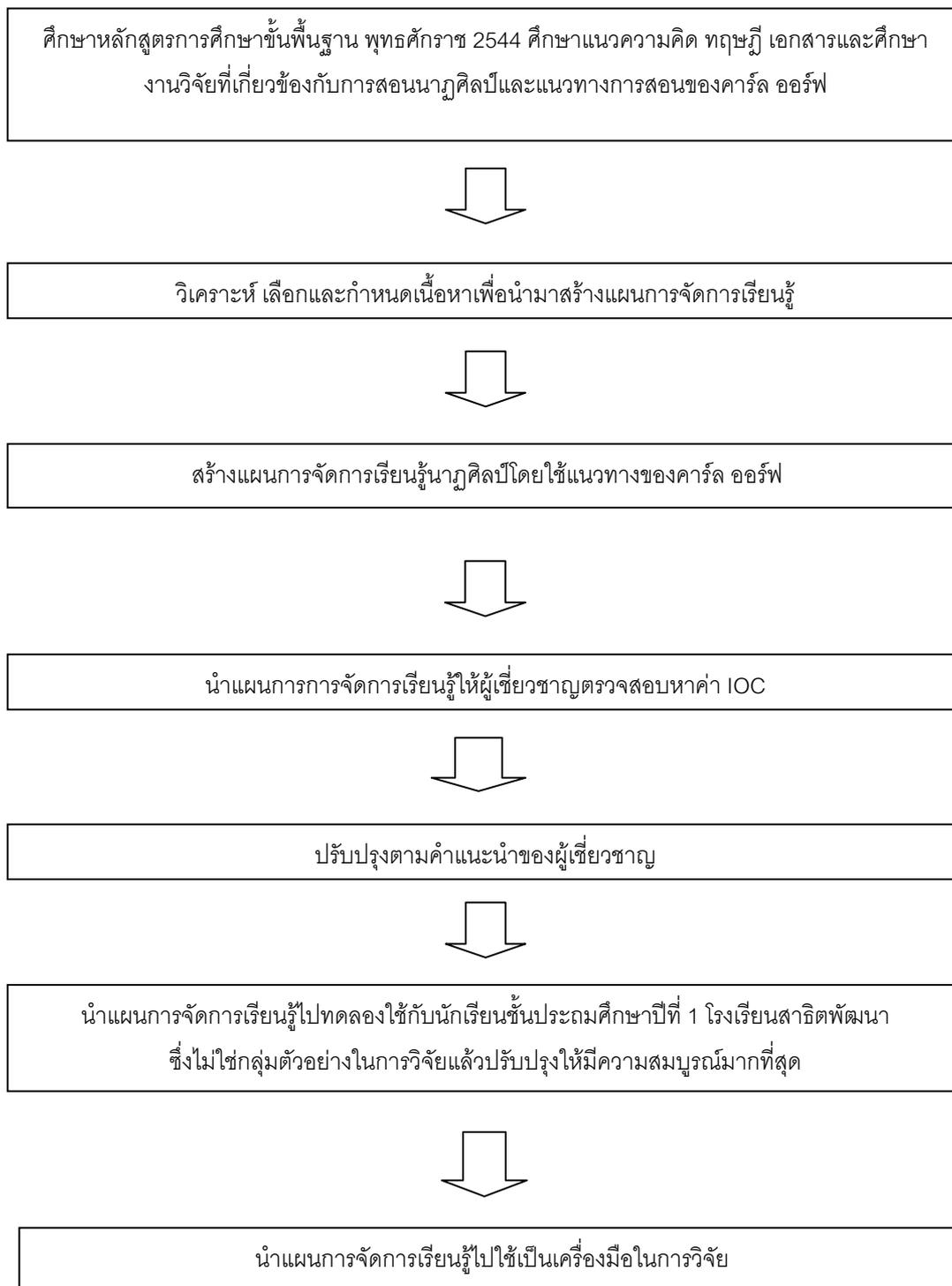
ขั้นตอนที่ 1 (One to One Tryout) (1:1) โดยทดลองกับนักเรียนที่มีระดับความรู้แตกต่างกัน คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 1 คน ซึ่งจากการจัดประสบการณ์แบบกลุ่มคละความสามารถ เพื่อใช้พิจารณาความเหมาะสมและความยากง่ายของเนื้อหา ความเหมาะสมของแบบสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ แล้วนำแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ มาคำนวณหาประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ได้ค่าเท่ากับ 71.25 / 73.75 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 70/70

ขั้นตอนที่ 2 (Small Group Tryout) (1:3) โดยทดลองกับนักเรียนที่มีระดับความรู้แตกต่างกัน คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 3 คน ซึ่งจากการจัดประสบการณ์แบบกลุ่มคละความสามารถ เพื่อใช้พิจารณาความเหมาะสมและความยากง่ายของเนื้อหา ความเหมาะสมของแบบสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ แล้วนำแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ มาคำนวณหาประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ได้ค่าเท่ากับ 85.62 / 87.50 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 75/75 แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากที่สุดก่อนนำไปใช้จริง

ตารางที่ 7 แสดงค่าประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ ขั้นตอนรายบุคคลและกลุ่มย่อย

ค่าประสิทธิภาพ	ประสิทธิภาพระหว่างเรียน (E_1)	ประสิทธิภาพหลังเรียน (E_2)
ขั้นรายบุคคล	71.25	73.75
ขั้นกลุ่มย่อย	85.62	87.50

สรุปขั้นตอนในการสร้างพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

2.แบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมระหว่างและหลังการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ โดยแบบสังเกตให้คะแนนตาม Rubric Score ที่กำหนดให้ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านความคิดริเริ่ม 2.ด้านความคิดคล่องแคล่ว 3.ด้านความคิดยืดหยุ่น 4.ด้านความคิดละเอียดลออ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความคิดสร้างสรรค์ ศึกษาวิธีการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์

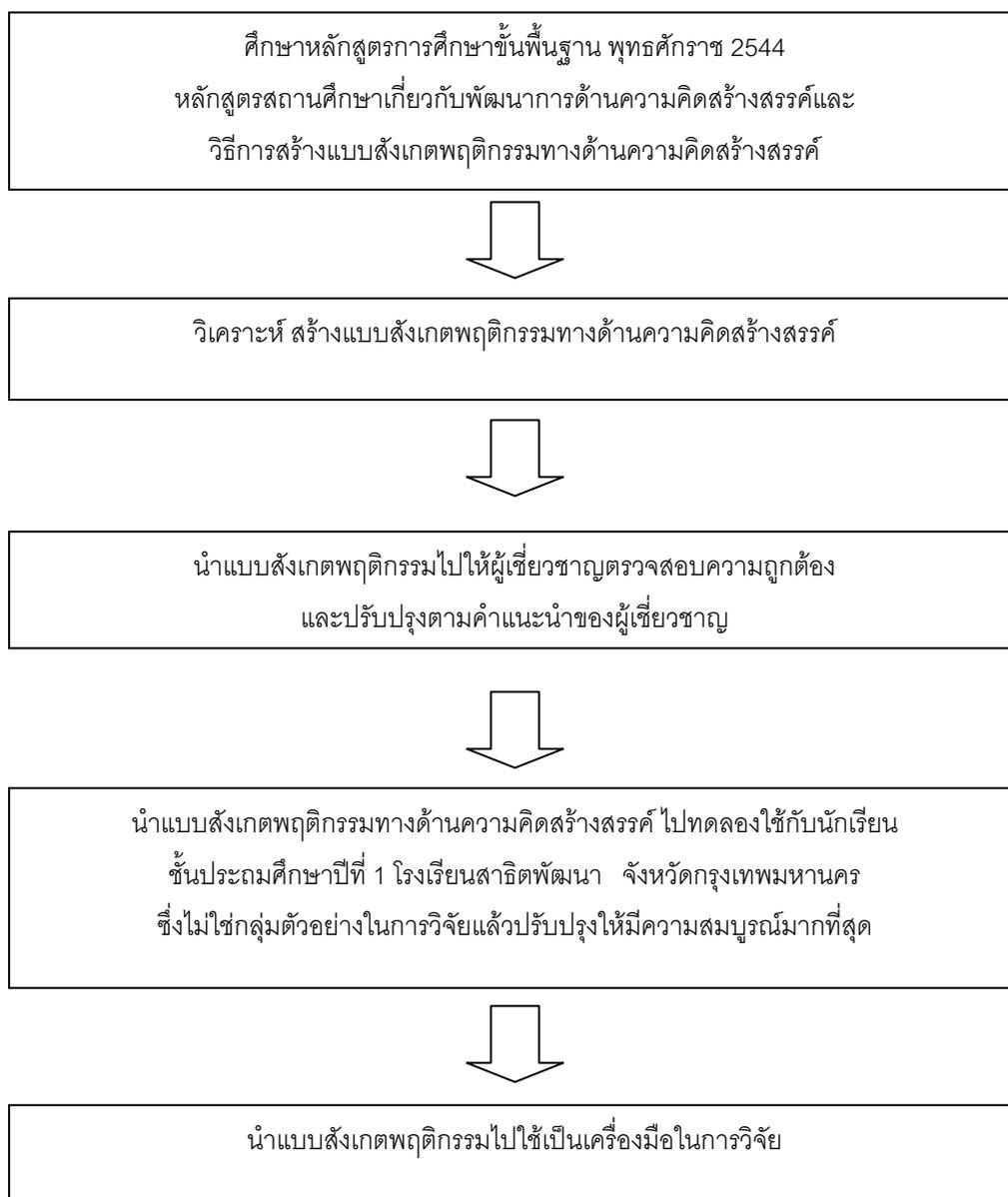
2.2 วิเคราะห์แล้วสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งปรับมาจากทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของทอเรนซ์และเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric) แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

2.3 เสนอแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน คือ 1. ผู้เชี่ยวชาญด้านความคิดสร้างสรรค์ 1 คน 2. ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ 1 คน 3. ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ 1 คน 4. ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 2 คน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้คือ .50

2.4 นำแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ตรวจสอบความสอดคล้องของการตัดสินใจระหว่างผู้วิจัยกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นครูสอนวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.86

2.5 นำแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ได้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน

สรุปขั้นตอนในการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 ขั้นตอนการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์

3. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟจำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นหลังการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ โดยแบบสอบถามให้คะแนนตามมาตราส่วนประเมินค่าที่กำหนดให้ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ชอบ เฉยๆ ไม่ชอบ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

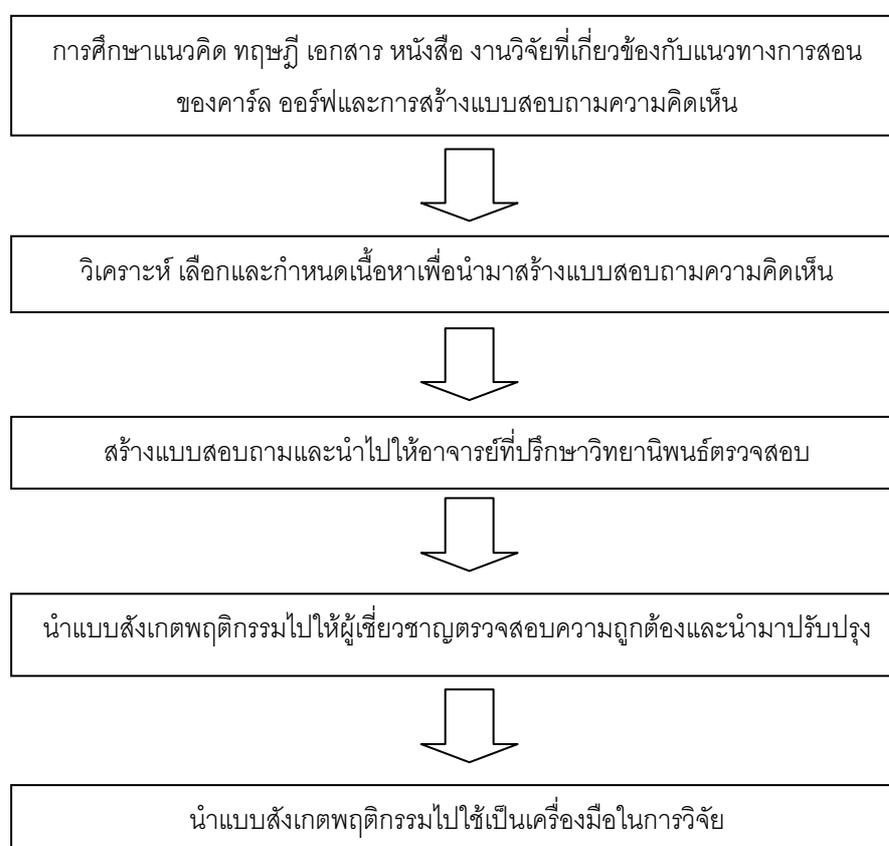
3.1 ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความคิดสร้างสรรค์ ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามทางด้านความคิดสร้างสรรค์

3.2 วิเคราะห์แล้วสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน นานาศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยนพนธ์ตรวจสอบ

3.3 เสนอแบบสอบถามความคิดเห็น ต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน คือ 1. ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ 1 คน 2. ผู้เชี่ยวชาญด้านความคิดสร้างสรรค์ 1 คน 3. ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ 1 คน 4. ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 2 คน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้คือ .50

3.4 นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ได้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน

สรุปขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้นานาศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ ดังแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย

1. การตรวจสอบประสิทธิภาพเครื่องมือ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ตรวจสอบและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ฐานปฏิบัติการโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ดำเนินการดังนี้

1.1.1 หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ฐานปฏิบัติการโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ (Index of Item Objective Congruence : IOC)

1.1.2 หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบ (One to One Tryout) เพื่อกำหนดค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ตามเกณฑ์ 70/70

1.1.3 หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบ (Small Group Tryout) เพื่อกำหนดค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ตามเกณฑ์ 75/75

การหาประสิทธิภาพของแผนการเรียนการสอน E_1 / E_2 โดยใช้สูตรดังนี้

$$E_1 = \frac{\sum X}{N} \times 100$$

E_1 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์

$\sum X$ หมายถึง คะแนนรวมในระหว่างการเรียนการสอน

A หมายถึง คะแนนเต็มในระหว่างการเรียนการสอน

N หมายถึง จำนวนผู้เรียน

$$E_2 = \frac{\sum F}{B} \times 100$$

E_2 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์

$\sum F$ หมายถึง คะแนนรวมของผลสัมฤทธิ์หลังเรียน

B หมายถึง คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียน

N หมายถึง จำนวนผู้เรียน

75 ตัวแรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละของคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จากการเรียนการสอนนาฏศิลป์ โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ โดยคิดเป็นค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 (E_1)

75 ตัวหลัง หมายถึง ค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละของคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ภายหลังจากที่เกิดจากการเรียนการสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ โดยคิดเป็นค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 (E_2)

1.2 ตรวจสอบแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ดำเนินการดังนี้

1.2.1 หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC)

1.2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์โดยตรวจสอบความสอดคล้องของการตัดสินใจระหว่างผู้วิจัยกับผู้เชี่ยวชาญ

1.3 ตรวจสอบแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ ดำเนินการดังนี้

1.3.1 หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ (Index of Item Objective Congruence : IOC)

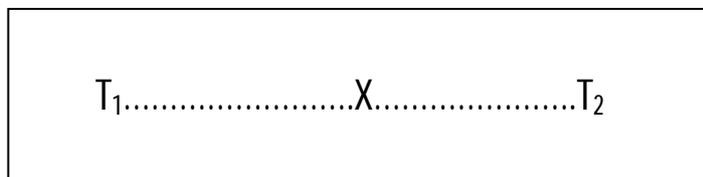
ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research)

ขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นตอนที่นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย และสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ตามรายการ ในแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ นำมาตรวจสอบความถูกต้อง และแปลผลวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลอง โดยอาศัยแบบการทดลองกลุ่มเดียวสอบก่อนและสอบหลัง (One Group Pretest Posttest Design) คือทำการสังเกตความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงออกของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง หลังจากนั้นจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ เป็นระยะเวลา 16 ครั้ง และทำ

การสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์หลังทำการทดลอง ซึ่งในการวิจัยผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการทดลองดังนี้

T_1 คือ การสังเกตความคิดสร้างสรรค์ก่อนการเรียนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

T_2 คือ การสังเกตความคิดสร้างสรรค์หลังการเรียนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

X คือ การดำเนินการสอนทางนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปตามลำดับและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สัปดาห์ละ 2 วัน เป็นเวลา 16 ครั้ง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.สังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) วัดความคิดสร้างสรรค์ เป็นเวลา 1 คาบ

2.ดำเนินการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างไว้ 16 แผน ซึ่งแต่ละแผนจะประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ แนวคิด สาระการเรียนรู้ คำถามประจำแผน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการ 3 ชั้น ได้แก่ 1.ชั้นนำเข้าสู่บทเรียนเกมการเคลื่อนไหว การใช้เสียง ร้องเพลง จังหวะ คำคล้องจองหรือนิทาน 2.ชั้นกิจกรรมการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติตามกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ ตามแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ และ 3.ชั้นสรุป ครูและนักเรียนอภิปรายและสรุปร่วมกัน

3. หลังเสร็จสิ้นการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยบันทึกการให้คะแนนวัดความคิดสร้างสรรค์ตามพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกภายหลังการสอนอีก 1 สัปดาห์ (Post - test) พร้อมกับให้นักเรียนทำแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ

ขั้นตอนที่ 2 นำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย

1. การทดสอบสมมติฐาน

1.1 ตรวจสอบและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ เพื่อคำนวณค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ตามเกณฑ์ 75/75 ที่ตั้งไว้

75 ตัวแรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละของคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จากการเรียนการสอนทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ โดยคิดเป็นค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 (E_1)

75 ตัวหลัง หมายถึง ค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละของคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ภายหลังจากการเรียนการสอนทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ โดยคิดเป็นค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 (E_2)

1.2 การวิเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์จากแบบสังเกตพฤติกรรม ทางด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้สถิติคือค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ก่อนการทดลองและหลังการทดลองที่จัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ วิเคราะห์ความแตกต่าง โดยใช้สถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test Dependent)

$$E_1 = \frac{\sum X}{A} \times 100$$

E_1 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

$\sum X$ หมายถึง คะแนนรวมในระหว่างการเรียนการสอน

A หมายถึง คะแนนเต็มในระหว่างการเรียนการสอน

N หมายถึง จำนวนผู้เรียน

$$E_2 = \frac{\sum F}{B} \times 100$$

- E_2 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
- $\sum F$ หมายถึง คะแนนรวมของผลลัพธ์หลังเรียน
- B หมายถึง คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียน
- N หมายถึง จำนวนผู้เรียน

75 ตัวแรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละของคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จากการเรียนการสอนนาฏศิลป์ โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ โดยคิดเป็นค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 (E_1)

75 ตัวหลัง หมายถึง ค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละของคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ภายหลังจากการเรียนการสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ โดยคิดเป็นค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 (E_2)

1.3 การวิเคราะห์ความคิดเห็นจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติคือค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ดังนี้

2.50 - 3.00	หมายถึง	ชอบ
1.50 - 2.49	หมายถึง	เฉยๆ
1.00 - 1.49	หมายถึง	ไม่ชอบ

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development)

เป็นขั้นตอนการประเมินและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ระหว่างการรายงานผลการวิจัยตามที่วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามที่คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ

ผู้วิจัยได้นำผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและการศึกษาค้นคว้าเอกสาร มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ร่วมปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ โดยประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้และแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้วยแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้และแบบประเมินแบบสังเกตพฤติกรรม ผลการพัฒนาปรากฏดังนี้

1.แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสอนของของคาร์ล ออร์ฟ ควรเป็นกิจกรรมการสอนดนตรีผ่านการลงมือกระทำอย่างมีชีวิตชีวาและสร้างสรรค์

2.หลักการของคาร์ล ออร์ฟ เน้นที่กระบวนการให้ผู้เรียนมีโอกาสในการทดลองสำรวจเกี่ยวกับองค์ประกอบของดนตรีซึ่งสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวและได้รับประสบการณ์ตรงจากการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการเรียนการสอน

3.ในระบบการสอนของคาร์ล ออร์ฟ การสร้างสรรค์(Creativity) ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

4. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ตั้งแต่ระดับเยาว์วัยโดยวิธีการสอนที่เน้นกระบวนการสอน การจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีอิสระในการแสดงออกทางการเรียน การคิด และจินตนาการ การกระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

5. การสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ มีความเหมาะสมและสามารถทำได้ ซึ่งจะช่วยให้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ทำให้บรรยากาศในการเรียนสนุกสนาน นักเรียนมีความสุขและกระตือรือร้นในการเรียนรู้ท่าทางต่างๆ ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับธรรมชาติของเด็ก ซึ่งหากผสมผสานกิจกรรมต่างๆ เข้าอย่างกลมกลืน ได้แก่ คำพูด การร้อง เพลง สีลา การเคลื่อนไหว การใช้ร่างกายทำจังหวะและการเล่นเครื่องดนตรี จะทำให้เด็กเกิดพัฒนาการในด้านต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความคิดสร้างสรรค์

6. ครูผู้สอนมีส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยครูผู้สอนต้องมีความเป็นกันเองและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เป็นผู้คิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ

7. ผู้เรียนเกิดความสุข สนุกสนาน รักที่จะเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น กล้าที่จะแสดงออก มีวินัยในตนเอง ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

หลังจากปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว จึงนำไปหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ ใช้วิธีการ E_1 / E_2 โดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้ นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ ที่ได้ไปทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนสาธิตพัฒนา ปรากฏผล ดังนี้

การทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เป็นเวลา 16 ครั้ง และสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนทุกสัปดาห์ เก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินความก้าวหน้าของทักษะทางด้านความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดละเอียดลออ ของเด็กแต่ละคนมาให้คะแนนทางด้านความคิดสร้างสรรค์ตามรายการที่กำหนด ผลการทดลองใช้พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 เท่ากับ 89.37 / 90.62

ตารางที่ 8 ค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทางนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ

ค่าประสิทธิภาพ	ประสิทธิภาพระหว่างเรียน (E_1)	ประสิทธิภาพหลังเรียน (E_2)
กลุ่มทดลอง	89.37	90.62

จากตารางที่ 8 ผลการศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทางนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 เท่ากับ 89.37/90.62 ซึ่งมีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ คือ 75/75 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 กำหนดไว้

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ทางนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ

การเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการเรียนการสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนสาธิตพัฒนา จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 20 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองด้วยตนเองตามแผนการเรียนการสอนทั้ง 16 แผน โดยปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันผ่านการเคลื่อนไหว เล่น เกม การร้องเพลง การฝึกจังหวะกับร่างกายและการแสดงท่าทางนาฏศิลป์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ จึงนำมาเปรียบเทียบผลคะแนนที่ได้ ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ก่อนการทดลอง (Pre-test) และหลังการทดลอง (Post-test) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

แบบทดลอง	$\bar{x}$	S.D.	t	p
ก่อนการทดลอง	3.55	1.57	-8.865**	.000
หลังการทดลอง	7.25	1.11		

** $p < .01$

จากตารางที่ 9 พบว่า ความคิดสร้างสรรค์หลังการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 กำหนดไว้ โดยค่าเฉลี่ยของความคิดสร้างสรรค์หลังการทดลอง ($\bar{x} = 7.25$, S.D. = 1.11) สูงกว่าก่อนการทดลอง ($\bar{x} = 3.55$, S.D. = 1.57)

ตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อ

แผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จำแนกรายข้อ ปรากฏดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์เพราะได้มีการแสดงออกเป็นของตัวเอง	2.95	0.22	ชอบ
2.นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์	2.90	0.30	ชอบ
3.นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่มีการเล่นดนตรี	2.90	0.44	ชอบ
4.นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่มีการร้องเพลง	2.90	0.30	ชอบ
5.นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่มีการเล่นละครและแสดงบทบาทสมมติ	2.85	0.36	ชอบ
6.นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่ให้นักเรียนทำตามครูบอก	2.85	0.36	ชอบ
7.นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่มีการเคลื่อนไหวร่างกายหลายรูปแบบตามจังหวะและเพลงต่างๆ	2.75	0.55	ชอบ
8.นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่ให้นักเรียนคิดสร้างสรรค์ท่าทางด้วยตนเอง	2.75	0.55	ชอบ
9.นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่ได้แสดงออกด้วยท่ารำไทย	2.70	0.57	ชอบ
10.นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่มีการนำเสนอต่อหน้าผู้อื่น	2.70	0.65	ชอบ
รวม	2.82	0.52	ชอบ

จากตารางที่ 10 โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อแผนการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับชอบ ($\bar{x} = 2.82$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าการประเมินผลทุกรายการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับชอบ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์เพราะได้มีการแสดงออกเป็นของตัวเอง ($\bar{x}=2.95$, S.D.=0.22) นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่มีการร้องเพลงและนักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่มีการเล่นดนตรี ($\bar{x}= 2.90$, S.D.=0.30) นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่มีการเล่นละครและแสดงบทบาทสมมติ นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่ให้นักเรียนทำท่าตามที่ครูบอก ($\bar{x}=2.85$, S.D.=0.36) นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่มีการเคลื่อนไหวร่างกายหลายรูปแบบตามจังหวะและเพลงต่างๆ นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่ให้นักเรียนคิดสร้างสรรค์ท่าทางด้วยตนเอง ($\bar{x}= 2.75$, S.D.=0.55) นักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่ได้แสดงออกด้วยท่ารำไทยและนักเรียนชอบการเรียนนาฏศิลป์ที่มีการนำเสนอต่อหน้าผู้อื่น ($\bar{x} = 2.70$, S.D. = 0.57)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนการศึกษา 4 ขั้นตอนคือ 1. การวิจัย (Research) เป็นการศึกษาข้อมูลเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนของคาร์ล ออร์ฟ เกี่ยวกับแนวทางการสอนของคาร์ล ออร์ฟ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การสอนนาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ และการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสอนของคาร์ล ออร์ฟ 2. การพัฒนา (Development) เป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ และแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ฉบับร่าง ตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้และแบบสังเกตพฤติกรรม โดยผู้เชี่ยวชาญ แล้วปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และแบบสังเกตพฤติกรรม 3. การวิจัย (Research) ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 20 คน เป็นเวลา 16 ครั้ง และสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ นำมาตรวจสอบความถูกต้อง และแปลผลวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ก่อนและหลังการทดลองโดยใช้สถิติทดสอบที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test Dependent) 4.การพัฒนา (Development) ประเมินและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ พบว่า ได้พัฒนาสาระสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ในวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ให้มีกิจกรรมที่เหมาะสมกับหลักการของคาร์ล ออร์ฟ เน้นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสในการทดลองสำรวจเกี่ยวกับองค์ประกอบของดนตรี ซึ่งสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวและได้รับประสบการณ์ตรงจากการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการเรียนการสอน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือครูผู้สอนต้องมีความเป็นกันเองและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เป็นผู้คิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ ผู้วิจัยจึงได้นำแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ ไปทดลองหาประสิทธิภาพ E_1 / E_2 พบว่า มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 89.37/90.62 สูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 กำหนดไว้

2. ผลคะแนนความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ พบว่า ความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 กำหนดไว้ โดยค่าเฉลี่ยของความคิดสร้างสรรค์หลังการทดลอง ($\bar{x} = 7.25$, S.D. = 1.11) สูงกว่าก่อนการทดลอง ($\bar{x} = 3.55$, S.D. = 1.57)

3. ผลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อแผนการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับชอบการเรียน ($\bar{x} = 2.82$, S.D. = 0.52)

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลจากข้อค้นพบของการวิจัย ดังนี้

1. ผลจากการพัฒนาเครื่องมือ ซึ่งประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ และแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ประสิทธิภาพ E_1 / E_2 มีค่าประสิทธิภาพ 89.37 / 90.62 สูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่ตั้งไว้ เนื่องจากผู้วิจัยทำการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ และแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ให้มีความชัดเจน สมบูรณ์ ผ่านขั้นตอนอย่างมีระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาเอกสาร เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์ การศึกษานาฏศิลป์ตามแนวทางคาร์ล ออร์ฟ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง

การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการสอนดนตรีตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ แล้วนำหลักการต่างๆ มาเป็นหลักเกณฑ์ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ ตลอดจนแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งได้รับการตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญด้านคาร์ล ออร์ฟ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านนาฏศิลป์ไทยและด้านการวัดและประเมินผลก่อนที่จะนำไปทดลองใช้แล้วปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะจนมีคุณภาพก่อนที่จะนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง ซึ่งชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2531 : 101-102) ได้กล่าวว่าเมื่อสร้างชุดการเรียนรู้เสร็จแล้วจำเป็นต้องนำไปทดสอบหาประสิทธิภาพเพื่อเป็นหลักประกันว่าชุดการเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ในจัดการเรียนรู้ อีกทั้งการที่เครื่องมือมีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพราะเครื่องมือมีการพัฒนาขึ้น มีการตรวจแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญทุกขั้นตอนและมีการทดสอบหาประสิทธิภาพทั้งรายบุคคล รายกลุ่มย่อยและมีผลการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือทั้ง 2 ครั้ง ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ทั้งสองขั้นตอน แสดงว่าเครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ทำให้เหมาะกับการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น รวมทั้งสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในชั้นเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิทยพันธ์ เวะศรีมา (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าแบบเรียนและคู่มือที่ครูพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 81.44/86.55 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากมีการพัฒนาประสิทธิภาพของเครื่องมือ ดังนั้น การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้และแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์จะต้องคำนึงเนื้อหาวิชา หลักจิตวิทยา มีกิจกรรมหลากหลายรูปแบบและต้องมีความเชื่อมั่น มีความเที่ยงตรง สามารถใช้ฝึกและวัดผลได้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้จึงทำให้แผนการจัดการเรียนรู้และแบบสังเกตพฤติกรรมมีคุณภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กให้ดียิ่งขึ้นด้วยเหตุผลดังกล่าว เป็นผลทำให้แผนการจัดการเรียนรู้และแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.จากผลการทดลอง พบว่า คะแนนความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจเนื่องมาจากกิจกรรมดนตรีของคาร์ล ออร์ฟ ที่เน้นกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นขั้นเป็นตอนอย่างต่อเนื่องเรียงลำดับจากสิ่งง่ายเหมาะแก่พัฒนาการความสามารถของเด็กสู่สิ่งที่ซับซ้อนมากขึ้น จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัว และการเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติได้เล่น ได้ร้อง ได้ฟังทำให้เด็กมีสมาธิในการเรียนได้เร็วขึ้น ได้แสดงอารมณ์ความรู้สึกโดยมีกิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวเป็นสื่อกลาง สิ่งเหล่านี้เองทำให้เด็กค่อยๆ ซึมซับความเข้าใจของเนื้อหาแต่ละกิจกรรม เมื่อถึงคราวที่

ต้องแสดงออกก็แสดงได้อย่างมั่นใจ กล้าคิดที่จะสร้างสรรค์ ซึ่งถือเป็นจุดประสงค์หลักของกิจกรรมตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ การให้อิสระแก่เด็กที่จะคิดออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหวเอง โดยกำหนดกรอบไว้อย่างกว้างๆ เพื่อให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้มากที่สุด การเคลื่อนไหวตามแบบของคาร์ล ออร์ฟ เริ่มจากการเคลื่อนไหวเบื้องต้น เป็นการเคลื่อนไหวที่ปรุงแต่งขึ้นจากการเคลื่อนไหวที่เป็นธรรมชาติของเด็ก เด็กจะรู้สึกสนุกสนานกับการเคลื่อนไหว กระบวนการสอนจะคงไว้ซึ่งอิสรภาพและความสนุกสนาน การเคลื่อนไหวที่คิดแต่งท่าทางออกมาทันทีทันใด จะทำให้เด็กรู้จักตัวเองได้ดีขึ้นและช่วยให้เด็กแสดงความรู้สึกของตนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับ ฌูว์ทซ์ สุธจิตต์ (2544 : 107 -111) กล่าวว่าหลักการของคาร์ล ออร์ฟ จะให้เนื้อหาที่ผู้เรียนได้รับในขั้นแรกเริ่มจากง่าย ธรรมดาที่สุด และค่อยๆ ลึกซึ้งไปเรื่อยๆ จนถึงขั้นที่ผู้เรียนสัมผัสกับสุนทรียรสของดนตรี กระบวนการที่ใช้เสมอ คือ การที่ผู้เรียนสัมผัสดนตรี และถ่ายทอดเป็นการเคลื่อนไหว ในขั้นที่ 3 การเคลื่อนไหวเป็นไปในรูปของการสร้างสรรค์ และมาจบลงที่การสร้างสรรค์ทางดนตรีซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ทางดนตรีที่ผู้เรียนแต่ละคนมีอยู่และได้รับจากกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดสร้างสรรค์ ลงมือปฏิบัติจริง ด้วยกิจกรรมที่สนุกสนาน จึงเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงทำให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนจัดการเรียนรู้

จากการวิเคราะห์คะแนนจากผลการทดลอง แสดงว่าแนวการสอนของคาร์ล ออร์ฟ ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาทักษะทางด้านดนตรี การร้อง การเล่นเครื่องดนตรีและการเคลื่อนไหว ซึ่งการเรียนการสอนนาฏศิลป์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการของคาร์ล ออร์ฟได้ ครูผู้สอนจึงควรเลือกใช้ให้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ วิทยา ใต้ทอง (2545 : 114-115) กล่าวว่าเป้าหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีแนวทางคาร์ล ออร์ฟ ครูสามารถประยุกต์วิธีการได้อย่างหลากหลายภายใต้แนวคิดหลักการที่คาร์ล ออร์ฟได้เสนอไว้ และสอดคล้องกับ หม่อมดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา (2546 : 5) การสร้างนวัตกรรมหรือวิธีการถ่ายทอนนาฏศิลป์แบบใหม่ โดยบูรณาการเนื้อหาและทักษะทุกด้านของดนตรีและนาฏศิลป์เข้าด้วยกันจะช่วยให้เด็กเข้าใจสาระส่วนรวมได้มากขึ้น ทักษะจะเฉียบคมมากขึ้นกว่าการสอนแยกแขนงใดแขนงหนึ่งออกจากกัน ควรจัดให้มีกิจกรรมด้านอื่นมาผสมผสาน ครูต้องวางจุดมุ่งหมายและจัดกิจกรรมให้สอดคล้องไว้หลายๆ อย่าง ครูควรฝึกทักษะอันเป็นพื้นฐานพอสมควร สร้างเสริมลักษณะอันพึง

ประสงค์ เช่น ให้มีความรู้สึกประณีต ละเอียดอ่อน เยือกเย็น อ่อนโยนและมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

3. ผลจากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีต่อการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ พบว่า ชอบการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพราะนักเรียนชอบการเรียนรู้นาฏศิลป์ที่มีการร้องเพลง เล่นละคร แสดงบทบาทสมมติ มีการเคลื่อนไหวร่างกายหลายรูปแบบตามจังหวะต่างๆ มีการเล่นดนตรี เปิดโอกาสให้นักเรียนคิดสร้างสรรค์ท่าทางด้วยตนเอง แสดงออกด้วยท่ารำไทย แสดงออกเป็นตัวของตัวเองและมีการนำเสนอต่อหน้าผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความสนุกสนานและทำพ่ายความสามารถมาก นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นอิสระตามจินตนาการเพื่อสร้างผลงานและได้ความคิดมาก คิดได้เร็วขึ้น คลายเครียดได้ ทั้งนี้ เพราะแนวทางของคาร์ล ออร์ฟตอบสนองความสนใจที่เหมาะสมกับวัย มีกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อารี รังสินันท์ (2532 : 104-105) ที่กล่าวว่าไว้ว่าการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ควรสนับสนุนและกระตุ้นการแสดงความคิดหลายๆ ด้าน ส่งเสริมการคิดตลอดจนการแก้ปัญหาต่างๆ โดยเน้นสถานการณ์ที่จะส่งเสริมความสามารถอันนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ก็จะทำให้เด็กรู้สึกสนุกสนานและเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ และยังคงสอดคล้องกับสุทธิวรรณ ควรประดิษฐ์ (2547 : 23) ที่กล่าวถึงการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูต้องจัดสถานการณ์ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วย ทำพ่ายให้เด็กได้ใช้ความสามารถในการคิด ให้เด็กค้นหาวิธีการค้นหาคำตอบได้อย่างอิสระไม่เคร่งครัดเกินไป ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริงบ่อยๆ จะช่วยในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ได้ดีขึ้นตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ สิ่งที่ควรคำนึงคือการแนะนำกฎ กติกา และการมีการปฏิบัติตัวอย่างให้ดูก่อน จะทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม

2. ครูผู้สอนควรใช้สื่อ อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการสอนดนตรีตามแนวคาร์ล ออร์ฟ เช่น วงหวาย ฆ้อง ลูกบอล กลอง ระนาด ฯลฯ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและสนุกสนานกับการเรียนรู้

3.การจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ ครูผู้สอนเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนกล้าแสดงความคิด สร้างสรรค์ความสามารถออกมาอย่างเต็มที่ โดยครูผู้สอนต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความเป็นกันเอง สนุกสนาน ไม่เน้นถูกผิด แต่คำนึงถึงนักเรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมตามความสมัครใจ

4.การเรียนนาฏศิลป์ไทยชั้นพื้นฐานที่ต้องการปลูกฝังวัฒนธรรมไทย ควรเริ่มด้วยกิจกรรมที่สนุกสนานและเหมาะสมกับวัย ซึ่งจะสามารถปลูกพื้นฐานให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยตั้งแต่เยาว์วัย สร้างให้นักเรียนเกิดความรักและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ เมื่อนักเรียนมีความพร้อมแล้วจึงเข้าสู่การให้รายละเอียดและแบบแผนมาตรฐานต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ควรมีการสนับสนุนให้ครูได้มีความรู้ ความเข้าใจกระบวนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ ตลอดจนนำวิธีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ไปใช้จัดการเรียนการสอนวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับประถมศึกษา เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการเคลื่อนไหวร่างกายกับจังหวะและการกล้าแสดงออก อีกทั้งยังสามารถทำให้นักเรียนเกิดความสุขและปลูกฝังให้ผู้เรียนรักชื่นชม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ไทยซึ่งวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1.ควรมีการศึกษาผลการนำกิจกรรมดนตรีตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ไปทดลองใช้กับนักเรียนในระดับอายุที่แตกต่างกันออกไปหรือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับอายุ ความสามารถและพัฒนาการของนักเรียนในกลุ่มนั้นๆ

2.ควรศึกษาวิจัยผลของการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางของคาร์ล ออร์ฟ ที่มีต่อตัวแปรอื่นๆ เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง ความกล้าแสดงออก เป็นต้น

3.ควรศึกษาวิจัยปัจจัยด้านอื่นๆ ที่ส่งผลเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการแสดงออกทางด้านนาฏศิลป์ให้ผู้เรียนชอบและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย

4.ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยเน้นเป็นงานเชิงคุณภาพ

บรรณานุกรม

- กนิษฐา ชูพันธ์."ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติโดยใช้แกนนำ
หน่วยการสอนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย".ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2541.
- กองทัพ เคลือบพาณิซกุล.หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ : ปี่ เจ เพลท
โปรเซสเซอร์,2545.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. โรงเรียนนี้ไอฮิวแมนนิส : มิติใหม่แห่งการศึกษาสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ :
ภาพพิมพ์,2529.
- ชัยพร วิชชาวุธ. มูลสารจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ."ชุดการสอนระดับประถมศึกษา." เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา
สื่อการสอนระดับประถมศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ณรุทธ์ สุทธิจิตต์. พฤติกรรมการสอนดนตรี. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2544.
- หม่อม ดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา. หนังสืออุเทศวิธีสอน ดนตรี นาฏศิลป์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : กรม
วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2522.
- _____. ดนตรีนาฏศิลป์ขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกานกิจ, 2546.
- ต้องจิตต์ จิตดี."การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
กิจกรรมดนตรีตามแนวคาร์ล ออร์ฟ". ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,2547.
- ทองเลิศ บุญเชิด."ผลของการใช้ชุดกิจกรรมที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 4 โรงเรียนบ้านซับสนุ่น จังหวัดสระบุรี". ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2541.
- ธวัชชัย นาควงษ์. การสอนดนตรีตามแนวคิดของคาร์ล - ออร์ฟ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์,2542.
- _____. การสอนดนตรีสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.
- ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ : เอราวิ้นการพิมพ์, 2531.

นงนุช ชาญวิฑิตกุล. “ผลของการฝึกคิดแบบซีเนคติกส์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย เขตวัฒนากรุงเทพ”. ปรินญาณิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545.

นาคยา ภัทรแสงไทย. “การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์.” ในเอกสารรวมบทความการพัฒนา
ความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก, 1-8. บัณฑิตวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2527.

บุญเย็น ประกอบแสง. “บทบาทของผู้ปกครองตามการรับรู้ของตนเองในการอบรมเลี้ยงดู
เด็กก่อนวัยเรียนในจังหวัดอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

ประชุมพร สุวรรณตรา. “ความคิดสร้างสรรค์สร้างได้.” รักลูก (2543) : 8-11.

ประพุดิ ศीलพิพัฒน์. “การศึกษาของการใช้ชุดกิจกรรมสร้างสิ่งประดิษฐ์ในค่ายวิทยาศาสตร์ที่มี
ต่อความสามารถในการสร้างสิ่งประดิษฐ์และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของ
นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1.” ปรินญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, 2538.

พิชิต ภูติจันทร์. กิจกรรมเข้าจังหวะ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2523.

พิทยพันธ์ แวะศรีมา. “การพัฒนาแบบเรียนและคู่มือครู รายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเราเรื่อง
สภาพแวดล้อมทางกายภาพของภูเวียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอ
ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น”. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
มัธยมศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542.

พิมพ์ิกา คงรุ่งเรือง. “การศึกษาคุณลักษณะพฤติกรรมที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย
ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะตามแผนแห่งการเรียนรู้ของไฮ-
สโคป”. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.

เยาวพา เดชะคุปต์. กิจกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.

_____. เอกสารคำสอนวิชาดนตรีและกิจกรรมเข้าจังหวะสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.

รติรัตน์ ทวีรัตน์. ครีเอทีฟรุ่นจิ๋ว. กรุงเทพฯ : รักลูกการพิมพ์, 2549.

เรณู โกศินานนท์. นาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2545.

- ละมุล ชัชวาล."ผลการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยประกอบคำถามปลายเปิดที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย". ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,2543.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ.สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,2536.
- วราภรณ์ รักวิจัย."กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน." เอกสารประกอบการเรียนภาควิชา หลักสูตรและการสอน,1-25. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,2525.
- _____ . การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2533.
- วิชาการ กรม.ความคิดสร้างสรรค์ หลักการ ทฤษฎีการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว, 2532.
- _____ . คู่มือพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว, 2540.
- _____ .คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (อายุ 3-6 ปี). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2540.
- _____ . หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2544.
- วิชัย วงษ์ใหญ่."กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน." เอกสารประกอบการเรียน คณะศึกษาศาสตร์,1-5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2533.
- วิทยา ได้ทอง. สารสนเทศการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2545.
- วัชรีย์ เลียนบรรจง."การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดฝึกกิจกรรมแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์กับการสอนตามคู่มือครู".ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539.
- ศิริรัตน์ ชูชีพ."พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์.ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,2533.
- ศุภศิ ศรีสุนทร."การศึกษาความเชื่อมั่นของตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะโดยใช้ดนตรีไทย". ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,2539.

- สุณีย์ วีรดากร. จิตวิทยาพัฒนาการ. นนทบุรี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2526.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. ฝึกให้คนมีความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : คุรุสภา, 2527.
- สายสุดา ตาบัง. "การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี."
 ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. รายงานผลการสัมมนาการจัดการศึกษา
 ชั้นเด็กเล็ก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2527.
- _____ . การศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : ศรีเดชา, 2528.
- _____ . เอกสารชุดอบรมบุคลากรทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา. หน่วยที่ 6 การจัด
 ประสพการณ์ชั้นเด็กเล็กและการดูงาน. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว, 2529.
- _____ . การจัดประสพการณ์ชั้นเด็กเล็กและการศึกษาดูงาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา,
 2529.
- _____ . รายงานการศึกษารูปแบบการจัดห้องเรียนศูนย์สื่อและเครื่องเล่นระดับก่อนประถม
 ศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.
- สุทธิวรรณ ควรประดิษฐ์. "การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยการจัดประสพการณ์
 แบบโครงการ". ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ
 ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547.
- อารี พันธุ์มณี. ความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน, 2540.
- _____ . การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา,
 2544.
- _____ . ฝึกให้คิดเป็น คิดให้สร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไยใหม่, 2546
- อารี รังสินันท์. ความคิดสร้างสรรค์ พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง, 2532.
- _____ . ความคิดสร้างสรรค์ . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ 1412, 2532.

- Anderson, R.D. Developing Children's Thinking through Science. New Jersey : Englewood Cliffs, 1970.
- Carley, I.M. Orff Re-Echoes. 2 nd ed. NC : American Orff-Schulwerk Association,1993.
- Danford, H.G. Creative Leadership in Recreation. Boston : Allyn and Bacon,1967.
- Frazee, J. and K. Kreuter. Discovering Orff. New York : Schott Music Corporation,1987.
- Gale, R.F. Developmental Behavior : A Humanistic Approach. New York :The Macmillan,1960.
- Guilford, J.P. Fundamental Statistics in Psychology and Education. New York : McGraw-Hill,1959.
- _____. The Nature of Human Intelligence. New York : McGraw-Hill,1967.
- _____. Creativity and Its Cultivation. New York : Harper and Row,1969.
- Hurlock, E.B. Child Development . 5th ed. New York : McGraw-Hall,1972.
- Janet, G."Teaching English with Music and Movement". Journal of Education Psychology (2004) : 46-53.
- Orff, C. "Orff-Schulwerk : past and future." Journal of Perspectives in Music Education Psychology (1966) : 386.
- Richard, C.S. and S. Norman.Education Psychology : A Developmental Approach. Massachusetts : Addison Wasley,1977.
- Roger, C.R. Creativity. Hasmonds Worth,Penguin Book Ltd.,1970
- Ryback, D. "Child-Rearing Practices Reported by Students in six Cultures". Journal of Social Psychology (1980) : 153-162.
- Strom, R.D. Psychology for the Classroom. Englewood Cliffs : Prentice-Hall,1969.
- Torrance, E.P. Guiding Creative Talent. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall,1962.
- Torrance, E.P.Rewarding Creative Behavior. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall,1965.
- Warner, B. Orff-Schulwerk Application for the Classroom. NJ : A Pearson Education Company,1991.
- Yaross, L."Speech and song in early childhood music education". Music for Children. Orff-Schulwerk American Edition, Vol 1, Schott Music Corp,(1982) : 69-70.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ
ตรวจสอบแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์และตรวจสอบแบบสอบถาม
ความคิดเห็นต่อแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ

1.รองศาสตราจารย์ สมศรี เพ็ชรยิ้ม	อดีตรองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและพัฒนาโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฝ่ายประถม ปี 2548
2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วรนาถ วัชรารช	อดีตรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฝ่ายประถม ปี 2549
3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยา ไ้ทอง	อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4.อาจารย์ ดร. ศุภชัย จันท์สุวรรณ	ศิลปินแห่งชาติ สาขา นาฏศิลป์ไทย ปี 2550 คณบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร
5.อาจารย์ ธิดา พิทักษ์สินสุข	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตพัฒนาและกรรมการสภา- การศึกษาแห่งประเทศไทย

ภาคผนวก ข

การตรวจสอบหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตารางที่ 11 การประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ต่อแผนการจัดการเรียนรู้ทางศิลปโดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ

ประเด็น	ค่าคะแนน			รวม	เฉลี่ย	เกณฑ์	
	+1	0	-1			สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
1.องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้							
- องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนตามรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนเป็นระบบ	5	-	-	5	1.00	✓	-
2.แนวคิด							
- แนวคิดสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- แนวคิดสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
3.จุดประสงค์การเรียนรู้							
- จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	5	-	-	5	1.00	✓	-
- จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจนสามารถวัดพฤติกรรมได้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- เขียนจุดประสงค์ถูกต้องกับหลักการเขียน	5	-	-	5	1.00	✓	-
4.สาระการเรียนรู้							
- สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	5	-	-	5	1.00	✓	-
- การจัดลำดับสาระการเรียนรู้มีความเหมาะสม	5	-	-	5	1.00	✓	-
- สาระการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเวลา	5	-	-	5	1.00	✓	-
5.การจัดกิจกรรมการเรียนรู้							
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเวลา	5	-	-	5	1.00	✓	-
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนชัดเจนและสัมพันธ์ต่อเนื่อง	5	-	-	5	1.00	✓	-
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	5	-	-	5	1.00	✓	-

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ประเด็น	ค่าคะแนน			รวม	เฉลี่ย	เกณฑ์	
	+1	0	-1			สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
6.สื่อการเรียนการสอน							
- สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหา	5	-	-	5	1.00	✓	-
- สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- สื่อการเรียนการสอนเหมาะสมกับผู้เรียน	5	-	-	5	1.00	✓	-
- สื่อการเรียนการสอนสร้างความสนใจของผู้เรียน	5	-	-	5	1.00	✓	-
7.การวัดและการประเมิน							
- การประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- การประเมินสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- การใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน ตรงประเด็น	5	-	-	5	1.00	✓	-
- เครื่องมือที่ใช้วัดมีความเหมาะสมกับเนื้อหา	5	-	-	5	1.00	✓	-
- เกณฑ์การประเมินมีความเหมาะสม	5	-	-	5	1.00	✓	-

ตารางที่ 11 ผลจากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรม โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ พบว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ แนวคิดระบุดจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน การวัดและการประเมิน ได้สัมพันธ์กัน รายการประเมินทุกรายการมีค่าดัชนีความสอดคล้องสูงกว่า 0.50 ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ดังนี้

1. ควรปรับการใช้ภาษาในการเขียนแนวคิดบางแผน
2. ควรปรับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจนมากขึ้นในบางแผน
3. ควรเพิ่มเติมหรือขยายความสาระการเรียนรู้ให้ชัดเจน
4. ควรปรับปรุงการเขียนในบางแผนให้แต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น
5. ควรปรับปรุงการใช้ภาษาในการเขียนเพื่อสื่อความให้ตรงจุดและง่ายต่อความเข้าใจ
6. ควรปรับปรุงด้านการประเมินให้สมบูรณ์มากขึ้น เช่น สังเกตพฤติกรรมใดระบุให้ชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในทุกด้านอย่างครบถ้วน

ตารางที่ 12 การประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ต่อแบบ
สังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์

ประเด็น	ค่าคะแนน			รวม	เฉลี่ย	เกณฑ์	
	+1	0	-1			สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
1.องค์ประกอบของแบบสังเกตพฤติกรรม							
- องค์ประกอบของแบบสังเกตพฤติกรรมครบถ้วนตามรูปแบบของแบบสังเกตพฤติกรรม	5	-	-	5	1.00	✓	-
- องค์ประกอบของแบบสังเกตพฤติกรรมมีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนเป็นระบบ	5	-	-	5	1.00	✓	-
2.เนื้อหา							
- เนื้อหาของแบบสังเกตพฤติกรรมสอดคล้องกับหัวข้อในการประเมิน	5	-	-	5	1.00	✓	-
- เนื้อหาของแบบสังเกตพฤติกรรมสอดคล้องกับแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
3.การใช้ภาษา							
- ภาษาที่ใช้สามารถสื่อความหมาย อ่านเข้าใจง่าย ถูกต้อง ชัดเจน	5	-	-	5	1.00	✓	-
- ภาษาที่ใช้เหมาะสมแสดงและพฤติกรรมที่ต้องการวัดได้	5	-	-	5	1.00	✓	-
4.การวัดและการประเมิน							
- การวัดและการประเมินสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- เกณฑ์การให้คะแนนมีความสอดคล้องกับแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	5	-	-	5	1.00	✓	-
- เกณฑ์การประเมินมีความเหมาะสม	5	-	-	5	1.00	✓	-

ตารางที่ 12 ผลจากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่า องค์ประกอบของแบบสังเกตพฤติกรรม เนื้อหาการ

ใช้ภาษา การวัดและการประเมินสัมพันธกัน รายการประเมินทุกรายการมีค่าดัชนีความสอดคล้อง สูงกว่า 0.50 ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ดังนี้

1. ควรปรับความชัดเจนในการใช้ภาษา เพราะในภาษาของการวัดผลจะไม่ให้มีการตีความเป็นหลายนัย

2. โจทย์ที่ใช้สำหรับการสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ไม่ควรเป็นโจทย์เดียวกัน ควรเป็นโจทย์ที่มีความคล้ายคลึงกัน เช่น อาจเปลี่ยนจากการแสดงท่าทางเป็นสัตว์ชนิดอื่น เป็นต้น

3. ควรปรับรูปแบบของแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นรูปวาดให้อยู่ในรูปแบบของตารางเพื่อการบันทึกที่รวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น

ซึ่งผู้วิจัยได้แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในทุกด้านอย่างครบถ้วน

ภาคผนวก ค

ผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ตารางที่ 13 การประเมินทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ก่อนการทดลอง (Pre-test) และหลังการทดลอง (Post - test) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

นักเรียนคนที่	ผลการประเมิน	
	Pre-test	Post - test
1	1	8
2	5	8
3	2	8
4	1	7
5	3	8
6	3	8
7	5	8
8	7	8
9	3	8
10	4	6
11	2	7
12	4	7
13	6	7
14	4	7
15	3	8
16	2	5
17	4	7
18	4	4
19	3	8
20	5	8
	Pre-test $\bar{x} = 3.55$	Post - test $\bar{x} = 7.25$
	Pre-test S.D. = 1.57	Post - test S.D. = 1.11

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ
ตัวอย่างแบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ก่อนการจัดการเรียนรู้
ตัวอย่างภาพการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้แนวทางคาร์ล ออร์ฟ

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์การละคร)
 ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551
 หน่วยการเรียนรู้ การแสดงท่าทางนาฏศิลป์เบื้องต้น เรื่อง นาฏยศัพท์

มาตรฐานช่วงชั้น

- ศ.3.1 : 1.แสดงออกอย่างอิสระ ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและเรื่องราวต่างๆ ด้วยการ
 ใช้กระบวนการทางละครสร้างสรรค์
 2.แสดงออกอย่างอิสระและมีรูปแบบนาฏศิลป์เบื้องต้น

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

- 1.กล้าแสดงออกอย่างมีความสุขมั่นใจ เคารพกติกา
- 2.รู้ เข้าใจและสามารถเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีรูปแบบกับจังหวะ
- 3.รู้และสามารถแสดงทำนาฏยศัพท์ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

- 1.ด้านความรู้
  - รู้และบอกชื่อนาฏยศัพท์จีบ ตั้ววง ซอยเท้าและย่าเท้า
- 2.ด้านกระบวนการ
  - มีทักษะในการแสดงทำนาฏยศัพท์ จีบ ตั้ววง ซอยเท้าและย่าเท้า
  - มีทักษะในการเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะอย่างสร้างสรรค์
  - มีทักษะในการใช้ร่างกายสร้างจังหวะประกอบเพลง
- 3.ด้านคุณธรรม
  - กล้าแสดงออกอย่างมีความสุขและเคารพกติกา

แนวคิด

การแสดงออกทางนาฏศิลป์ไทยมีการใช้ท่าทางที่มีรูปแบบเฉพาะทาง

สาระการเรียนรู้

- 1.การฝึกและใช้ทำนาฏยศัพท์จีบ ตั้ววง ซอยเท้าและย่าเท้า
- 2.การเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะอย่างสร้างสรรค์
- 3.การใช้ร่างกายสร้างจังหวะประกอบเพลง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

ครูให้นักเรียนปฏิบัติทำนาฏยศัพท์จีบและตั้งวง โดยเล่นเป็นเกมฟังตามคำสั่งแล้วแสดงทำนาฏยศัพท์นั้นๆ ตามคำสั่งของครู

กิจกรรม

1. ครูให้นักเรียนฝึกปฏิบัติทำชอยเท้าและย่าเท้า ใช้เสียงกลองเป็นจังหวะโดยการตีรัวเป็นสัญญาณให้ชอยเท้า การตีจังหวะสม่ำเสมอเกินไปเรื่อยๆ เป็นสัญญาณการย่าเท้า
2. ครูสมมติให้ห้องเรียนเป็นร้านขายตุ๊กตารำไทย โดยให้นักเรียนฟังสัญญาณกลอง เมื่อกลองตีเป็นจังหวะสม่ำเสมอตุ๊กตาจะย่าเท้า หากกลองตีจังหวะรัวเร็วๆ ตุ๊กตาจะชอยเท้า เมื่อเสียงกลองหยุดตุ๊กตารำไทยจะหยุดหนึ่งเป็นท่ารำต่างๆ โดยใช้นาฏยศัพท์จีบและตั้งวงที่นักเรียนสร้างสรรค์ท่าทางการวางตำแหน่งขึ้นเอง ทำเช่นนี้อีก3-4 รอบ จึงสลับหน้าที่กันระหว่างคนตีกลองและตุ๊กตารำไทย
3. ต่อมาครูชักชวนให้นักเรียนฟังเพลงข้างพร้อมกับปรบมือตามจังหวะเพลง แล้วตั้งคำถามว่าส่วนใดของร่างกายบ้างที่สามารถทำให้เกิดเสียงได้ ให้นักเรียนสำรวจและทดลอง
4. ให้นักเรียนจับคู่ฝึกทำ Body Percussion ประกอบเพลงข้างแล้วจึงนำเสนอ
5. นักเรียนและครูช่วยกันสรุปกิจกรรมแล้วจึงถามคำถามประจำแผน

การประเมินผล

1.ด้านความรู้	- สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2.ด้านกระบวนการ	- สังเกตการแสดงนาฏยศัพท์จีบ ตั้งวง ชอยเท้าและย่าเท้า
	- สังเกตความคิดสร้างสรรค์ในการจัดทำทาง
	- สังเกตการใช้ร่างกายกับจังหวะ
3.ด้านคุณธรรม	- สังเกตพฤติกรรมการแสดงออก

เกณฑ์การประเมิน ประเมินผลจากแบบสังเกตพฤติกรรม

สื่อการสอน - กลอง ระนาด บัตรคำ คำว่า “นาฏยศัพท์”

แบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ก่อนการจัดการเรียนรู้

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนแสดงท่านกในรูปแบบของนักเรียนมา 1 ท่า
2. ให้นักเรียนแสดงท่านกที่ไม่ซ้ำกับท่าเดิมที่ได้ทำมาแล้วอีก 2 ท่า
3. หากนกมี 3 ปีก ปีกที่ 3 จะอยู่ตรงส่วนไหนและจะเคลื่อนไหวอย่างไร

ชื่อนักเรียน	พฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์												คะแนนรวม
	ความคิดริเริ่ม			ความคิดคล่องแคล่ว			ความคิดยืดหยุ่น			ความคิดละเอียดลออ			
	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0	8
1.													
2.													
3.													
4.													
5.													
6.													
7.													
8.													
9.													
10.													
11.													
12.													
13.													
14.													
15.													
16.													
17.													
18.													
19.													
20.													

หมายเหตุ ช่องระดับคะแนน 2 หมายถึงนักเรียนแสดงพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์โดยไม่ได้รับการชี้แนะ

ช่องระดับคะแนน 1 หมายถึงนักเรียนแสดงพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์เมื่อได้รับการชี้แนะ

ช่องระดับคะแนน 0 หมายถึงนักเรียนไม่แสดงพฤติกรรมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ออกมา

เกณฑ์การให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์

ด้านความคิดริเริ่ม

ช่องระดับคะแนน 2 ...นักเรียนสร้างทำนกบินได้ 1 ทำแปลกใหม่ไม่ซ้ำกับใคร มีรูปแบบเป็นของตนเอง

ช่องระดับคะแนน 1 ...นักเรียนสร้างทำนกบินในรูปแบบปกติได้ 1 ทำ

ช่องระดับคะแนน 0 ...นักเรียนไม่สามารถสร้างทำนกบินในรูปแบบใดได้เลย

ด้านความคิดคล่องแคล่ว

ช่องระดับคะแนน 2 ...นักเรียนสร้างทำนกบินได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว เสร็จทันตามกำหนดเวลา

ช่องระดับคะแนน 1 ...นักเรียนสร้างทำนกบินได้ยังไม่คล่องแคล่ว รวดเร็ว แต่เสร็จทันตามกำหนดเวลา

ช่องระดับคะแนน 0 ...นักเรียนสร้างทำนกบินได้แต่ยังไม่คล่องแคล่ว รวดเร็ว เสร็จไม่ทันตาม

กำหนดเวลาหรือไม่สามารถสร้างทำนกบินได้เลย

ด้านความคิดยืดหยุ่น

ช่องระดับคะแนน 2 ...นักเรียนสร้างทำนกบินที่ไม่ซ้ำกับทำเดิมที่ได้ทำมาแล้วได้อีก 2 ทำ

ช่องระดับคะแนน 1 ...นักเรียนสร้างทำนกบินที่ไม่ซ้ำกับทำเดิมที่ได้ทำมาแล้วได้อีก 1 ทำ

ช่องระดับคะแนน 0 ...นักเรียนไม่สามารถสร้างทำนกบินในรูปแบบอื่นได้เลย

ด้านความคิดละเอียดละออ

ช่องระดับคะแนน 2 ...นักเรียนสร้างนก 3 ปีกและเคลื่อนไหวมีรายละเอียด เป็นลำดับขั้นตอนที่สมบูรณ์

ช่องระดับคะแนน 1 ...นักเรียนสร้างทำนก 3 ปีกได้แต่เคลื่อนไหวไม่มีรายละเอียดได้และไม่เป็นลำดับ

ช่องระดับคะแนน 0 ...นักเรียนไม่สร้างทำนก 3 ปีกได้

เกณฑ์การประเมินความคิดสร้างสรรค์

คะแนน	ระดับความสามารถ
6-8	ดี
3-5	พอใช้
0-2	ควรปรับปรุง

ระดับพฤติกรรมที่แสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ ทั้ง 3 ระดับ มีรายละเอียดดังนี้

ระดับดี ได้คะแนน 6-8 คะแนน หมายถึง นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่อไปนี้ ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดยืดหยุ่นและด้านความคิดละเอียดละออ ออกมาได้อย่างชัดเจน สมบูรณ์ มีความมั่นใจและพร้อมในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ

ระดับพอใช้ ได้คะแนน 3-5 คะแนน หมายถึง นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่อไปนี้ ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดยืดหยุ่นและด้านความคิดละเอียดละออ ออกมาได้อย่างพอควร แต่ยังไม่สมบูรณ์ ชัดเจนมาก

ระดับต้องปรับปรุง ได้คะแนน 0-2 คะแนน หมายถึง นักเรียนไม่สามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่อไปนี้ ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดยืดหยุ่นและด้านความคิดละเอียดละออ ออกมาอย่างได้ชัดเจน

ภาพที่ 1 กิจกรรมการใช้ร่างกายกับจังหวะ

ภาพที่ 2 กิจกรรมการเล่นดนตรีตามแนวของคาร์ล ออร์ฟ

ภาพที่ 3 กิจกรรมการใช้ร่างกายกับอุปกรณ์

ภาพที่ 4 กิจกรรมการสร้างสรรค์ท่าทางกับจังหวะ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาววัชรีย์ จารุสาร
วันเดือนปีเกิด	18 พฤศจิกายน 2519
สถานที่เกิด	อำเภอพระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	115/4 หมู่ 2 ซอยร่วมกิจ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนสาธิตพัฒนา ถนนปัญญาอินทรา แขวงคลองสามวาตะวันตก เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2551	ศษ.ม.(พัฒนศึกษา) มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2540	ศษ.บ. เกียรตินิยม (นาฏศิลป์ไทย) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล